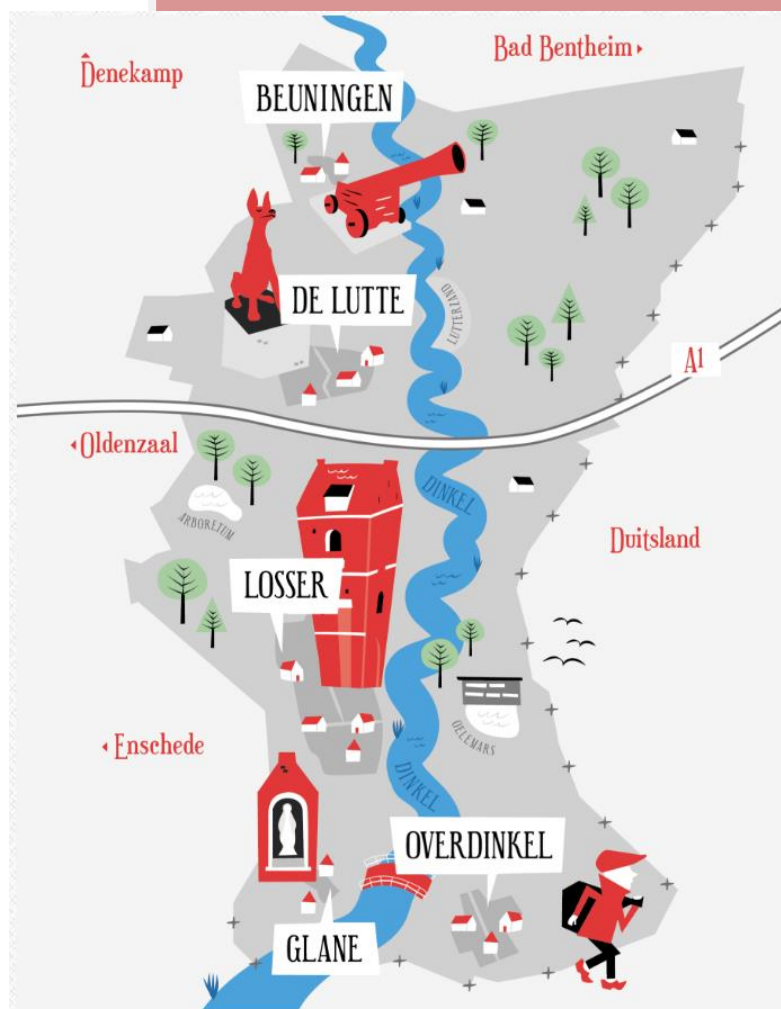

Gemeente Losser

Programmabegroting

2023-2026

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
Leeswijzer	7
1. Financieel perspectief	9
1.1. Financieel perspectief	10
1.2. Verloop incidenteel en structureel saldo	12
1.3 Van collegeakkoord naar collegeprioriteiten	13
Exploitatie programma Fysiek	14
Investerings programma Fysiek	18
Exploitatie programma Sociaal	20
Investerings programma Sociaal	23
Exploitatie programma Bestuur en dienstverlening	24
Investerings programma Bestuur en dienstverlening	27
Beleidsbegroting	28
2. Programmaplan	29
2.1. Programma Sociaal	31
2.2. Programma Fysiek	51
2.3. Programma Bestuur en Dienstverlening	67
3. Paragrafen	83
3.1. Lokale heffingen	84
3.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	90
3.3. Onderhoud kapitaalgoederen	97
3.4. Financiering	103
3.5. Bedrijfsvoering	106
3.6 Paragraaf Verbonden Partijen	109
3.7 Grondbeleid	118
Financiële begroting	121
4. Financiële positie	122
4.1. Overzicht van baten en lasten	123
4.2. Geprognosticeerde balans	124
4.3. Algemene risicoreserve	128
4.4. Staat van reserves en voorzieningen	129
4.5. Incidentele baten en lasten	135
4.6. Geautoriseerde kredieten	139
5. Bijlagen	140
5.1. Beleidsindicatoren	142
5.2. Financiële uitgangspunten	152
5.3. Taakvelden overzicht	153
5.4. Factsheet Sociaal Domein, eerste helft 2022	155
5.5. Actuele beleidsdocumenten	160
5.6. Organisatieoverzicht	164

Inleiding

Losser, 27 september 2022

Voor u ligt de Programmabegroting 2023 (PB2023) van de gemeente Losser. Anders dan normaal heeft de raad dit jaar geen Voorjaarsnota vastgesteld. In die nota zouden de inhoudelijke en financiële pijlpalen zijn geslagen voor de jaren 2023 t/m 2026. Nu dit niet is gebeurd, heeft de voorliggende Programmabegroting een ander, meer beleidsmatig karakter dan normaal.

In 2023 wordt, in overeenstemming met de reguliere Losserse p&c-cyclus, weer een Voorjaarsnota opgesteld.

Speerpunten voor de komende jaren

We zijn trots dat we een begroting vol ambitie kunnen presenteren. Met een afgewogen, maar robuust pakket voorstellen, verbeteren we het Losserse voorzieningen- en dienstverleningsniveau. De uitdagingen van deze tijd pakken we integraal op en samen met inwoners, bedrijven en organisaties gaan we aan de slag. Ook hebben we oog voor inwoners die het in deze tijd minder makkelijk hebben. Voor hen realiseren we treffende maatregelen om achteruitgang en (kinder)armoede te voorkomen en terug te dringen.

Iedereen kan meedoen

De gemeente Losser wil een inclusieve samenleving zijn waar alle inwoners volwaardig kunnen participeren. Met behulp van een lokale Inclusieagenda gaan we hier vol op inzetten. Het toegankelijk maken van gebouwen en openbare ruimte voor oudere inwoners of mensen met een beperking is een belangrijk onderdeel. We richten ons ook op participatie van onze jongste inwoners. Daarbij is kansengelijkheid in het onderwijs - naast nieuwe en frisse schoolgebouwen - van groot belang. Met de Losserse scholen willen we streven naar een goede start voor elk kind, waarbij een gezonde leefstijl, sport en cultuur van groot belang zijn. Daarom stellen we een hernieuwde visie op.

Inzetten op werk

We investeren in een duurzame oplossing om inwoners mee te laten doen via (vrijwilligers)werk in onze gemeente. Een van de doelen is het bevorderen van arbeidsdeelname. Een sterke sociale basis helpt problemen te voorkomen. Naast het maatschappelijk belang zal dit uiteindelijk ook leiden tot een daling van het aantal uitkeringen en daarmee financieel rendement opleveren.

Impulsverbetering dienstverlening

In de komende jaren investeren we in (verdere) verbetering van de dagelijkse en digitale dienstverlening aan al onze inwoners. Onze dienstverlening moet laagdrempelig en betrouwbaar zijn met ruimte voor contact. Ook geven we een impuls aan digitale dienstverlening: de huidige website van de gemeente Losser maakt plaats voor een dienstverleningswebsite. Daarmee kunnen meer diensten digitaal worden geregeld en organiseren we een toegankelijke dienstverlening voor alle inwoners. We bouwen hierbij verder op de recent vastgestelde visie op dienstverlening waarin is neergelegd wat inwoners, ondernemers en verenigingen belangrijk vinden.

Veiligheid/criminaliteit

Losser is een leefbare en veilige gemeente. Onze visie is: voorkomen waar het kan, optreden waar het moet. We werken aan het vergroten van de weerbaarheid en alertheid van onze inwoners en gemeenschap. Daarbij geven we extra aandacht aan onze jeugd, op straat, op school en bijvoorbeeld ook bij evenementen. We pakken door bij hen die voor overlast zorgen

en de leefbaarheid in de wijken en dorpen aantasten. We staan voor een integrale aanpak op het zorg- en veiligheidsdomein, waarmee we vanuit een nauwe samenwerking datgene doen wat werkt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan buurtbemiddeling. Tot slot is ook ondermijning een belangrijk item. We willen dat inwoners zich veilig voelen in hun eigen omgeving en daarom focussen we op verschillende vormen van ondermijning, zoals handel in drugs, oververtegenwoordiging van bepaalde branches, (arbeids)uitbuiting en fraude.

Middelengebruik onder jongeren

Uit onderzoek blijkt dat blootstelling aan bijvoorbeeld alcohol en drugs tot schadelijke gevolgen kan leiden. In het bijzonder bij jongeren. Het is belangrijk dat de gevaren in de opvoeding van kinderen en in de lesprogramma's van scholen wordt besproken. Scholen en ouders hebben hierin een belangrijke rol. Het creëren van bewustwording en draagvlak in de samenleving is een belangrijke voorwaarde voor een succesvol beleid. We gaan mogelijkheden na om, samen met partners maar zeker met jongeren zelf, maatregelen te treffen om dit gebruik tegen te gaan.

Kwaliteitsimpuls in onze dorpen

Fijn kunnen wonen, werken en recreëren in onze dorpen is essentieel voor de leefbaarheid. Hiernaast zijn aantrekkelijke, levendige en economisch goed functionerende dorpscentra van belang. In 2023 wordt in De Lutte de ontwikkeling van het centrumplein uitgevoerd. Na het pitstopproject wordt voor de kernen Beuningen en Glane de visie geactualiseerd. Centrumontwikkeling Losser gaat een nieuwe fase in, met focus op de pleinen en De Brink. Daarnaast gaan we aan de slag met het sociaal-economisch herstructureringsprogramma Overdinkel.

Wonen

Wij zien maatschappelijke opgaven (huisvesting ouderen, jongeren, betaalbaar bouwen en houden) welke door de markt niet vanzelfsprekend worden vervuld. Daarom is onze inzet om het thema Wonen de komende jaren strategischer te benaderen. We zoeken naar nieuwe woningbouwlocaties, binnen en buiten de dorpen en versterken onze ambtelijke capaciteit om dit te realiseren.

Impuls recreatie, toerisme en cultuur

Ter versterking van de lokale economie geven we vanuit recreatie en toerisme een verdere impuls aan 'reuring' en vitaliteit in de gemeente Losser. Daarvoor stimuleren we evenementen en zetten we in op een zichtbare en toegankelijke cultuurhistorie die het verhaal van Losser vertelt, waarbij we onze profilering als Schatkamer van Twente versterken. Vanuit onze visie op vrije tijdseconomie en het verder bouwen aan de recreatieve infrastructuur, geven we een impuls aan de gemeente Losser als trekpleister. De vitaliteit van onze dorpskernen en de schoonheid van het buitengebied zijn twee pijlers om deze impuls verder aan te jagen. Hiervan profiteren 'toeristen' maar zeker ook onze eigen inwoners en ondernemers. De toeristische sector is voor Losser de sector van de toekomst.

Duurzaamheid

We leven in de gemeente Losser in een prachtig landschap. Om al dat moois in onze omgeving te kunnen behouden, is het cruciaal dat we stappen zetten om te vergroenen en te verduurzamen. De extreme droogte en stijgende (energie)prijzen van dit jaar, onderstrepen het belang voor mens en natuur dat een aanpak voor klimaat dringend en noodzakelijk is. Dit is de reden dat wij in 2023 en daarna met volle energie ons willen inzetten voor het inrichten van een professioneel energieloket, waar inwoners geholpen worden met verduurzamen en met het aardgasvrij maken van hun woning. Daarnaast nemen we bij plannen in de openbare ruimte maatregelen mee om alvast voorbereid te zijn op de extreme weersomstandigheden van de toekomst.

Inwonerparticipatie

De grote uitdagingen in de samenleving vragen om meer lef en ambitie in onze samenwerking met inwoners, bedrijven en organisaties. Daarom zetten we in op de doorontwikkeling van inwonerparticipatie. We willen bestaande instrumenten versterken en nieuwe instrumenten en participatie-vormen ontwikkelen. Denk aan een burgerpeiling. Daarnaast is het nodig om energie te steken in opleiding en training in onze eigen ambtelijke organisatie, raad en college. We moeten het samen doen. Met meer en betere mogelijkheden voor inwonerparticipatie, dragen we actief bij aan het herstel van vertrouwen in de politiek.

Financieel

Met deze begroting presenteren wij een reëel en structureel sluitend meerjarig perspectief. Een financieel gezonde gemeente is voor toekomstige uitdagingen van groot belang. Met deze begroting leveren we hieraan onze bijdrage, we anticiperen op de grote opgaven die op ons afkomen. Tegelijkertijd geven we een flinke impuls aan onze ambities.

Voor de jaren 2023 en 2026 worden tekorten geraamd van respectievelijk € 559.000 en € 368.000, de jaren 2024 en 2025 sluiten met een overschot van € 36.000 en € 1.663.000. Daarbij dient bedacht te worden dat de tekorten een incidenteel karakter hebben en daarmee ook incidenteel kunnen worden gedekt.

Zoals hiervoor gesteld is voor alle jaren sprake van een reëel en structureel sluitend financieel perspectief. Dat betekent dat alle structurele lasten ook gedekt zijn door structurele baten. Voor het te voeren financieel begrotingsbeleid is het structureel evenwicht van belang. Dit criterium is ook de invalshoek voor de beoordeling van onze begroting door de toezichthouder (gedeputeerde staten). In hoofdstuk 1.1 “Financieel perspectief” analyseren we het begrotingsresultaat.

De Losserse financiële huishouding is dermate robuust (denk aan de verwachte weerstandsratio: 10,2 per eind 2023), dat dit alleszins acceptabel is. De voorstellen uit de voorliggende begroting betekenen een kwaliteitsimpuls voor de gemeentelijke voorzieningen en een verbetering van het niveau van dienstverlening voor 2023 en volgende jaren. De incidentele dekking uit de algemene middelen is dan ook gerechtvaardigd. Er staat ook ontwikkelingen op stapel, die de komende jaren een beroep doen op onze financiën. Denk hierbij aan de plannen voor de Aloysiuslocatie en op het gebied van onderwijshuisvesting. Hoogstwaarschijnlijk worden gemeenten binnenkort verantwoordelijk voor de renovatie van schoolgebouwen. De financiële consequenties van deze ontwikkelingen betrekken wij bij de Voorjaarsnota.

In de voorliggende begroting is uitgegaan van de volgende gebruikelijke uitgangspunten (bestaand beleid):

- 1) verwerking van de financiële effecten van de meicirculaire 2022;
- 2) Voor de riool- en reinigingsheffing is sprake van 100%-kostendekking.
- 3) indexatie van de algemene belastingen (onroerende zaak-, woonforensen-, toeristenbelasting) voor loon- en prijsstijgingen.

Uitgaande van de indexaties uit het Centraal Economisch Plan van het CPB voor 2023 en 2022 (stijgingen in werkelijkheid hoger dan oorspronkelijk door CPB ingeschat) komt de stijging van de Losserse belastingtarieven voor 2023 uit op 6,54%. Hoewel deze lastenstijging conform de bestaande berekeningssystematiek tot stand komt, realiseren wij ons dat deze lastenstijging, met name voor degenen met een beperktere draagkracht, problematisch kan zijn.

Wij zijn van mening dat een lagere verhoging van de tarieven dan de index niet gewenst is. Dit om de volgende redenen:

- de lagere stijging van de tarieven is ongericht en komt slechts ten dele ten goede van de doelgroep minder draagkrachtigen.
- de lagere stijging dan de index, werkt structureel door en leidt per saldo tot een slechter meerjarenperspectief. Dit gaat ten koste van onze ambities.

Wij zijn niet blind voor de gevolgen van de huidige inflatie, energiearmoede, de asielcrisis of andere moeilijkheden die onverwachts op onze inwoners afkomen. Daarom zetten we in op een ondersteuning op maat, die degenen bereikt waar de nood het hoogst is. Het kan zijn dat deze ontwikkelingen leiden tot financiële consequenties: zodra we hierover (meer) helderheid hebben, komen wij terug bij de raad.

Het kabinet heeft recent de plannen kenbaar gemaakt op het terrein van de stikstofaankpak. Die plannen hebben grote gevolgen voor onder andere de landbouwsector. Met name ook in die gemeenten waar sprake is van Natura 2000 gebieden. Dat geldt zeker voor onze gemeente. De discussie over het pakket maatregelen is in volle omvang gaande. Ons college volgt de ontwikkelingen nauwgezet. Wij verwachten dat de verdere uitwerking van de kabinetsplannen en de gebiedsgerichte aanpak door de provincie leidt tot een intensivering van de gemeentelijke beleidsmatige inzet. In dit stadium is dat nog onvoldoende om concreet te ramen. Wij wachten de landelijke en provinciale ontwikkelingen af en zullen bij de Voorjaarsnota, of zoveel eerder als nodig is, voorstellen welke additionele personele inzet nodig zal zijn.

Tenslotte

We schatten in dat het maatregelenpakket uit de begroting realiseerbaar is. Ondanks ons ongeduld om resultaten te boeken, kan niet alles in één keer worden opgepakt. Fasering is nodig. We gebruiken dan ook deze raadsperiode om onze ambities te kunnen realiseren. Natuurlijk spelen financiële overwegingen een rol voor deze fasering. Daarnaast hebben we ook te maken met krapte op de arbeidsmarkt. Het is niet vanzelfsprekend dat we, in deze markt, het juiste personeel ook feitelijk kunnen aantrekken.

Wij staan in de startblokken om onze ambities te gaan realiseren, in het belang van inwoners, bedrijven en organisaties. We zien uit naar een constructieve dialoog hierover met de gemeenteraad.

Leeswijzer

De voorliggende programmabegroting bestaat uit de volgende onderdelen:

- Financieel perspectief: hoofdstuk 1
- Beleidsbegroting, bestaande uit: het Programmaplan (hoofdstuk 2) en de verplichte paragrafen (hoofdstuk 3).
- Financiële positie: hoofdstuk 4
- Bijlagen: hoofdstuk 5.

Financieel perspectief

In hoofdstuk 1 wordt een toelichting gegeven op het verloop van het middelenkader en het financieel perspectief. In paragraaf 1.3 staan de collegeprioriteiten.

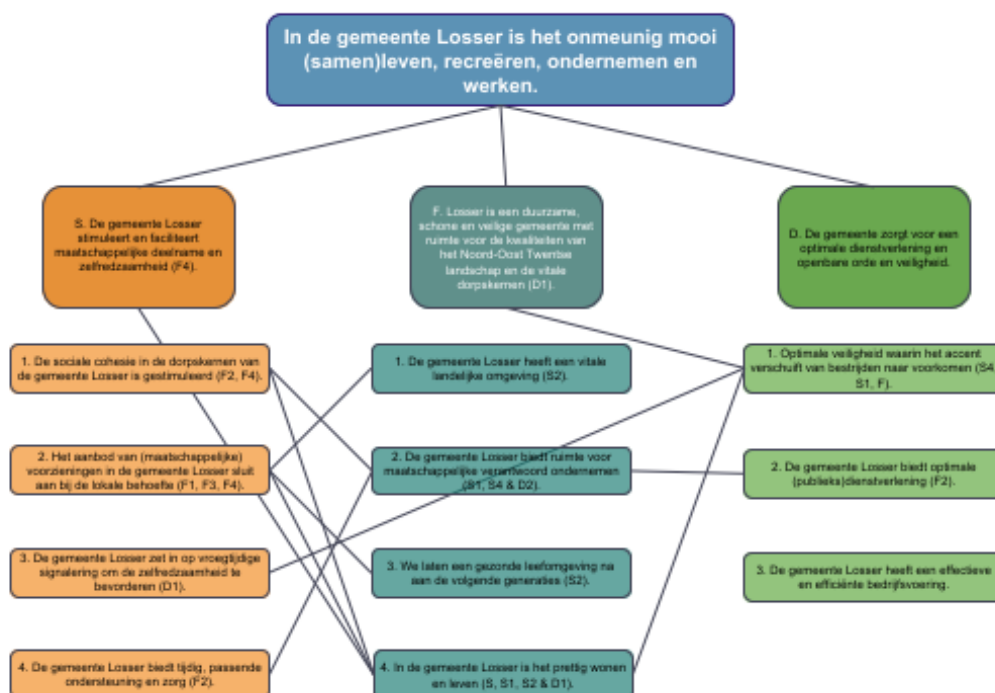
Beleidsbegroting

De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de verplichte paragrafen.

Het programmaplan in hoofdstuk 2 is ingericht volgens de drie hoofddoelstellingen (programma's) uit de doelenboom:

1. Programma Sociaal
2. Programma Fysiek
3. Programma Bestuur en Dienstverlening

In de voorliggende begroting zijn, uit pragmatische overwegingen, nog de doelstellingen uit de afgelopen raadsperiode opgenomen. Planningstechnisch was het niet meer mogelijk om dit anders te doen. De begroting 2024 zal op nieuwe leest zijn geschoeid.

In het programmaplan wordt per programma antwoord gegeven op de volgende W-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we ervoor doen?
- Wat mag het kosten?

Ieder programma start met de doelen en resultaten ('Wat willen we bereiken?') en de uit te voeren activiteiten/speerpunten ('Wat gaan we ervoor doen?'). Aan het eind van het programma worden de beschikbare budgetten weergegeven ('Wat mag het kosten?'). Deze budgetten worden per taakveld verantwoord. In het verlengde hiervan richten we ons in de toelichting meer op speerpunten en concrete acties om de gestelde (sub)doelen te bereiken en minder op herhalen van reguliere werkzaamheden.

Hoofdstuk 3 bevat de verplichte paragrafen.

Financiële begroting

De financiële begroting in hoofdstuk 4 bevat een toelichting op het overzicht van lasten en baten per taakveld en de uiteenzetting van de financiële positie. Over de wijze van toelichting merken wij het volgende op.

Per taakveld is een tabel gepresenteerd, met hierin twee soorten kosten: 'verdeelde kosten' en 'kosten van beleid'. De verdeelde kosten bestaan uit: A) rente en afschrijving en B) doorberekening kosten bedrijfsvoering. Aangezien deze kosten via een vastgestelde systematiek centraal worden geraamd op respectievelijk de treasury en de kostenplaatsen en vervolgens verdeeld over programma's en taakvelden, kiezen we ervoor om deze onderdelen centraal toe te lichten.

De specificatie van de kosten voor 'rente en afschrijving' en 'bedrijfsvoering' is op de volgende plek in deze begroting te vinden:

A) Rente en afschrijving:

Zie paragraaf 2.3 (Programmaplan), programma Bestuur en Dienstverlening, taakveld 0.5 Treasury.

B) Kosten bedrijfsvoering en interne kostenverdeling

Zie paragraaf 2.3 (Programmaplan), programma Bestuur en Dienstverlening, taakveld 0.4 Ondersteuning Organisatie.

Algemeen: mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet toegelicht.

Afrondingsverschillen

De bedragen die opgenomen zijn in de programmabegroting zijn veelal afgeronde bedragen uit financiële systemen, zodat in de totaaltellingen afrondingsverschillen kunnen voorkomen.

Bijlagen

Hoofdstuk 5 bevat een aantal bijlagen met achtergrondinformatie of informatie die verplicht is in het kader van het BBV.

Factsheet Sociaal Domein

Een samenvatting van de resultaten over het eerste halfjaar 2023 op het gebied van Participatie, Wsw, Wmo en Jeugd is opgenomen in de factsheet Sociaal Domein. Met de pilots krijgen we meer regie op de zorgkosten en op het stimuleren van de uitstroom vanuit de Participatiewet naar betaald werk. Ook leggen we meer accent op preventie en vroegtijdig signaleren ter voorkoming van zwaardere interventies, bijvoorbeeld door de samenwerking met de huisartsen en het onderwijs te bewerkstelligen.

De resultaten van de pilots zijn verwerkt in de Factsheet Sociaal Domein (zie bijlage 5.7 van deze programmabegroting).

1. Financieel perspectief

De Programmabegroting wordt opgesteld:

- a) met als uitgangspunt de besluitvorming van de raad over de Programmabegroting 2022 en de Bestuursrapportage 2022
- b) met verwerking van de mutaties als gevolg van de meicirculaire 2022.
- c) met actualisering van prijs- en loonindex.

1.1. Financieel perspectief

In deze paragraaf schetsen we het financiële beeld van voorliggende Programmabegroting 2023.

Begrotingsbeeld

In het schema hieronder is het financiële deel van de begroting in een schema vervat.

Tabel 1

Nr.	Onderdeel	2023	2024	2025	2026
1	Resultaat Programmabegroting 2022	249	-68	-59	7
2	Resultaat Bestuursrapportage 2022	1.334	1.718	1.827	240
	Begrotingssaldo na bestuursrapportage	1.584	1.650	1.767	247
3	Financiële ontwikkelingen	1.199	998	1.477	1.020
4	Nieuwe prioriteiten / investeringen	-3.341	-2.612	-1.581	-1.635
	Begrotingssaldo 2023 tot en met 2026	-559	36	1.663	-368

Verklaring van de bedragen in de tabel:

Ad 1 en 2: Uitgangspunt zijn de door de gemeenteraad vastgestelde begroting 2022 en Bestuursrapportage 2022.

Ad 3: dit zijn de financiële ontwikkelingen die zich na het vaststellen van de bestuursrapportage hebben voorgedaan. In het vervolg van deze memo gaan we hier nader op in.

Ad 4: het betreft de financiële verwerking van de 'collegeprioriteiten'. De voorgestelde prioriteiten zijn in de begroting 2023, paragraaf 1.3 opgenomen en toegelicht. Hier wordt naar verwezen.

Nadere toelichting op 3) 'Financiële ontwikkelingen'

Na het vaststellen van de bestuursrapportage hebben de volgende financiële ontwikkelingen zich nog voorgedaan:

Tabel 2

Nr.	Verklaring financiële ontwikkelingen	2023	2024	2025	2026
1	Gemeentefonds	2.676	2.676	2.676	2.676
2	Rijksbijdrage Jeugd	0	0	0	0
3	Loon- en prijscompensatie	-1.016	-1.016	-1.016	-1.016
4	Kosten treasury	-25	-25	-25	-25
5	Extra loonstijging Sociaal Domein	-90	-90	-90	-90
6	Uitbreiding college	-50	-50	-50	-50
7	Verbonden partijen	-122	-122	-122	-122
8	Overig	-174	-374	104	-352
	Totaal	1.199	998	1.477	1.020

Ad 1: in de raadsinformatie naar aanleiding van de zogenoemde meicirculaire (19 juli 2022) zijn de financiële effecten van de circulaire doorgerekend. In de Bestuursrapportage 2022 was deels al op deze effecten geanticipeerd. De in dit schema gepresenteerde financiële effecten zijn het restant, na aftrek van de effecten uit de bestuursrapportage.

Ad 2: het college stelt voor om er in de begroting 2023 vanuit te gaan dat de uitspraak van de arbitragecommissie ('Commissie der Wijzen') door het rijk zal worden geëerbiedigd. Het rijk heeft aangegeven dat gemeenten hier op mogen vertrouwen. Ook gedeputeerde staten (de financieel toezichthouder) heeft de juistheid van dit uitgangspunt onderschreven.

Ad 3: in de meerjarige gemeentefondsuitkering is rekening gehouden met een compensatie voor de stijging van lonen en prijzen. Het is dan ook nodig om dit eveneens aan de lastenzijde te doen.

Ad 4: door het stijgende renteniveau nemen de financieringslasten op termijn toe.

Ad 5: Ten gevolg van loonontwikkelingen bij zorgaanbieders, die de reguliere indexering overtreffen, is het nodig om de budgetten aan te passen. In hoeverre deze aanpassing toereikend is, is nu niet met zekerheid te zeggen. De Bestuursrapportage 2023 is hiervoor het eerste ijkmoment.

Ad 6: in de onderhandelingen voor een nieuw collegeakkoord is besloten om de formatie van wethouders met 0,5 fte uit te breiden.

Ad 7: betreft de financiële vertaling van de voorgelegde begrotingen 2023 van de verbonden partijen.

Ad 8: Is de resultante van diverse kleinere effecten. Een belangrijke component hiervan wordt veroorzaakt door een actualisering van de verdeelsystematiek van de overheadkosten. Verwezen wordt naar de toelichtingen in het programmadeel (hoofdstuk 2) van de voorliggende begroting.

1.2. Verloop incidenteel en structureel saldo

Vertrekpunt van tabel 3 is de regel 'Begrotingssaldo 2023 tot en met 2026' uit tabel 1.

Tabel 3, Structureel en incidenteel begrotingssaldo

Saldooverloop (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Begrotingssaldo PB2023	-559	36	1.663	-368
Af: Saldo incidentele baten en lasten	-3.012	-3.316	-2.354	-866
Structureel saldo financieel perspectief PB2023	2.453	3.352	4.017	499

Toelichting:

Het [BBV](#) schrijft voor dat de meerjarenraming in de begroting ook een overzicht bevat van de geraamde incidentele baten en lasten per programma. Dit overzicht is opgenomen in hoofdstuk 4.5. Het saldo van incidentele baten en lasten is van belang. Dit om aan te kunnen tonen dat zowel op de korte als de lange termijn geen structurele lasten worden gedekt met incidentele baten. Dit blijkt uit de regel 'Structureel saldo financieel perspectief' in de tabel hier boven.

Het is belangrijk dat het financieel meerjarenperspectief structureel en reëel sluit. Incidentele uitgaven kunnen en mogen worden gedekt uit incidentele middelen, zoals bijvoorbeeld de reserves, maar structurele (lees: jaarlijks terugkerende) lasten moeten worden gedekt door structurele middelen. Dit wordt tot uitdrukking gebracht in het structureel saldo van de begroting. Dit structurele saldo is ook voor de provincie van belang in het kader van het Interbestuurlijk toezicht (IBT) en dient positief te zijn.

Voor de jaren 2023 en 2026 wordt een tekort geraamd van respectievelijk € 559.000 en € 368.000, de jaren 2024 en 2025 sluiten met een overschot van achtereenvolgens: € 36.000 en € 1.663.000. Daarbij dient bedacht te worden dat de tekorten een incidenteel karakter hebben en daarmee ook incidenteel kunnen worden gedekt.

Daarentegen is voor alle jaren sprake van een reëel en structureel sluitend financieel perspectief. Dat betekent dat alle structurele lasten ook gedekt zijn door structurele baten. Voor het te voeren financieel begrotingsbeleid is het structureel evenwicht van belang. Dit criterium is ook de invalshoek voor de beoordeling van onze begroting door de toezichthouder (gedeputeerde staten).

De Losserse financiële huishouding is dermate robuust, dat dit alleszins acceptabel is. De voorstellen uit de voorliggende begroting betekenen een kwaliteitsimpuls voor de gemeentelijke voorzieningen en een verbetering van het niveau van dienstverlening voor 2023 en volgende jaren. De incidentele dekking uit de algemene middelen is dan ook te rechtvaardigen.

1.3 Van collegeakkoord naar collegeprioriteiten

In dit hoofdstuk zijn, naast de wettelijke verplichtingen, de ambities uit het coalitieakkoord vertaald naar de prioriteiten van het college. De daaruit voortvloeiende wijzigingen in de begroting zijn in dit hoofdstuk nader toegelicht.

Exploitatie programma Fysiek

Nr.	Onderwerp	Wijziging in financiën			
		2023	2024	2025	2026
Fe1	Revitalisering bedrijventerreinen	-€ 25.000	-€ 25.000		
Fe2	Positionering gemeente Losser	-€ 15.000	-€ 15.000	-€ 15.000	-€ 15.000
Fe3	Aanjagen uitvoering klimaatakkoord	-€ 490.000	-€ 800.000	-€ 800.000	-€ 800.000
Fe4	Beleidsontwikkeling circulaire economie	-€ 30.000			
Fe5	Duurzaam en Veilig Vervoer	-€ 30.000			
Fe6	Lossers energiefonds (energiearmoede)	-€ 250.000			
Fe7	'Groene' boa	-€ 35.000	-€ 35.000	-€ 35.000	-€ 35.000
Fe8	'Groene' boa (overhead)	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000
Fe9	Tijdig afdoen meldingen openbare ruimte	-€ 75.000	-€ 75.000	-€ 75.000	-€ 75.000
Fe10	Tijdig afdoen meldingen openbare ruimte (overhead)	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000
Fe11	Opstellen nieuwe wegenlegger	-€ 10.500			
Fe12	Opstellen nieuwe gemeentelijke vastgoednota	-€ 20.000			
Fe13	Digitaal cultuurhistorische waardenkaart	-€ 40.000			
Fe14	Visie Vrijtijdseconomie NOT	-€ 7.500			
Fe15	Drielandsteen	-€ 20.000			
Fe16	Onderzoek toekomstbestendige storings- en piketdienst Servicebedrijf	-€ 25.000			
Fe17	Stimuleren ambitie Wonen	-€ 45.000	-€ 45.000	-€ 45.000	-€ 45.000
Fe18	Overhead Ambitie Wonen	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000
Fe19	Sociaaleconomische structuurversterking Overdinkel	-€ 80.000			
Fe20	Groen Blauwe diensten	-€ 250.000	-€ 750.000		
Fe21	Visie recreatie en toerisme	-€ 15.000			
Fe22	Actieprogramma recreatie en toerisme	-€ 15.000			
Fe23	Stimuleren breder aanbod evenementen	-€ 10.000	-€ 10.000	-€ 10.000	-€ 10.000

Fe1 Revitalisering bedrijventerreinen

Losser streeft naar een krachtig, duurzaam en toekomstbestendig ondernemersklimaat. Onze bedrijventerreinen spelen hierin een belangrijke rol. Grote en urgente opgaven zoals circulaire economie, energie en klimaat en digitalisering hebben de komende jaren ruimtelijke effecten op de bedrijventerreinen. Om een gerichte strategie te ontwikkelen op het toekomstbestendig maken van onze bedrijventerreinen is een onderzoek nodig. Het onderzoek zal inzicht opleveren waar en hoe we het beste sturen op revitalisering en toekomstbestendigheid van de bedrijventerreinen.

Fe2 Positionering gemeente Losser

We bouwen aan het onderscheidend karakter van de gemeente Losser door verbinding te maken tussen toerisme, cultuur en erfgoed en de 'Schatkamer van Twente'. We zorgen dat inwoners, ondernemers en organisaties zich herkennen, verbonden voelen en gebruik maken van de Schatkamer van Twente. Dit doen we onder andere door op zoek te gaan naar de verhalen van de inwoners en ondernemers. Deze verhalen spelen een belangrijke rol in de positionering van de gemeente Losser als Schatkamer van Twente.

Fe3 Aanjagen uitvoering klimaatakkoord

We leven in de gemeente Losser in een prachtig landschap. Om dit moois te behouden voor onze en de komende generaties is het cruciaal dat we vergroenen en verduurzamen. Volgens de Raad voor het Openbaar Bestuur heeft de gemeente Losser jaarlijks € 800.000 nodig om alle 26 taken uit het klimaatakkoord uit te voeren. We reserveren de benodigde middelen voor personele inzet incidenteel, vooruitlopend op de verwachte rijksbijdrage. Gezien de krapte op

de arbeidsmarkt verwachten we in 2023 de vacatures geleidelijk, gedurende de loop van het jaar, in te kunnen vullen. Daarmee is het verantwoord om delen van het budget voor 2023 te reserveren voor gerelateerde onderwerpen, namelijk het opstellen van het beleidsplan circulaire economie (€ 30.000), het opstellen van een mobiliteitsvisie (€ 30.000) en de initiële vulling van het Energiefonds (€ 250.000).

Fe4 Beleidsontwikkeling circulaire economie

Losser heeft een duurzaamheidsvisie: 'Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040'. Deze heeft vier inhoudelijke pijlers, waarvan circulaire economie er een is. De kerndoelen die Losser wil behalen op het gebied van circulaire economie in 2040 zijn: het beperken van het gebruik van grondstoffen, het hergebruik stimuleren en een nieuw economisch systeem stimuleren van in bruikleen geven van producten, recyclen en weer opnieuw op de markt brengen. Hiervoor wordt het beleidsplan circulaire economie opgesteld.

Fe5 Duurzaam en Veilig Vervoer

Bereikbaarheid is voor Losser, gezien de ligging en het belang bij regionale voorzieningen en werkgelegenheid, essentieel. Een belangrijke uitdaging op dit vlak vormt de transitie naar een duurzaam mobiliteitssysteem. Dit vraagt om een andere kijk op autogebruik, het stimuleren van gebruik van openbaar vervoer en fiets en de onderlinge aansluitingen. Naast een goede bereikbaarheid, betere verbindingen en een goede ontsluiting, spant de gemeente Losser zich in om deelgebruik van fietsen, auto's en scooters mogelijk te maken. Ook verkeersveiligheid is hierbij een belangrijk thema dat we bij de ontwikkeling betrekken. We willen een toekomstbestendige, duurzaam en veilig bereikbare gemeente Losser. Het beleidsplan mobiliteit beschrijft daarvoor de kaders.

Fe6 Lossers energiefonds (energiearmoede)

Juist voor hen die het niet of moeilijk zelf kunnen betalen hebben we extra aandacht. We richten het Lossers Energiefonds op om concrete verduurzamings- en inkoopacties te betalen voor deze doelgroep (zowel eigenaren als huurders). Dit fonds wordt eenmalig gevuld met € 250.000 en moet in de jaren daarna worden voorzien van middelen via duurzame projecten of via dividend uit (nieuwe) aandeelhouderschappen.

De komende jaren maken we stappen voorwaarts op het gebied van een groene toekomst. We zetten fors in op het informeren van inwoners en het stimuleren en faciliteren van initiatieven. Een Energieloket is voor het realiseren van een verduurzamingsslag onmisbaar. We willen een goed functionerend Energieloket met voldoende instrumenten om meters te maken (denk aan renteloze duurzaamheidsleningen) en met medewerkers die out-of-the-box denken om inwoners te helpen die het even zelf niet kunnen.

Fe7 en Fe8 'Groene' boa

Onze boa's verrichten essentieel werk in de openbare ruimte en in de aanpak van de Losserse leefbaarheid- en veiligheidsvraagstukken. Ook in het buitengebied staat de leefbaarheid en veiligheid onder druk, bijvoorbeeld door drugslabs, dumpingen van (chemisch) afval of diefstal van landbouwmachines. We zetten een 'groene' boa specifiek in op taken gerelateerd aan het behoud en het versterken van de Losserse natuur en het landschap (aanpak van illegale houtkap, verstoring van nesten en dumpingen van afval). Dit zijn activiteiten waarop onze huidige Boa's niet bevoegd zijn handhavend op te treden. In het kader van oppakken en doorpakken kunnen we met deze Boa domein II en in samenwerking met onze andere toezichthouder vaker het strafrechtelijke spoor naast de bestuursrechtelijke handhaving inzetten.

Fe9 en Fe10 Tijdig afdoen meldingen openbare ruimte

Bij de ontwikkeling van de dienstverleningsvisie zijn inwoners bevraagd over verbeterpunten. Daaruit kwam als grootste wens naar voren de afhandeling van meldingen in de openbare

ruimte. De oorzaak is een structureel tekort aan ambtelijke capaciteit voor het adequaat, tijdig en naar tevredenheid van inwoners afhandelen van deze meldingen. Met structurele uitbreiding van de capaciteit kunnen we de afhandeling optimaliseren, waarbij het accent komt te liggen op de taakvelden 'verkeer en mobiliteit' en 'speeltoestellen en speelondergronden'.

Fe11 Opstellen nieuwe wegenlegger

Voor het opstellen van een nieuwe wegenlegger is externe ondersteuning nodig, aangezien dit specifieke inbreng en kennis vereist.

Fe12 Opstellen nieuwe gemeentelijke vastgoednota

De huidige vastgoednota is vastgesteld in 2014. Een aantal zaken die hierin genoemd worden zijn niet meer actueel. Het is de bedoeling om te komen tot een nieuwe vastgoednota waarin zaken als verduurzaming, huidige wet- en regelgeving en andere ontwikkelingen benoemd worden.

Voor het opstellen van een nieuwe gemeentelijke vastgoednota is externe ondersteuning nodig, aangezien dit specifieke inbreng en kennis vereist.

Fe13 Digitaal cultuurhistorische waardenkaart

Een cultuurhistorische waardenkaart geeft een overzicht van cultuurhistorisch erfgoed. Het is een praktisch toepasbaar instrument waar de gemeente gebruik van maakt bij de uitvoering van de Omgevingsvisie, planologie en erfgoedbeheer. Dit instrument komt mede tot stand door middel van een proces waarbij lokale kennis over het landschap en, historische bebouwing wordt opgehaald en vastgelegd.

Fe14 Visie Vrijtijdseconomie NOT

Het opstellen van een visie op vrijetijdseconomie biedt een specifiek kader voor Noordoost Twente, om een verdere impuls te geven aan de ontwikkelingen in de sector. Als Losser dragen wij hieraan ons deel bij aangezien het positief bijdraagt aan de ontwikkelingen rondom vrijetijdseconomie binnen onze gemeente.

Fe15 Drielandsteen

De ontwikkeling van het gebied rondom de Drielandsteen en de afstemming met de Duitse buurgemeente is volop gaande. Bij de Voorjaarsnota 2021 is hiervoor € 30.000 beschikbaar gesteld. Het beschikbare bedrag was gebaseerd op de inschatting dat de benodigde gronden kunnen worden verworven met de bestemming 'natuur'. Bij nadere uitwerking en taxatie blijkt dat dit niet mogelijk is en uitgegaan dient te worden van een hogere waarde.

Fe16 Onderzoek toekomstbestendige storings- en piketdienst Servicebedrijf

Sinds geruime tijd verzorgt het Servicebedrijf de storings- en piketdienst in de openbare ruimte. Denk daarbij aan gladheidsbestrijding en plaagdierenbestrijding. In de afgelopen jaren hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan. Vanuit een oogpunt van doelmatigheid vinden wij het zinvol ons te laten adviseren of we de huidige storings- en piketdienst doelmatig hebben georganiseerd, meer in het bijzonder gaat het om de taken die onregelmatig voorkomen.

Fe17 en Fe18 Stimuleren ambitie Wonen

Vanwege extra aandacht voor maatschappelijke opgaven (huisvesting ouderen, jongeren, betaalbaar bouwen en houden) welke door de markt niet vanzelfsprekend worden vervuld, is extra formatie gewenst omdat dit vraagt om een meer strategischer benadering dan enkel het begeleiden van plannen van derden. Tevens zetten we daarmee in op het ontwikkelen van een instrumentarium om de ambities uit het coalitieakkoord met betrekking tot de verdeling van woningen te realiseren.

Fe19 Sociaaleconomische structuurversterking Overdinkel

Voor Overdinkel wordt een programma ontwikkeld om de sociaal-economische structuren structureel te versterken. We willen hiertoe een gedegen onderzoek doen, waarna we vervolgens inzetten op initiatieven en ontwikkelingen die er daadwerkelijk toe doen en welke leiden tot toekomstige verbeteringen met betrekking tot het leefbaarheidsvraagstuk.

Fe20 Groen Blauwe diensten

Wij staan positief tegenover groene en duurzame ontwikkelingen in het buitengebied en dragen bij aan nieuwe initiatieven, onder andere door budget beschikbaar te stellen voor Groen Blauwe diensten voor landschapsonderhoud en aanleg van nieuw groen in het buitengebied. Denk hierbij aan Stichting Broez of het vullen van de pot Groen Blauwe Diensten om landschapsonderhoud en nieuw groen in het buitengebied ook financieel tegemoet te komen. Behoud van landschapselementen moet immers lonen. In 2023 stellen we een visie op en verkennen we de mogelijkheden van cofinanciering voor de periode na 2023.

Fe21 Visie recreatie en toerisme

In Noordoost Twents verband gaan we aan de slag met vrijetijdseconomie, maar ook specifiek lokaal willen we recreatie en toerisme binnen onze gemeente stimuleren. Samen met de sector ontwikkelen we een nieuwe visie en onderzoeken welke initiatieven, acties en ontwikkelingen het meeste effect sorteren.

Fe22 Actieprogramma recreatie en toerisme

In afwachting van de totstandkoming van de visie op recreatie en toerisme willen we het huidige actieprogramma behouden. We reserveren hiertoe in 2023 middelen in afwachting van de vervolgstappen op dit gebied.

Fe23 Stimuleren breder aanbod evenementen

Overheidsbijdragen werken als katalysator voor andere geldgevers. We willen onze subsidies dan ook inzetten om een stimulans te geven aan verbreding van het aanbod. Ervan uitgaande dat deze andersoortige evenementen, zoals bijvoorbeeld het Lutterzand Literair en Groond, blijven bestaan ondersteunen we een breder aanbod van evenementen.

Investerings programma Fysiek

Nr.	Onderwerp	Start investering	Einde investering	Investering	Afschrijving	2023	2024	2025	2026
	Geef kort het onderwerp aan.	In welk jaar is de investering gewenst?	Indien dit afwijkt van het startjaar.						
Fi1	Kwaliteitsimpuls De Lutte - ontwikkeling centrumplein	2023	2025	€ 1.000.000	20				€ - 65.000
Fi2	Verkeerskundige herinrichting Enschedesestr. fase II	2023	2024	€ 350.000	20			€ - 22.750	€ - 22.488
Fi3	vervangen marktkasten i.v.m. veiligheid			€ 25.000	10		€ - 2.875	€ - 2.838	€ - 2.763
Fi4	Vervanging openbare verlichting jaarschijf	2026		€ 200.000	10				
Fi5	Aloysiuslocatie			n.t.b.					

Fi1 Kwaliteitsimpuls de Lutte - ontwikkeling centrumplein

Een goede omgevingskwaliteit is essentieel voor de leefbaarheid. Naast het woonklimaat, maatschappelijke voorzieningen en een kwalitatief hoogwaardige fysieke ruimte, worden hieronder ook aantrekkelijke, levendige en economisch goed functionerende dorpscentra verstaan. In de Lutte komt dit onder andere tot uiting in het programma 'Kwaliteitsimpuls de Lutte'. De ontwikkeling van een centrumplein is een belangrijk onderdeel hiervan. Op 8 maart 2022 heeft de raad de ontwerpvisie voor het centrumplein vastgesteld. In het raadsvoorstel is ook de investeringsopgave en de al beschikbare financiële dekking inzichtelijk gemaakt en is aangegeven dat de ontbrekende dekking als investeringsvoorstel bij deze programmabegroting wordt aangeboden.

Fi2 Verkeerskundige herinrichting Enschedesestraat fase II

Het betreft het 'naar voren halen' van het krediet om subsidie/ cofinanciering mogelijk te maken voor fase II van de Enschedesestraat. Het bestaande krediet is al meerjarig gevraagd in de Voorjaarsnota van 2021.

Fi3 Vervangen marktkasten in verband met veiligheid

Het betreft hier middelen voor de vervanging van marktkasten, een elektriciteitskast en evenementenkasten in Losser en Overdinkel. De kasten moeten tijdig vervangen worden, zodat de veiligheid gegarandeerd blijft. De afschrijvingstermijn voor deze kasten is reeds verstreken en de vervanging hiervan is niet meegenomen in de reguliere begroting.

Fi4 Vervanging openbare verlichting

Conform het collegebesluit van 17 november 2017 worden jaarlijks de noodzakelijke vervangingskredieten gedurende de jaren t/m 2027 opgenomen. Jaarlijks gaat het om een bedrag van € 200.000.

Fi5 Aloysiuslocatie

We streven naar vitale kernen met de nodige 'reuring'. Naast het woonklimaat, maatschappelijke voorzieningen en een hoogwaardige fysieke ruimte, worden hieronder ook aantrekkelijke, levendige en economisch goed functionerende dorpscentra verstaan. In de kern Losser wordt hiertoe, op basis van de in 2017 vastgestelde visie 'Parapluplan centrum Losser', middels drie 'sporen' gewerkt aan een samenhangend uitvoeringsprogramma. Dit zijn de sporen: vastgoed, openbare ruimte en dienstverlening/gastvrijheid. Onder vastgoed valt onder andere de ontwikkeling van de ruimtelijke aandachtsgebieden zoals verwoord in het Parapluplan. De ontwikkeling van de Aloysiuslocatie is één van deze aandachtsgebieden en kan een belangrijke bijdrage leveren aan de verdere transformatie van het centrum van Losser naar een 'belevingscentrum' door de cultuurhistorische waarde van het oude schoolgebouw te koppelen aan nieuw gebruik met een grote sociaal-maatschappelijke meerwaarde voor het centrum.

In het volgende overzicht staan de budgetten die de raad in 2022 en in de voorliggende begroting (zie paragraaf 4.6) beschikbaar heeft gesteld of, met vaststelling van voorliggende begroting, nog gaat stellen.

	Beschikbaar gesteld budget in	2022	2023	Doel
1	Bestuursrapportage 2022	50.000		Uitwerken haalbaarheidsonderzoek
2	Begroting 2022	100.000		Herinrichting openbare ruimte
3	Begroting 2023 (paragraaf 4.6)		100.000	Herinrichting openbare ruimte

Op dit moment vindt onderzoek plaats naar de benodigde investeringen voor de Aloysiuslocatie. Wij verwachten u bij de Voorjaarsnota 2023 inzicht te kunnen verschaffen in de investeringsopgave.

Exploitatie programma Sociaal

Nr.	Onderwerp	Wijziging in financiën			
		2023	2024	2025	2026
Se1	Inclusie	-€ 25.000	-€ 25.000	-€ 25.000	
Se2	Zorg op maat bij 18-/18+	-€ 40.000	-€ 40.000	-€ 40.000	-€ 40.000
Se3	Bestrijden taalachterstanden	-€ 80.000	-€ 80.000	-€ 80.000	-€ 80.000
Se4	Onderwijsbeleid: werken aan breed (na)schools aanbod	-€ 186.000	-€ 13.500	-€ 13.500	-€ 13.500
Se5	Doorgaande lijn van kinderopvang naar basis- en voortgezet onderwijs	-€ 20.000	-€ 20.000		
Se6	Evaluatie incidentele subsidieverstrekking				-€ 10.000
Se7	Ruimhartig minimabeleid	-€ 17.000	-€ 17.000	-€ 17.000	-€ 17.000
Se8	Continueren ervaarcoaches		-€ 20.000		
Se9	Jobcoaching voor groeiende doelgroep	-€ 65.000	-€ 65.000	-€ 65.000	-€ 65.000
Se10	Jobcoaching overhead	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000
Se11	Beleids capaciteit vluchtelingen en statushouders	-€ 45.000	-€ 45.000	-€ 45.000	
Se12	Overhead beleids capaciteit vluchtelingen en statushouders	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000	

Se1 Inclusie

Nederland heeft met het ondertekenen van het VN verdrag voor de rechten van personen met een handicap zichzelf verplicht gesteld om beleid met betrekking tot inclusie te formuleren. Lokaal vertalen we dit in een inclusieagenda, waarin we voor de komende jaren de thema's benoemen en prioriteiten stellen. Naast deze Inclusieagenda geven we een impuls aan het toegankelijk maken van openbare ruimte voor mensen met een beperking (infrastructuur en gebouwen). Met de toenemende vergrijzing zal het aandeel inwoners met een beperking oplopen. Denk hierbij aan lichamelijke, visuele, mentale beperkingen (zoals dementie). Wij vinden het belangrijk dat iedereen mee mag doen, ongeacht leeftijd, afkomst of beperkingen. In het kader van inclusie faciliteren we onder andere het vergroten van de toegankelijkheid. Momenteel loopt er een samenwerking met MKB Nederland en Ongehinderd om de check bij ondernemers te doen, waarbij de kosten deels door MBK worden gedragen, deels gemeenten. De toegankelijkheid van winkels en uitgaansgebieden wordt in kaart gebracht en ondernemers worden geholpen aan een erkend basisniveau toegankelijkheid. Alle ondernemers in de gemeente Losser krijgen de kans om hierbij aan te sluiten. Hierbij wordt gelet op toegankelijkheid voor rolstoelers, maar ook voor mensen die slechtziend, slechthorend of slecht ter been zijn.

Se2 Zorg op maat bij 18-/18+

Jeugdigen ervaren zeer regelmatig geen vlotte overgang naar vervolgzorg, wanneer ze 18 jaar worden. Door de inzet van de consulent 18-/18+ zorgen we voor continuïteit van de ondersteuningsinzet, zorg op maat, het voorkomen van escalatie en een tijdsgebonden financiering vanuit de juiste wetgeving. De inzet van de 18-/18+ consulent draagt tevens bij aan het verlagen van de kosten vanuit de Participatiewet, Jeugdwet en Wmo 2015. De pilot hieromtrent heeft ons deze inzichten gegeven. Naast de inhoudelijke meerwaarde, verdient de inzet van de consulent 18-/18+ zichzelf dan ook financieel (meer dan) terug.

Se3 Bestrijden taalachterstanden

'Ieder kind verdient een taalrijke start op de basisschool'. In een motie van 6 juli 2021 heeft de Raad aangegeven dat het college gedurende twee jaar moet inzetten op het bestrijden van taalachterstanden door middel van de taalklassen. De resultaten van deze taalklassen waren zeer positief. Zo bleek het vertrouwen van kinderen toe te nemen door het vergroten van hun woordenschat en was er een sterke aantoonbare verbetering in woord- en zinsopbouw.

Inmiddels nemen zes scholen deel aan de taalklassen. Twee andere scholen hebben aangegeven interesse te hebben indien de taalklas een structureler karakter krijgt (qua financiering). Wij nemen dan ook een bedrag van € 80.000 op voor het voortzetten van de zes taalklassen en uitbreiding met twee scholen.

Se4 Onderwijsbeleid: werken aan breed (na)schools aanbod

In het kader van het stimuleren van de sociale cohesie en maatschappelijke betrokkenheid zetten we onder andere in op doorontwikkeling van de samenwerking tussen onderwijs, cultuur en breedtesport. Hiervoor is een verhoging van de structurele subsidie benodigd. Het gaat hierbij onder andere over cultuur- en media, educatie primair onderwijs, bibliotheek van de toekomst en Twentse maakplaatsen.

Onderwijs leidt op voor het leven en is een krachtig instrument om kansengelijkheid te bevorderen. Tegelijkertijd zien we bij jeugdigen en kinderen een toenemende zorgbehoefte waarbij de ernst van de problematiek toeneemt. We willen de wereld van zorg, onderwijs en voorliggend veld zodanig verweven dat kinderen en jeugdigen optimaal de kans krijgen gezond en fijn op te groeien en een goede start krijgen. Ook de ambitie met betrekking tot zwemdiploma's wordt hierin meegenomen.

Verschillende partners dienen voor kansengelijkheid en een goede start de krachten te bundelen en integraal (samen) te werken. De inzet van een projectleider versterkt de samenwerking met het voorliggende veld evenals onze ketenpartners ten gunste van het bieden van deze kansrijke start.

Se5 Doorgaande lijn van kinderopvang naar basis- en voortgezet onderwijs

In het kader van kansrijk en veilig opgroeien en ontwikkelen is er een werkbudget benodigd. Dit werkbudget wordt ingezet voor activiteiten in het primair onderwijs zodat de doorgaande (zorg) lijn en goede overdracht van kinderopvang naar basisonderwijs en van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs verder vorm krijgt.

Se6 Evaluatie incidentele subsidieverstrekking

In 2026 evalueren wij de doelmatigheid van de incidentele subsidieverstrekking door middel van een extern, onafhankelijk onderzoek.

Se7 Ruimhartig minimabeleid

Om mensen perspectief te kunnen bieden zetten we onder andere in op een ruimhartig minimabeleid met een inkomensgrens van 130% van het sociaal minimum, daar waar sprake is van armoede met directe gevolgen voor kinderen. De huidige inkomensgrens verruimen wij zodat deze maatregel een breder effect heeft en meer verborgen armoede terugdringt.

Se8 Continueren ervencoaches

De inzet van de ervencoaches blijkt zeer zinvol. In afwachting van de provinciale statenverkiezingen (en de (mogelijke) komst van een nieuwe coalitie) en de definitieve besluitvorming over continuering van cofinanciering, nemen we de middelen op om de komende twee jaar de inzet van ervencoaches te garanderen.

Se9 en Se10 Jobcoaching voor groeiende doelgroep

We stimuleren een inclusieve samenleving en investeren in een duurzame oplossing om inwoners deel te laten nemen: iedereen kan meedoen. Een van de doelen hiertoe is het bevorderen van arbeidsdeelname. Bij inwoners met afstand tot de arbeidsmarkt kunnen problemen op gebied van financiën, gezondheid, taal en problemen op maatschappelijk gebied sneller tot stagnatie of uitval in het arbeidsproces leiden. Door inzet van een integraal consulent met een specialisatie in de ondersteuning van deze doelgroep, een zogenaamde jobcoach, worden signalen op verschillende leefgebieden vroegtijdig opgepakt waardoor de juiste ondersteuning geboden wordt. Daardoor is meer continuïteit, stabiliteit en

doorontwikkeling van de werknemer mogelijk. Deze jobcoach is ook inzetbaar bij het Servicebedrijf, waar de begeleiding van de doelgroep steeds meer kennis en expertise vergt. Naast het individuele effect (sociale contacten, zelfontplooiing en meer eigenwaarde) heeft het ook een maatschappelijk rendement, namelijk het verstevigen van de sociale basis wat problemen helpt te voorkomen. Naast het maatschappelijke belang zal dit uiteindelijk ook leiden tot een daling van het aantal uitkeringen en dus een positief financieel effect opleveren.

Se11 en Se12 Beleids capaciteit vluchtelingen en statushouders

De gemeenten worden geconfronteerd met forse opgaven op het terrein van het realiseren van opvang voor vluchtelingen en het huisvesten van statushouders. Naast opvang en huisvesting hebben we een verantwoordelijkheid voor de persoonlijke ontwikkeling en het toekomstperspectief van vluchtelingen en statushouders. Om een duurzame oplossing te vinden voor de migratieproblematiek zal in de toekomst structureel een beroep worden gedaan op de gemeenten. Zo heeft de rijksoverheid een plan in de maak waarin wettelijk wordt vastgelegd dat gemeenten asielopvang realiseren. Daarnaast zal de opgave op het terrein van het huisvesten en inburgeren van statushouders toenemen. Ten behoeve van de beleidsmatige ondersteuning en organisatie van opvang en begeleiding, verwachten wij dat de komende drie jaar een extra beleidsmatige inzet van 0,5 fte nodig is, bovenop de huidige 0,2 fte.

Mantelzorg, eenzaamheid en gezondheid

In het coalitieakkoord zijn stevige ambities geformuleerd op het gebied van gezondheid, mantelzorg en het bestrijden van eenzaamheid. In de uitvoering in het sociaal domein en bij Stichting Fundament zijn in de afgelopen periode meerdere initiatieven ontwikkeld, instrumenten ingezet en onderzoek uitgevoerd om onze inwoners die op deze gebieden ondersteuning nodig hebben te bereiken en in staat te stellen zich te ontwikkelen, zelfredzaam te zijn en regie te voeren over hun eigen leven. We willen de periode tot aan de Voorjaarsnota nemen om te onderzoeken of we wat we meer of anders kunnen doen om ook deze ambities een impuls te geven. Dit heeft de nadrukkelijke aandacht van ons college. Denk hierbij vooral aan mantelzorgondersteuning, respijtzorg, de inzet van ervaringsdeskundigen op verschillende terreinen, alcohol en/of drugsgebruik onder jongeren en het bestrijden van eenzaamheid. Voor deze thema's wordt nu geen aanvullend budget opgenomen in de begroting, aangezien we eerst meer helderheid willen hebben waar extra middelen noodzakelijk zijn en het meeste resultaat hebben. Hiertoe gaan we de komende periode in gesprek. De uitkomsten hiervan betrekken we bij opstellen van de Voorjaarsnota in 2023.

Investerings programma Sociaal

Nr.	Onderwerp	Start Investering	Einde Investering	Investering	Afschrijving	2023	2024	2025	2026
	Geef kort het onderwerp aan.	In welk jaar is de investering gewenst?	Indien dit afwijkt van het startjaar.						
Si1	Nieuwbouw basisschool Beuningen, Voorbereiding	2023		€ 255.000	40				
Si2	Nieuwbouw basisschool Beuningen, Realisatie	2023	2024	€ 1.936.000	40			€ -87.640	€ -81.637
Si3	Vorbereidingskrediet re novatie basisschool De Veldzijde	2024	2026	€ 250.000	25				
Si4	Vorbereidingskrediet re novatie basisschool Pax Christi	2024	2026	€ 250.000	25				

Si1 Nieuwbouw basisschool Beuningen, Voorbereiding

Onderwijs is een belangrijke ambitie in het coalitieakkoord. Onderwijs is een cruciale pijler in kansengelijkheid en een sterke schakel in de keten van het bevorderen van gezondheid en economische zelfstandigheid. Onderwijs leidt op voor het leven. Hiertoe willen we een fijne en gezonde leeromgeving realiseren door te investeren in nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen in verschillende kernen. Voor de nieuwbouw basisschool Beuningen is een voorbereidingskrediet benodigd.

Si2 Nieuwbouw basisschool Beuningen, Realisatie

Voor de realisatie van de basisschool Beuningen is een krediet benodigd.

Si3 Vorbereidingskrediet renovatie basisschool De Veldzijde

Onderwijs is een belangrijke ambitie in het coalitieakkoord. Onderwijs is een cruciale pijler in kansengelijkheid en een sterke schakel in de keten van het bevorderen van gezondheid en economische zelfstandigheid. Onderwijs leidt op voor het leven. Hiertoe willen we een fijne en gezonde leeromgeving realiseren door te investering in nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen in verschillende kernen. Voor de renovatie van de basisschool De Veldzijde is een voorbereidingskrediet benodigd. In de voorbereiding wordt aandacht besteed aan de bijdrage van de school (renovatie) dan wel nieuwbouw.

Si4 Vorbereidingskrediet renovatie basisschool Pax Christi

Onderwijs is een belangrijke ambitie in het coalitieakkoord. Onderwijs is een cruciale pijler in kansengelijkheid en een sterke schakel in de keten van het bevorderen van gezondheid en economische zelfstandigheid. Onderwijs leidt op voor het leven. Hiertoe willen we een fijne en gezonde leeromgeving realiseren door te investering in nieuwbouw en renovatie van schoolgebouwen in verschillende kernen. Voor de renovatie van de basisschool Pax Christi is een voorbereidingskrediet benodigd. In de voorbereiding wordt aandacht besteed aan de bijdrage van de school (renovatie) dan wel nieuwbouw.

Exploitatie programma Bestuur en dienstverlening

Nr.	Onderwerp	Wijziging in financiën			
		2023	2024	2025	2026
Be1	Impulsverbeteringen dienstverlening	-€ 100.000	-€ 80.000	-€ 50.000	-€ 50.000
Be2	Impulsverbetering inwonersbetrokkenheid/ participatief werken	-€ 200.400	-€ 160.400		
Be3	Overhead Inwonersbetrokkenheid/participatief werken	-€ 26.000	-€ 26.000		
Be4	Integraal programmeren P&C-cyclus	-€ 90.000	-€ 90.000	-€ 90.000	-€ 90.000
Be5	Overhead integraal programmeren P&C-cyclus	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000	-€ 13.000
Be6	Verkiezingen	-€ 90.000			
Be7	Vernieuwen van de Basisregistratie Kadaster	-€ 5.771	€ -1.542	€ -1.542	€ -1.542
Be8	Privacyofficer	-€ 40.000	€ -40.000	€ -40.000	€ -40.000
Be9	Beheer van het statisch/oud archief	-€ 95.000	€ -25.500	€ -25.500	€ -25.500
Be10	Doorontwikkeling /impulsbibob, exploitatieverg. en overige veiligheid.	-€ 574.000			
Be11	Overhead doorontwikkeling en impuls voor bibob,	-€ 26.000	-€ 26.000	-€ 26.000	
Be12	Initiatieven en activiteiten veiligheid	-€ 50.000	-€ 50.000	-€ 50.000	-€ 50.000
Be13	Toeristenbelasting		€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000

Be1 Impulsverbeteringen dienstverlening

Om uitvoering te kunnen geven aan de in januari 2022 vastgestelde dienstverleningsvisie is voor de jaren 2023 tot en met 2026 een werkbudget benodigd. Het uitvoeringsprogramma omvat een variëteit aan activiteiten en projecten, waarbij ook externe expertise wordt ingezet. Denk aan het verbeteren van de schriftelijke communicatie, de klachtafhandeling, het verbeteren van processen (zoals de meldingen openbare ruimte), het starten van 'micro learning' onder medewerkers (bewustwording creëren) en een periodiek dienstverleningsonderzoek onder de samenleving om regelmatig de ervaring van inwoners en ondernemers te peilen om hiervan te leren. Het werkbudget maakt de organisatie wendbaar waardoor we in staat zijn snel in te spelen op gesignaleerde knelpunten en we quick-wins op het gebied van dienstverlening kunnen realiseren.

Be2 en Be3 Impulsverbetering inwonersbetrokkenheid/ participatief werken

Ontwikkelingen in de maatschappij volgen elkaar steeds sneller op. Vraagstukken worden steeds complexer. Daarnaast daalt het vertrouwen in de politiek en overheden. We willen inspelen op ontwikkelingen in de maatschappij en het vertrouwen in de lokale democratie versterken. Inwoners verwachten dat we wendbaar en transparant zijn en dat de gemeentelijke overheid betrouwbaar is. Om dit te kunnen realiseren, zodat inwoners hier daadwerkelijk de vruchten van plukken, werken we aan een verbetering op het gebied van inwonersbetrokkenheid en van participatief werken:

- Ontwikkelen van een instrumentarium op het gebied van inwonersbetrokkenheid en participatief werken.
- Opleidingen en intervisie voor zowel de organisatie als het bestuur, waarbij we bewustzijn en vaardigheden op deze terreinen versterken. We optimaliseren het werken vanuit de bedoeling, waarbij de vraag en behoefte van inwoners en ondernemers centraal staat.
- Stroomlijnen van de projecten en programma's en hun onderlinge samenhang, zodat we optimale resultaten realiseren ten gunste van (doelgroepen van) inwoners, kernen en/of de dienstverlening. We realiseren uit de verschillende programma's en projecten zichtbare toegevoegde (meer)waarde.

- Inzet van een 'aanjager' om een impuls te geven aan deze ontwikkelingen, voor de doorontwikkeling ervan en om deze te borgen en te bestendigen op de terreinen van dienstverlening, participatief werken en de realisatie van programma's en projecten.

Be4 en Be5 Integraal programmeren P&C-cyclus

Met ingang van 2023 is de extra inzet van 1 fte benodigd voor het integraal en opgabegericht programmeren. Dit betreft een doorontwikkeling en betere verankering van het bestaande, dynamische Meerjarig Investerings- en onderhoudsprogramma (MIP) om daarmee de vertaling te kunnen maken van de maatschappelijke opgaven naar programma's en projecten. Deze programma's en projecten dienen tevens verankerd te worden in de P&C-cyclus en een financiële vertaling te krijgen. Met behulp van de P&C-producten en het MIP zijn we in staat om strategische beleidsdoelen te realiseren, budgetten te 'ontschotten' en integraal in te zetten en om synergie- en subsidiekansen te benutten. De effectiviteit van het MIP heeft zich in de afgelopen jaren bewezen, wat onder andere te zien is in de verschillende kwaliteitsimpulsen in de kernen (en bijvoorbeeld in het centrum van Losser).

Be6 Verkiezingen

Deze begroting gaat uit van een dubbele verkiezing (provinciale staten en het waterschap) waarbij coronamaatregelen getroffen dienen te worden, waardoor sommige kosten hoger zijn (onder andere drukwerk, dubbele stempassen). Op dit moment is het nog niet duidelijk of de coronamaatregelen weer gaan gelden. Zoals het er nu uit ziet, weten we dat pas in november. Het ministerie van BZK en de Tweede Kamer houden waarschijnlijk vast aan vervroegd stemmen. Ook wanneer er geen coronamaatregelen zijn, zal deze wijze van stemmen zeker terugkomen.

Be7 Vernieuwen van de Basisregistratie Kadaster

De Basisregistratie Kadaster (BRK) is vernieuwd met onder andere nieuwe processen en een nieuw informatiemodel (IMKAD 2.3). Ook gaat het kadaster de BRK levering 1.0 (het betreft de dagelijkse mutaties) vernieuwen met een 2.0-versie. Het traject loopt van 1 februari 2022 tot 1 maart 2023. Deze kadastrale informatie gebruiken we in verschillende processen, zoals vergunningen, gemeentelijke publiekrechtelijke beperkingen en communicatie met eigenaren. Kadastrale gegevens worden gedeeld met verschillende applicaties en de benodigde middelen stellen ons in staat up-to-date te blijven met de gegevens die we krijgen van het Kadaster.

Be8 Privacyofficer

Het is de wettelijke taak voor de gemeente om de privacy te waarborgen voor de inwoners. Voor een groot deel ondersteunt de gemeente Enschede ons op het gebied van de privacy, met name op het strategische organisatie-brede niveau, echter het is ook noodzakelijk om taken binnen de Losserse organisatie uit te voeren. Hiervoor zijn in september 2021 twee medewerkers voor acht uur per week aan de slag gegaan. Deze inzet werpt vruchten af: medewerkers weten waar ze terecht kunnen voor vragen over privacy en zijn in staat om in hun dagelijkse werkzaamheden de privacy-verplichtingen toe te passen. Om deze kwaliteitsslag voort te zetten is het noodzakelijk om deze inzet te formaliseren en structureel te gaan maken.

Be9 Beheer van het statisch/oud archief

Naast het herstel van de archiefbewaarplaats en de personele kosten voor de beheerder zijn maatregelen nodig om het collectiebeheer van de statische archieven mogelijk te maken. Dat doen we door te investeren in een collectiebeheersysteem, openbaarheidsbeperkende maatregelen toe te passen en ervoor te zorgen dat de hiervoor in aanmerking komende archieven naar de archiefbewaarplaats overgebracht kunnen worden en daarmee openbaar gemaakt. Daarvoor moeten incidentele en structurele kosten worden gemaakt. De incidentele

kosten bedragen € 95.000, de structurele kosten € 25.500 (personele kosten beheerder € 18.000 en jaarlijkse kosten collectiebeheersysteem € 7.500).

Be10 en Be11 Doorontwikkeling en impuls voor bibob, exploitatievergunning en overige veiligheid.

De exploitatievergunning is een veel toegepast instrument dat de gemeente Losser ook graag binnen haar grenzen wil inzetten. Dit instrument stelt ons in staat (meer) te sturen aan de voorkant. Ook het meer en vaker inzetten van een bibob-toets, onder andere bij het proces van de exploitatievergunning, draagt bij aan het vergroten van de veiligheid binnen de gemeente Losser. Om een vliegende start te maken wordt externe kennis en kunde ingezet om de achterstanden weg te werken en interne kennisoverdracht (*'learning by doing'*) te borgen. Het betreft (externe) inzet van twee fte gedurende drie jaar.

Be12 Initiatieven en activiteiten veiligheid

Het huidige veiligheidsbudget bestaat grotendeels uit de vaste kosten en bijdragen, zoals kosten aan de VRT en het RIEC. Aangezien we op het gebied van veiligheid de komende periode structureel meer initiatieven willen ontplooiën verhogen we dit budget structureel met € 50.000. Denk hierbij aan aanvullende acties en campagnes, met name op het gebied van ondermijning en het bevorderen van leefbaarheid. Uit dit budget worden ook de kosten voor Meld Misdaad Anoniem (MMA) en buurtbemiddeling gedekt.

Be13 Toeristenbelasting

We geven een flinke impuls aan toerisme en recreatie, ook door het stimuleren van het aanbod op cultuur (onder andere door verstrekking van subsidies). We worden daardoor steeds aantrekkelijker voor toeristen door deze investeringen in de toeristische infrastructuur. We vinden het legitiem dat ook toeristen hieraan bijdragen en vragen hen deze investeringen mede te financieren door de Toeristenbelasting met € 0,25 per overnachting te verhogen.

Investerings programma Bestuur en dienstverlening

Nr.	Onderwerp	Start investering In welk jaar is de investering gewenst?	Einde investering Indien dit afwijkt van het startjaar.	Investering	Afschrijving	2023	2024	2025	2026
	Geef kort het onderwerp aan.								
Bi1	Uitvoeringsprogramma Dienstverlening	2023	2025	€350.000	5				€ -75.250
Bi2	Afboeken kredieten (7000315 en 7000316) roadmap	2023		-€100.000					

Bi1 Uitvoeringsprogramma Dienstverlening

Om uitvoering te kunnen geven aan de in januari 2022 vastgestelde dienstverleningsvisie met daarin de nadrukkelijke ambitie om de website te transformeren zijn verschillende investeringen nodig. Een krediet is nodig voor deze transformatie van de website (platform en content migratie en optimalisatie), bijbehorende additionele klantinteractiesystemen (KISS, mijnlosser.nl) en andere daarmee samenhangende investeringen (e-formulieren, vergroten digitaal aanbod). Voor het realiseren van deze transformatie is een krediet benodigd van € 350.000. Hiermee schaffen we de benodigde applicaties aan en huren we de benodigde capaciteit in voor het realiseren en implementeren van de applicaties. In welk jaar de investeringen worden gedaan is mede afhankelijk van de beschikbaarheid van interne en externe capaciteit.

Bi2 Afboeken kredieten (7000315 en 7000316) roadmap ICT

Aangezien het benodigde krediet is opgenomen in het uitvoeringsprogramma dienstverlening, kan dit krediet afgeboekt worden. Dit krediet was namelijk ook gerelateerd aan de transformatie van de website.

Beleidsbegroting

De beleidsbegroting bestaat uit twee onderdelen: het programmaplan en de verplichte paragrafen.

2. Programmaplan

In deze begroting wordt uitgegaan van de volgende programma-indeling:

1. Programma Sociaal
2. Programma Fysiek
3. Programma Bestuur en Dienstverlening

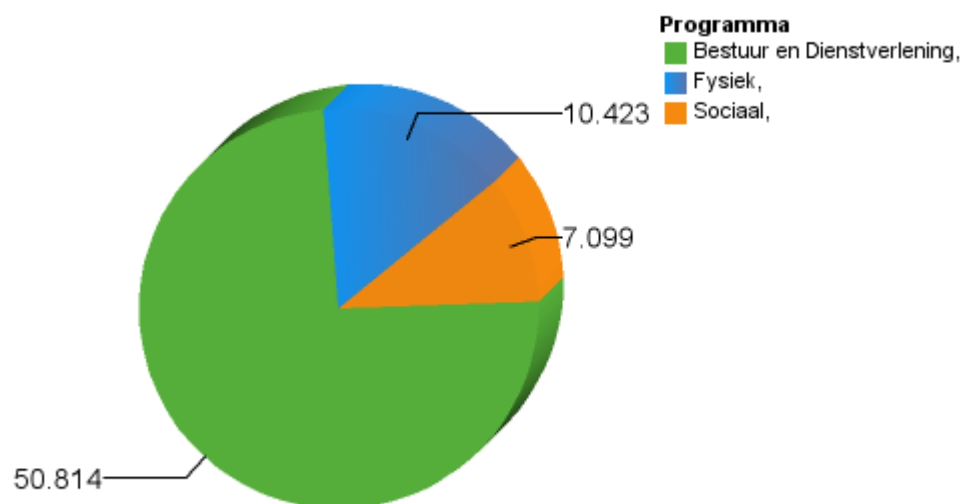
Totstandkoming en uitwerking doelstellingen

De doelstellingen zijn afgeleid van de toekomstvisie Losser 2025 '[Samen schatbewaarders van de gemeente Losser](#)'. Wij hebben de doelstellingen uitgewerkt in resultaten. Wat we ervoor gaan doen om de doelstellingen en resultaten te behalen wordt per programma toegelicht. Elk programma sluit met een overzicht van de beschikbare financiële middelen per doelstelling en totaal van het programma.

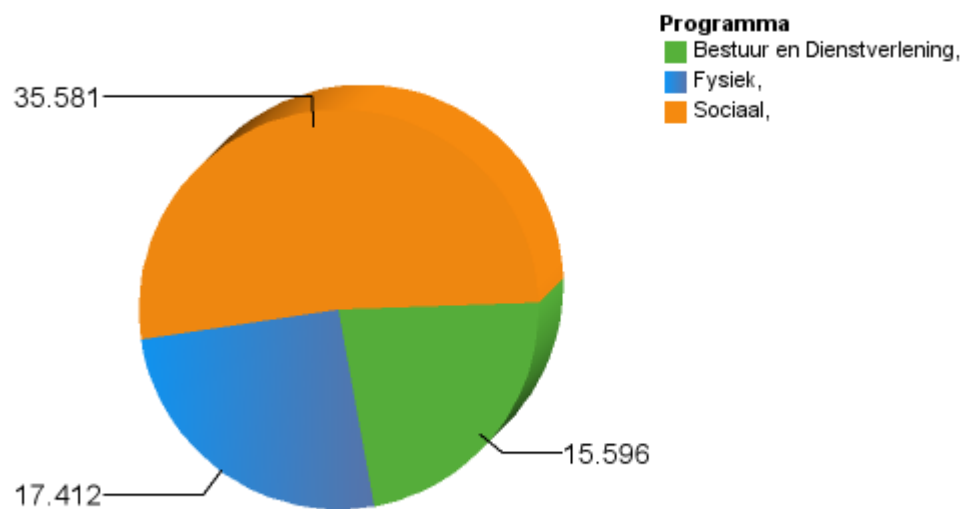
Verdeling van de baten en lasten per programma 2023.

In onderstaande grafieken is het totaal van alle baten en lasten per programma (exclusief de mutaties in de reserves) opgenomen.

Baten

Lasten

2.1. Programma Sociaal

Programmadoel:

"De gemeente Losser stimuleert en faciliteert maatschappelijke deelname en zelfredzaamheid."

Doelstellingen:

1. De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd
2. Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte
3. De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen
4. De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg.

Wat willen we bereiken?

Doelenboom Programma Sociaal

Doelstelling	Resultaat
1. De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd (verbinding en verbondenheid)	• Inwoners zijn betrokken bij het in stand houden van goede basisvoorzieningen. • Succesvolle inwonerinitiatieven zijn ondersteund en hebben een structureel karakter. • Vrijwilligers zijn ondersteund.
2. Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte	• Het aanbod aan cultuur, recreatie en sport is gevarieerd. • De gezondheid en de actieve levensstijl van inwoners is gestimuleerd. • Actieve deelname in de maatschappij is gestimuleerd. Iedereen kan meedoen. • Mantelzorgers worden ondersteund op het gebied van advies, informatie, praktische hulp en respijtzorg. • Er is adequate onderwijshuisvesting voor zowel basis- als voorgezet onderwijs
3. De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen	• Bestaande initiatieven voor kwetsbare inwoners passend bij de gemeente Losser zijn gestimuleerd. • Nieuwe initiatieven rondom normaliseren, signalering en preventie zijn opgezet. • De kennis en kunde van interne en externe verwijzers en andere betrokken partijen is optimaal benut.
4. De gemeente Losser biedt tijdig,	• De ondersteuning aan de inwoner is

passende ondersteuning en zorg	passend, toegankelijk en (kosten)adequaat, vanuit de visie "zo licht en nabij als mogelijk en zo zwaar als nodig".
--------------------------------	--

Wat gaan we er voor doen?

Activiteiten Programma Sociaal

In aanvulling op onderstaande activiteiten wordt in 2023 een geactualiseerd integraal beleidsplan sociaal domein vastgesteld. Dit betreft een strategisch beleidsplan waarin zowel de domeinen jeugd, Wmo, sport, inkomen, werk, cultuur en onderwijs worden betrokken. Mogelijke aanvullingen of wijzigingen op de activiteiten/speerpunten uit het herijkte plan worden benoemd in de voorjaarnota 2023.

Doelstelling (S1): De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Inwoners zijn betrokken bij het in stand houden van goede basisvoorzieningen	Inwonerparticipatie - De gemeentelijke organisatie geeft actief en integraal uitvoering aan inwonerparticipatie. Hierin stelt de organisatie zich op als een lerende organisatie. - Inwoners worden, voor zover mogelijk, optimaal betrokken bij gemeentelijke ontwikkel- en besluitvormingsprocessen via de hiervoor beschikbare participatie-instrumenten. - Initiatieven vanuit (groepen) inwoners worden positief benaderd en indien mogelijk gefaciliteerd. - Binnen de brede kwaliteitsimpulsen in de verschillende kernen worden inwoners nauw betrokken bij de ontwikkeling van de gebiedsvisies en de uitvoeringsplannen. - We geven samen met betrokken partijen uitvoering aan de in 2022 opgestelde gebiedsagenda Overdinkel. - Het vormgeven van jongerenparticipatie wordt onderzocht als onderdeel van het Innovatieplan sociaal domein 2021-2024. Welzijn - Om participatie, welzijn en gezondheid van onze inwoners te bevorderen organiseert Stichting Fundament vraaggerichte activiteiten op het gebied van ontmoeten, bewegen, cultuur en deskundigheidsbevordering. Daarnaast verzorgt zij het muziekonderwijs en bibliotheekwerk. Er is sprake van een integraal aanbod op basis van een doorlopende ontwikkel- en leerlijn. - Fundament ontvangt een jaarlijkse budgetsubsidie op basis van een ingediend jaarplan en begroting. De activiteiten worden tussentijds geëvalueerd en zo nodig bijgesteld

	• Voor wat betreft de (welzijns) activiteiten geldt dat deze zijn afgestemd op de gesignaleerde behoefte vanuit de lokale samenleving, de gemeente en overige maatschappelijke partners. • Voor jongeren wordt gewerkt met een jongerenpanel. Het jongerenpanel levert input voor het organiseren van vraaggerichte activiteiten en helpt bij het signaleren van trends en ontwikkelingen. Statushouders • We zetten in op het behalen van de jaarlijkse taakstelling voor de huisvesting van statushouders. Om de taakstelling te behalen werken we nauw samen met het COA, woningcorporatie Domijn en Impuls/Palet. • Activiteiten van maatschappelijke partners die gericht zijn op de bevordering van integratie en participatie worden gestimuleerd en ondersteund. • Statushouders krijgen de begeleiding zoals deze voortvloeit uit de Wet Inburgering 2021. Het betreft ondersteuning op het gebied van maatschappelijke begeleiding, financieel ontzorgen, aanbod van inburgeringslessen en de toeleiding naar (vrijwilligers)werk. Mantelzorg • De mantelzorgconsulent biedt ondersteuning aan mantelzorgers. De ondersteuning kan bestaan uit het geven van advies, informatie, bespreken en inzetten van respijtmogelijkheden. • Voor 2023 levert Fundament een nieuw uitvoeringsplan aan waarin de behoeften van mantelzorgers worden meegenomen.
Succesvolle inwonerinitiatieven zijn ondersteund en hebben een structureel karakter	• In het kader van bevordering van inwonerparticipatie worden inwonersinitiatieven, waaronder "Right to challenge", voor zover zij passen binnen vastgesteld gemeentelijk beleid en niet in strijd zijn met wet- en regelgeving, ondersteund en gestimuleerd. De dorpsraden hebben hierin een activerende en coördinerende rol via het lokaal platform "Pak an-pak over". Opgedane ervaringen binnen inwonerinitiatieven worden breed gedeeld en dienen als voorbeeld voor nieuwe initiatieven.
Vrijwilligers zijn ondersteund	• In samenwerking met de welzijnsorganisatie ondersteunen we vrijwilligers middels cursussen en ondersteuning door professionals. • Samen met stichting Fundament onderzoeken we nut en noodzaak van een informatiemarkt om vrijwilligerswerk onder de aandacht te brengen. • We organiseren bijeenkomsten waarin

	vrijwilligersorganisaties en gemeente elkaar informeren. • We hebben regulier overleg met de ouderenbonden.
Doelstelling (S2): Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Het aanbod aan cultuur, recreatie en sport is gevarieerd	• Culturele instellingen en verenigingen hebben door de coronasituatie een moeilijke periode achter de rug. De verwachting is dat de culturele sector de effecten hiervan ook in 2023 nog zal merken. In samenspraak met de cultuurcoaches blijven we werken we aan manieren (bijvoorbeeld: helpen met het vinden en behouden van vrijwilligers) en activiteiten (bijvoorbeeld: opening cultureel jaar) om het lokale culturele leven een impuls te geven. • Via het regionale programma Twentse Maakplaatsen worden in Losser succesvolle activiteiten op het snijvlak van techniek/media/kunst georganiseerd in samenwerking met Bibliotheek Losser. We zoeken naar manieren om ook op andere locaties en in andere dorpen dan Losser activiteiten te kunnen aanbieden. • Er is geprobeerd om een bijeenkomst te organiseren om de lokale behoefte naar een lokaal cultureel platform te peilen. In verband met de coronasituatie was hier weinig animo voor. In samenspraak met de cultuurcoaches onderzoeken we of er nu wel behoefte naar is en in welke vorm. • De Schatkamerpluym stimuleert initiatieven die de schatten van Losser onder de aandacht brengen. Dit kunnen culturele schatten zijn, maar ook schatten op het snijvlak van cultuur en toerisme. De uitreiking vindt plaats tijdens de Week van de Amateurkunst. De procedure wordt geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. • Lokale initiatiefnemers hebben plannen voor historische informatieborden. We onderzoeken of het mogelijk is dit initiatief te koppelen (QR-codes) aan een podcast met 'verhalen uit de Schatkamer'. • De programmering van de Week van de Amateurkunst biedt een breed scala aan culturele activiteiten voor alle leeftijden in alle dorpen. Specifiek aandacht voor participatie van kwetsbare groepen. • We besteden aandacht aan actuele huisvestingsproblemen van lokale culturele voorzieningen.
De gezondheid en de actieve levensstijl van inwoners is gestimuleerd	• Er wordt uitvoering gegeven aan diverse projecten gericht op een gezonde leefstijl: ○ Lekker Fit! ○ Actieve Ontmoeting ○ Kuier Deur ○ Preventie en handhavingsplan alcohol/NIX18

	○ Gezonde School/Gezonde Sportvereniging ○ Gecombineerde Leefstijl Interventie/SLIMMER ○ Vitality Club Losser ○ Talentontwikkeling ○ Valpreventie ○ Lokaal Sportakkoord ○ Lokaal Preventie Akkoord • Samen met omliggende gemeenten wordt gewerkt aan de lobby tot het behoud van gezondheidszorgvoorzieningen in de nabijheid van inwoners.
Actieve deelname in de maatschappij is gestimuleerd	• We zetten in op het toegankelijk maken van openbare ruimtes zodat mensen met een beperking vrijelijk toegang hebben tot gebouwen en openbare ruimten. • We stimuleren ondernemers zich in te zetten voor een toegankelijke gemeente. • We maken eenzaamheid bespreekbaar onder inwoners en partners via het Signaalpunt Eenzaamheid. • We continueren het cultuurproject voor ouderen om de eenzaamheid te verminderen en contacten met anderen te stimuleren. • Binnen culturele activiteiten en projecten wordt waar mogelijk specifiek aandacht besteed aan de participatie van kwetsbare groepen (cultuur als bindmiddel). • We continueren de inzet om een dementievriendelijke gemeente te worden. We streven er naar om het certificaat dementievriendelijke gemeente in 2023 te behalen. • In 2022 hebben interculturele trainingen voor statushouders plaats gevonden. De mogelijkheid van de inzet 'taal op de werkvloer' moet nog verder worden onderzocht. • We zetten in op het uitvoeren van de Wet Inburgering met als doel dat statushouders zo snel mogelijk worden begeleid naar (vrijwilligers)werk en participatie in de Losserse samenleving. • We werken onder andere vanuit de "Twentse Belofte". Dat houdt in dat we aandacht hebben voor jongeren in een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. • De regionale samenwerking tussen Leerplicht en het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) wordt versterkt, waardoor sneller ingespeeld kan worden op schooluitval bij bovenlokale scholen, zoals het MBO. • In 2023 wordt de personele inzet uitgebreid, zodat groei van het aantal mensen dat met loonkostensubsidie aan het werk is, opgevangen wordt. Daar staat een besparing op de uitkeringen tegenover, omdat potentieel langdurige bijstandsafhankelijkheid wordt voorkomen. In 2023 wordt nader onderzocht hoe het kostenpatroon zich (verder) ontwikkelt. De autonome groei is een gevolg van een nieuwe taak voor gemeenten vanaf de invoering van de

	Participatiewet in 2015. - Gemeenten krijgen sinds 2022 het budget voor de inzet van loonkostensubsidie op basis van de realisatie van het jaar ervoor. Dat stimuleert de inzet van loonkostensubsidie. Onderwijs - In 2023 stellen we een nieuwe Losserse samenwerkingsagenda op in samenwerking met de schoolbesturen en de kinderopvang. Het in de winter van 2022 opgestelde uitvoeringsplan Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) wordt in 2023 en volgende jaren uitgevoerd, met als doel de doorgaande (zorg)lijn van voorschool naar primair onderwijs en die van primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs te verbeteren en ouderbetrokkenheid te versterken. - De taalklassen in Overdinkel en Losser worden gecontinueerd en worden in het kader van het nationaal plan onderwijs verder uitgebreid naar nog twee scholen in Losser. - We versterken de zorgstructuur in de kinderopvang door inzet van een voorschoolse intern begeleider (IB-er). In eerste instantie als pilot in Overdinkel. In 2023 wordt de inzet geëvalueerd. - In 2023 starten we met het invoeren van de monitor VVE van Dimensional Insight in samenwerking met de gemeente Enschede. Cultuur - Culturele participatie wordt gestimuleerd. We besteden specifiek aandacht aan het betrekken van kwetsbare groepen. - We zetten cultuur en erfgoed waar mogelijk in ten behoeve van sociaal-maatschappelijke opgaven als eenzaamheid, vitale dorpen en gebiedsontwikkeling Overdinkel. - Via het kunst- en cultuurmenu van de stichting Culturele Basisvorming Losser maken alle Losserse leerlingen uit het primair onderwijs kennis met kunst, cultuur en erfgoed. Wanneer de gemeente de jaarlijkse bijdrage aan cultuureducatie kan verhogen, bestaat de mogelijkheid om vanuit de provincie een hogere subsidie te ontvangen. Extra financiële middelen kunnen onder meer worden ingezet voor media-onderwijs, een leerlijn erfgoed en de inzet van vakdocenten. - Het lokale convenant 'Losser met muziek' heeft als doel zoveel mogelijk kinderen structureel met muziek en andere cultuur in aanraking te brengen. De leerorkesten zijn (met vertraging in verband met de coronasituatie) intussen opgestart. We onderzoeken of het mogelijk is het
--	--

	convenant uit te breiden naar andere kunstdisciplines. • Het project Carnavalsloodsen De Lutte heeft subsidie ontvangen vanuit Cultuurregio Twente (Creatieve Broedplaatsen). Hier komen generaties, kennis, techniek en ambachtelijkheid samen, in verbinding met erfgoed. We willen dit project verbinden met andere projecten en educatie in Noordoost-Twente. Onder meer vanuit 'carnaval in Noordoost-Twente als immaterieel erfgoed' en de Twentse Maakplaatsen. • Talent House Losser van de stichting Fundament heeft eveneens vanuit Cultuurregio Twente subsidie ontvangen als Creatieve Broedplaats. Het project is gericht op de inzet van onder meer cultuur en techniek ten behoeve van talentontwikkeling en participatie van jongeren. Activiteiten zijn opgestart, de initiatiefnemers zijn nog op zoek naar een geschikte locatie (en hopen op de Aloysiuslocatie). • De initiatiefnemers gaan verder met de realisatie van het Grensmuseum in Overdinkel. Er is een stichting met een bestuur gevormd en er wordt gezocht naar financieringsmogelijkheden en een geschikte locatie. Bij voorkeur in de nabijheid van 't Trefhuus. • Festival Lutterzand Literair heeft een vaste plek gekregen in het culturele aanbod van Losser. Het vond in 2022 in verband met de coronasituatie plaats in mei (in plaats van januari). De ervaring die hiermee is opgedaan leidt tot een heroverweging van de periode waarin het festival wordt georganiseerd. De organisatie zoekt structurele subsidie. • In september 2022 is voor het eerst theaterfestival Groond op camping 't Meuleman. Bij succes wordt het festival geprolonged in 2023. • Het Erfgoed Deal-project Beken & Bleken van Losser betreft het publiek bij het project via informatievoorziening en het organiseren van een publieksdag met informatie en excursies in het voorjaar van 2023. • De provincie Overijssel heeft een nieuwe regeling voor bibliotheken. Voor elke Overijsselse bibliotheek is een bedrag gereserveerd voor innovatie. Specifiek aandacht voor digitale vaardigheden, taalachterstand en een leven lang leren. Dit biedt mogelijkheden voor Losser. Voorwaarde is wel dat de gemeente in cofinanciering voorziet.
Er is adequate onderwijshuisvesting voor zowel basis- als voorgezet onderwijs	• We geven verder uitvoering aan het in 2021 vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). Schoolbesturen stellen in samenspraak met de gemeente een businesscase op voor schoolgebouwen waarvoor een voorziening staat gepland. In 2023 wordt verder gewerkt aan de planontwikkeling van de volgende schoolgebouwen: Mariaschool Beuningen (in combinatie met dorpshuis), Pax Christi Overdinkel (renovatie) en Veldzijde Losser (renovatie).

Mantelzorgers zijn ondersteund op het gebied van advies, informatie, respijtzorg en praktische hulp	- Voor 2023 wordt een nieuw uitvoeringsplan ingediend, waarbij de behoeften van mantelzorgers worden verwerkt. - De behoeften van jonge mantelzorgers wordt gepeild. Deze behoeften worden in 2023 uitgezet in acties. - Het Alzheimer café wordt gecontinueerd. - We onderzoeken de behoeften van werkende mantelzorgers. Waar nodig zetten we deze behoeften om in acties. - Mantelzorgers krijgen de jaarlijkse mantelzorgwaardering.
Doelstelling (S3): De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Bestaande initiatieven voor kwetsbare inwoners zijn gestimuleerd.	- De integrale aanpak van armoedebestrijding wordt gestimuleerd en de toegang tot schuldhulpverlening wordt meer onder de aandacht gebracht. - De coördinator Armoedebeleid stimuleert en verbindt de lokale en regionale initiatieven. - We verruimen de inkomensgrens naar 130% van het sociaal minimum, daar waar sprake is van armoede met directe gevolgen voor kinderen.
Nieuwe initiatieven rondom normaliseren, signalering en preventie zijn opgezet.	De nieuwe initiatieven zijn terug te vinden in het Innovatieplan sociaal domein 2021-2024. Voorbeelden hiervan zijn het ontwikkelen van voorliggende/algemene voorzieningen voor jeugdigen en volwassenen als dagopvang, weerbaarheidstrainingen en het project Geboeid #Nofilter.
De kennis en kunde van interne en externe verwijzers en andere betrokken partijen is optimaal benut	De samenwerking met huisartsen, scholen, jeugdreclassering, jeugdbescherming en andere ketenpartners is gecontinueerd.
Doelstelling (S4): De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
De ondersteuning aan de inwoner is passend, toegankelijk en (kosten)adequaat, vanuit de visie "zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig".	- We borgen de inzet van de 18-/18+ consulent om de overgang tussen de verschillende wetgevingen (18-/ 18+) vloeiend te laten verlopen, zodat inwoners hier zo min mogelijk hinder van ondervinden. - We zetten in op het organiseren van (meer) lokale activiteiten om jeugdigen, die kwetsbaar dreigen te worden, vroegtijdig, laagdrempelig en nabij te kunnen ondersteunen. Hierbij is normaliseren ons uitgangspunt. Voorbeelden hiervan zijn SOVA en KIES trainingen, maar ook een aantal pilots uit het Innovatieplan sociaal domein 2021-2024.

	• We intensiveren de samenwerking met werkgevers die specifiek gericht zijn op het begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waaronder het Servicebedrijf. • Binnen het Servicebedrijf werken mensen vanuit verschillende regelingen, waarvoor een eenduidige manier van begeleiding wenselijk is. De begeleidingsbehoefte is breder dan alleen gericht op het werk. Derhalve is het voorstel om in 2023 een integrale jobcoach ook begeleiding te laten bieden op de verschillende leefgebieden van de werknemer bijvoorbeeld financiën. Hierdoor proberen wij uitval op het werk te voorkomen. • Voor de groeiende doelgroep die loonkostensubsidie ontvangt, bieden we onder andere job-coaching, trajectbegeleiding en nazorg op maat om daarmee duurzame oplossingen te bieden voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. De inkrimping van de Wsw-populatie gaat gestaag verder. Dat zal in 2023 een gering effect hebben op de realiseerbare (detacherings)omzet en anderzijds op de uitvoeringskosten Wsw. In 2023 zullen de uitvoeringskosten meer in lijn worden gebracht met de populatieomvang. • Alle Wsw-werknemers nemen actief deel in/aan de maatschappij. Bijna 70% is werkzaam bij een reguliere werkgever. We realiseren dat door: in te zetten op persoonlijke ontwikkeling van de werknemers, het opbouwen en beheren van een netwerk van contacten en het leveren van maatwerk bij plaatsingen (jobcarving, jobcoaching, loonkostensubsidie, begeleidingsafspraken, passende tariefafspraken en de no-riskpolis).
--	--

Wat mag het kosten?

Doelstelling (S1):

De sociale cohesie in de dorpskernen van de gemeente Losser is gestimuleerd.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Sociale cohesie in de dorpskernen	5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0
	5.6 Media	0	0
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.610	60
	6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0
Totaal Sociale cohesie in de dorpskernen		1.610	60

Doelstelling (S2):

Het aanbod van (maatschappelijke) voorzieningen in de gemeente Losser sluit aan bij de lokale behoefte.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Aanbod voorzieningen sluit aan bij lokale behoefte	3.4 Economische promotie	227	0
	4.2 Onderwijshuisvesting	888	29
	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.342	486
	5.1 Sportbeleid en activering	196	0
	5.2 Sportaccommodaties	1.676	685
	5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	285	0
	5.4 Musea	29	1
	5.5 Cultureel erfgoed	26	19
	5.6 Media	471	0
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	182	51
	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	202	0
	7.1 Volksgezondheid	945	0
Totaal Aanbod voorzieningen sluit aan bij lokale behoefte		6.467	1.272

Doelstelling (S3):

De gemeente Losser zet in op vroegtijdige signalering om de zelfredzaamheid te bevorderen.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Vroegtijdige signalering t.b.v. zelfredzaamheid	6.2 Wijkteams	1.664	0
Totaal Vroegtijdige signalering t.b.v. zelfredzaamheid		1.664	0

Doelstelling (S4):

De gemeente Losser biedt tijdig, passende ondersteuning en zorg.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Tijdig, passende ondersteuning en zorg	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0
	6.2 Wijkteams	112	0
	6.3 Inkomensregelingen	6.542	5.284
	6.4 Begeleide participatie	3.841	236
	6.5 Arbeidsparticipatie	1.070	0
	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	4.435	247

	6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	3.469	0
	6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	4.418	0
	6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0
	6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.953	0
Totaal Tijdig, passende ondersteuning en zorg		25.840	5.767

Lasten en baten per taakveld, programma Sociaal

Programma Sociaal	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten						
3.4 Economische promotie	137	212	227	178	179	179
4.2 Onderwijshuisvesting	955	888	888	881	962	953
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.000	1.068	1.342	1.250	1.264	1.263
5.1 Sportbeleid en activering	337	257	196	198	201	201
5.2 Sportaccommodaties	1.679	1.780	1.676	1.679	1.687	1.681
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	421	477	285	285	285	285
5.4 Musea	12	18	29	28	29	29
5.5 Cultureel erfgoed	1	24	26	26	27	27
5.6 Media	471	471	471	471	471	471
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	168	161	182	183	185	185
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.656	1.516	1.812	1.735	1.647	1.655
6.2 Wijkteams	1.254	1.314	1.776	1.674	1.680	1.680
6.3 Inkomensregelingen	6.763	6.378	6.542	6.571	6.614	6.569
6.4 Begeleide participatie	3.493	3.566	3.841	3.671	3.577	3.560
6.5 Arbeidsparticipatie	755	1.157	1.070	1.046	1.049	1.053
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.535	4.000	4.435	4.374	4.488	4.488
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	3.066	3.308	3.469	3.495	3.575	3.560
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	4.300	4.064	4.418	4.471	4.629	4.629
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	9	0	0	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	1.960	1.931	1.953	1.867	1.789	1.789
7.1 Volksgezondheid	916	938	945	958	973	973
Totaal - Lasten	32.889	33.528	35.581	35.042	35.311	35.232
Baten						
3.4 Economische promotie	0	0	0	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	179	27	29	29	30	30
4.3 Onderwijsbeleid en	462	486	486	487	487	487

leerlingzaken						
5.1 Sportbeleid en activering	462	0	0	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	667	640	685	695	705	705
5.4 Musea	2	0	1	1	1	1
5.5 Cultureel erfgoed	0	17	19	19	19	19
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	33	47	51	52	53	53
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	37	56	60	61	62	62
6.3 Inkomensregelingen	5.857	5.194	5.284	5.377	5.427	5.427
6.4 Begeleide participatie	400	250	236	231	246	246
6.5 Arbeidsparticipatie	21	0	0	0	1	1
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	475	232	247	247	364	364
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	13	0	0	0	0	0
Totaal - Baten	8.609	6.949	7.099	7.199	7.394	7.394
Storting reserves						
0.10 Mutatie reserves	714	0	0	0	0	0
Totaal - Storting reserves	714	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves						
0.10 Mutatie reserves	585	637	527	185	178	178
Totaal - Onttrekking reserves	585	637	527	185	178	178
Sociaal	24.410	25.942	27.955	27.657	27.739	27.660

Toelichting

Omwille van de inzichtelijkheid richten we ons in de toelichting hieronder op de financiële verschillen die het gevolg zijn van de uitvoering van beleid. De financiële effecten van de bedrijfsvoering (doorbelasting) en rente en afschrijving brengen we in de tabellen per taakveld wel cijfermatig tot uitdrukking maar deze worden hier in het programma inhoudelijk niet verder toegelicht. Deze toelichting is terug te vinden in het Programma Bestuur en Dienstverlening, onder Algemene Dekking.

Mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet afzonderlijk toegelicht.

Een nadere toelichting op de werkwijze treft u in de Leeswijzer.

3.4 Economische promotie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	166	162	-4
	Verdeelde kosten	46	65	19
Totaal Lasten		212	227	15

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

4.2 Onderwijshuisvesting

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	6	7	0
	Verdeelde kosten	20	22	2
Totaal Baten		27	29	2
Lasten	In beleidstoelichting	726	741	15
	Verdeelde kosten	162	146	-15
Totaal Lasten		888	888	0

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 15.000 ten opzichte van 2022.

Voor bijna € 23.000 wordt de stijging veroorzaakt door hogere afschrijvingslasten. De oorzaak hiervan ligt in nieuwe investeringen. Voor de geplande nieuwe investeringen verwijzen wij u naar de betreffende bijlage. Daarnaast stijgen de lasten van belastingen met € 7.500 als gevolg van inflatie. Daartegenover staat dat in 2022 rekening was gehouden met € 20.000 aan extra kosten in het kader van MOP Onderwijs. Het resterende verschil van € 5.000 is vooral het gevolg van loon- en prijsstijging.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	486	486	1
Totaal Baten		486	486	1
Lasten	In beleidstoelichting	894	1.132	238
	Verdeelde kosten	174	210	36
Totaal Lasten		1.068	1.342	274

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 238.000 ten opzichte van 2022.

De kosten nemen met € 80.000 toe doordat extra middelen worden gereserveerd voor het onderwijsachterstanden-beleid. Dit om taalachterstanden bij kinderen weg te werken en te voorkomen. Daarnaast wordt incidenteel € 100.000 beschikbaar gesteld in 2023 voor integraal werken en samenwerken met onderwijs en ketenpartners. De kosten voor lokaal achterstandenbeleid stijgen met € 18.000 vanwege inflatie.

Als gevolg van een reguliere prijsstijging nemen de kosten van het leerlingenvervoer met € 33.000 toe. Het resterende verschil van € 7.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven nagenoeg gelijk met 2022 en worden hier inhoudelijk verder niet toegelicht.

5.1 Sportbeleid en activering

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	242	179	-63
	Verdeelde kosten	16	17	2
Totaal Lasten		257	196	-61

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2023 met € 63.000.

Voor € 15.000 wordt de daling van de lasten verklaard doordat in 2022 een bedrag beschikbaar was voor het onderzoek naar de samenwerking van de NOT gemeenten op het gebied van de binnensportaccommodaties. Verder was voor de uitvoering van het lokaal sportakkoord een bedrag van € 10.000 beschikbaar in 2022.

Daarnaast is er in 2022 eenmalig € 50.000 beschikbaar gesteld voor extra activiteiten in het kader van het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB).

Daarentegen stijgen de kosten voor Brede impuls combinatiefuncties met € 9.000 als gevolg van reguliere prijsstijging. Het resterende verschil van € 3.000 wordt hier verder niet toegelicht.

5.2 Sportaccommodaties

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	638	684	46
	Verdeelde kosten	1	1	0
Totaal Baten		640	685	46
Lasten	In beleidstoelichting	1.034	1.035	1
	Verdeelde kosten	746	640	-106
Totaal Lasten		1.780	1.676	-105

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 46.000.

Deze stijging wordt veroorzaakt doordat de tarieven voor het gebruik van de sportaccommodaties en de prijzen van de entreekaarten, zwemlessen en horeca van het zwembad zijn verhoogd als gevolg van inflatie.

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	459	228	-232
	Verdeelde kosten	17	57	40
Totaal Lasten		477	285	-192

De totale lasten op dit taakveld dalen in 2023 met € 232.000 ten opzichte van 2022.

De daling van de lasten in 2023 ten opzichte van 2022 wordt veroorzaakt door het wegvallen van de incidentele kosten voor compensatie van corona voor de cultuursector. Het gaat hierbij om een bedrag van € 210.000. Daarnaast was in 2022 een bijdrage van € 25.000 in de begroting opgenomen voor het opstellen van een kerkenvisie. Het resterende verschil van € 3.000 wordt hier niet toegelicht.

5.4 Musea

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	0	0	0
	Verdeelde kosten	0	1	1
Totaal Baten		0	1	1
Lasten	In beleidstoelichting	11	12	0
	Verdeelde kosten	7	17	10
Totaal Lasten		18	29	11

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

5.5 Cultureel erfgoed

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	17	19	1
Totaal Baten		17	19	1
Lasten	In beleidstoelichting	24	26	2
Totaal Lasten		24	26	2

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

5.6 Media

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	471	471	0
Totaal Lasten		471	471	0

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen afwijking zien.

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	46	50	4
	Verdeelde kosten	1	1	0
Totaal Baten		47	51	4
Lasten	In beleidstoelichting	74	90	16
.	Verdeelde kosten	88	92	4
Totaal Lasten		161	182	20

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 16.000 in 2023. Dit wordt veroorzaakt doordat € 10.000 gereserveerd wordt voor het stimuleren van andersoortige evenementen. De resterende € 6.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	52	57	4
	Verdeelde kosten	3	4	0
Totaal Baten		56	60	5
Lasten	In beleidstoelichting	1.415	1.608	192
	Verdeelde kosten	101	204	103
Totaal Lasten		1.516	1.812	295

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 192.000.

Voor Sociaal Cultureel werk is in 2023 € 101.000 beschikbaar gesteld voor een breed aanbod aan sport en cultuur.

Daarnaast wordt er voor de kinderopvang in 2023 incidenteel € 20.000 beschikbaar gesteld voor een doorgaande lijn en goede overdracht van kinderopvang naar basis- en voortgezet onderwijs.

Ook stijgen de kosten door de indexering van de subsidie van Fundament. Dit gaat om een bedrag van € 63.000. Het resterende verschil van € 8.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

6.2 Wijkteams

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Lasten	In beleidstoelichting	428	438	109
	Verdeelde kosten	886	1.239	353
Totaal Lasten		1.314	1.776	462

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 109.000. Deze stijging wordt voor € 90.000 veroorzaakt door de hier opgenomen stelpost voor compensatie van opgelopen tarieven als gevolg van de loonstijging in de zorg. De stijging wordt verder voor € 10.000 veroorzaakt door de hogere bijdrage aan regio Twente voor het onderdeel OZJT. De resterende € 9.000 wordt hier verder niet toegelicht.

6.3 Inkomensregelingen

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	5.194	5.284	90
Totaal Baten		5.194	5.284	90
Lasten	In beleidstoelichting	5.553	5.542	89

	Verdeelde kosten	825	900	75
Totaal Lasten		6.378	6.542	64

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 89.000.

In 2022 was een bedrag van € 50.000 geraamd voor de invoering van de Wet modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer. Daarnaast is het budget voor bijzondere bijstand € 13.000 lager in 2023 dan 2022. In 2022 is € 13.000 incidenteel beschikbaar gesteld aan Coronasteun voor de voorziene toename van armoedeproblematiek.

Tegenover deze lagere kosten zien we een stijging van de kosten van de loonkostensubsidie. Het is enerzijds een middel om kwetsbare inwoners te laten participeren in de maatschappij, en anderzijds om de kosten van de uitkeringen te beteugelen. De kosten ramen we in 2023 € 138.000 hoger dan in 2022.

Verder stijgen de kosten voor de bijstand voor zelfstandigen (€ 6.000) en als gevolg van reguliere loon- en prijsstijgingen (€ 8.000).

De totale baten op dit taakveld stijgen in 2023 met € 90.000.

Dit voordeel wordt veroorzaakt door een hogere BUIG-bijdrage: we verwachten dat deze in 2023 € 90.000 hoger is dan in 2022.

6.4 Begeleide participatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	250	236	-14
	Verdeelde kosten	0	0	0
Totaal Baten		250	236	-14
Lasten	In beleidstoelichting	3.857	3.928	71
	Verdeelde kosten	-291	-87	205
Totaal Lasten		3.566	3.841	276

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 71.000.

Op het onderdeel sociale werkvoorziening is een actuele berekening van de loonkosten gemaakt. Vooral door natuurlijk verloop dalen de kosten, in 2023 met een bedrag van € 74.000. Er is geen sprake meer van nieuwe instroom in de Sociale Werkvoorziening. In plaats daarvan kunnen mensen met een arbeidshandicap met een loonkostensubsidie aan het werk bij werkgevers. We kunnen daarom de ontwikkelingen rond de Sociale werkvoorziening en de kostendaling niet los zien van de stijging van de loonkostensubsidie, die onder het taakveld 6.3 Inkomensvoorzieningen is toegelicht.

Daarentegen stijgen de kosten door het toevoegen van loon- en prijscompensatie met € 145.000 voor het onderdeel participatie. Het betreft de compensatie voor een decentralisatie-uitkering die ieder jaar als taakmutatie aan het programma sociaal domein wordt toegevoegd. Overigens wordt deze decentralisatie-uitkering in 2023 onderdeel van de algemene uitkering.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2023 met € 14.000.

In samenhang met de daling van de loonkosten dalen de baten op dit taakveld, omdat met minder mensen ook minder werk kan worden uitgevoerd. De daling van de inkomsten uit

detachering is € 11.000 in 2023 ten opzichte van 2022. De resterende € 3.000 wordt hier verder niet toegelicht.

6.5 Arbeidsparticipatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	0	0	0
Totaal Baten		0	0	0
Lasten	In beleidstoelichting	311	228	-83
	Verdeelde kosten	846	842	-4
Totaal Lasten		1.157	1.070	-87

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld nemen af in 2023 met € 83.000.

Deze daling wordt vooral veroorzaakt door het wegvallen van incidentele budgetten. In 2022 is € 19.000 begroot voor het intensiveren van de dienstverlening voor re-integratie voor mensen die als gevolg van de coronacrisis in de bijstand instromen. Daarnaast is in 2022 € 70.000 begroot voor het op peil houden van de reguliere dienstverlening doordat de instroom in de bijstand toeneemt. De resterende € 6.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

6.6 Maatwerkvoorzieningen (Wmo)

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	232	247	15
Totaal Baten		232	247	15
Lasten	In beleidstoelichting	3.291	3.474	283
	Verdeelde kosten	709	861	152
Totaal Lasten		4.000	4.435	435

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 283.000 in 2023 ten opzichte van 2022.

De kosten stijgen op de onderdelen Vervoersvoorzieningen (€ 61.000), Woonvoorzieningen (€ 12.000), Rolstoelen (€ 15.000) en Ondersteuningsbehoeften (€ 190.000). Dit wordt vooral verklaard door de verwerkte loon- en prijsindexatie.

De resterende € 5.000 wordt hier verder niet toegelicht.

De totale baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 15.000 in 2023 ten opzichte van 2022.

Deze stijging wordt veroorzaakt doordat de eigen bijdrage Wmo toeneemt met € 14.000 als gevolg van inflatie.

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	2.821	3.026	205
	Verdeelde kosten	487	443	-44
Totaal Lasten		3.308	3.469	161

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 205.000 ten opzichte van 2022.

Op het onderdeel Schuldhulpverlening wordt € 17.000 extra ingezet voor de uitbreiding van de doelgroep minima en dan specifiek voor kindregelingen.

De overige stijging van de kosten op de onderdelen Schuldhulpverlening en Huishoudelijke Verzorging van € 188.000 wordt veroorzaakt door reguliere loon- en prijsstijgingen.

6.72 Maatwerkdienstverlening 18-

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	4.064	4.418	354
Totaal Lasten		4.064	4.418	354

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 354.000. Deze stijging is vooral het gevolg van reguliere loon- en prijsstijgingen.

6.82 Geëscaleerde zorg 18-

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	1.931	1.953	22
Totaal Lasten		1.931	1.953	22

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2022 met € 22.000. Deze stijging is vooral het gevolg van reguliere loon- en prijsstijgingen.

7.1 Volksgezondheid

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	926	920	-6
	Verdeelde kosten	12	25	13
Totaal Lasten		938	945	7

De totale lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

0.10 Mutatie reserves

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Onttrekking reserves	In beleidstoelichting	637	527	-110
Totaal Onttrekking reserves		637	527	-110

Toelichting

De onttrekking aan de reserves is € 110.000 lager dan in 2022. Dit heeft te maken met de in 2022 opgenomen kosten voor Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (€ 50.000), meerjarenonderhoud schoolgebouwen (€ 20.000) en de kosten van een integraal consult (€ 40.000). Deze kosten zijn in 2022 gedekt door aanwending van de daartoe gevormde bestemmingsreserves.

2.2. Programma Fysiek

Programmadoel:

"Losser is een duurzame, schone en veilige gemeente met ruimte voor de kwaliteiten van het Noordoost Twentse landschap en de vitale dorpskernen."

Doelstellingen:

1. De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving
2. De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen
3. We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties
4. In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven

Wat willen we bereiken?

Doelenboom Programma Fysiek

Doel	Resultaat
1. De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving	• De kernkwaliteiten van het landschap zijn behouden en versterkt in samenwerking met belanghebbenden. • Sloop en hergebruik van voormalige agrarische gebouwen is gefaciliteerd door de inzet van sloopvouchers en nieuwe beleidsinstrumenten zoals bijvoorbeeld schuren voor schuren beleid. • De gemeente Losser is ontsloten met goede verbindingen tussen kerkdorpen, natuurgebieden en omliggende steden. • De relatie tussen de dorpskernen en het omliggende landschap in de gemeente Losser is duurzaam versterkt.
2. De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen	• Het toerisme is versterkt door differentiatie van het verblijfsrecreatief aanbod, kwaliteitsverbetering en product vernieuwing. • Werkgelegenheid is gestimuleerd doordat bestaande en nieuwe bedrijven zowel binnen de gemeente als de regio kansen en ruimte krijgen om zich verder te ontwikkelen binnen de kaders die er zijn. • De gemeente Losser is vermarkt als de 'Schatkamer van Twente'.
3. We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties	• Het thema Duurzaamheid is stelselmatig betrokken in de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke taken en initiatieven. • De gemeente Losser is in 2022 minimaal 20% energieneutraal (dit betreft een doelstelling uit de vorige programmabegroting die in twee jaar gemeten kan worden). • De Losserse samenleving is en wordt gestimuleerd om initiatieven op het gebied van duurzaamheid te ontwikkelen en uit te voeren. • De gemeente Losser voldoet aan de doelstellingen van

	'Afvalloos Twente in 2030'. • We maken de gemeente Losser klimaatbestendig in een tempo dat gelijk is aan de (verwachte) snelheid van de klimaatverandering.
4. In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven	• De openbare ruimte is schoon, heel en veilig. • De openbare ruimte is kwalitatief passend ingericht afgestemd op de gebruiksfunctie. • Bij het vervangen en verbeteren van voorzieningen in de openbare ruimte zijn op integrale wijze de brede gemeentelijke doelstellingen nagestreefd. • De gemeente Losser borgt de omgevingskwaliteit en sociale cohesie door de actuele regels correct toe te passen en te handhaven en verantwoord ruimte te bieden. • Er is variatie en kwaliteit in het woningaanbod. • Kernen hebben een aantrekkelijk en toekomstbestendig voorzieningenniveau.

Wat gaan we er voor doen?

Activiteiten Programma Fysiek

Doelstelling (F1): De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
De kernkwaliteiten van het landschap zijn behouden en versterkt in samenwerking met belanghebbenden	• We zetten ons netwerk en onze kennis proactief in ten behoeve van het ontwikkelen, stimuleren en borgen van de kwaliteiten van het landschap. Dat doen we door ondernemers, (maatschappelijke) organisaties, overheden en inwoners met elkaar in contact te brengen. • Om te voorkomen dat landschapselementen illegaal worden verwijderd zetten we in op meer handhaving om het landschap te beschermen. Dit onder andere door extra Boa (domein II) capaciteit hierop in te zetten. • Waar mogelijk wordt het aantal bomen in de kernen vergroot. Dit wordt gedaan door extra bomen te planten op de meest geschikte plaatsen, mede als onderdeel van herinrichtingsprojecten. • In de Omgevingsvisie en het Groenbeleidsplan geven we aandacht aan de mogelijkheden van versterking van de landschapskwaliteit rondom onze kernen en in het buitengebied. Onder meer door gericht beheer van gemeentelijke houtwallen en wegbermen wordt extra kwaliteit toegevoegd. • In projecten is aandacht voor landschappelijk erfgoed. (<i>Zie ook programma Sociaal</i>). • Met het project Beken & Bleken heeft Losser een Erfgoed Deal verworven. Behoud en versterking van de kernkwaliteiten van het landschap is hierin één van de speerpunten (<i>zie ook programma Sociaal</i>). • Een cultuurhistorische waardenkaart en een landschapsbiografie zijn waardevolle instrumenten bij het vastleggen van cultuurhistorische waarden van het landschap. We onderzoeken de mogelijkheden hierin voor Losser.
Sloop en hergebruik	• Waar mogelijk worden de beleidsinstrumenten zoals opgenomen in

van voormalige agrarische gebouwen is gefaciliteerd	de beleidsnotitie “Buitengebied met ruimtelijke kwaliteit” ingezet. Dit nieuwe beleid maakt het slopen van voormalige agrarische bebouwing eenvoudiger voor eigenaren. Door de ontwikkelbehoefte te verbinden met de sloopopgave wordt de sloop van vrijkomende en landschapontsierende agrarische bebouwing zoveel als mogelijk gefaciliteerd.
De gemeente Losser is ontsloten met goede verbindingen tussen dorpen, natuurgebieden en omliggende steden	• Knelpunten in routes lossen we waar mogelijk op. Hierin werken we nauw samen met het Routebureau Twente. Ook gaan we op zoek naar nieuwe verbindingen via struinpaden. De verbinding Stuwwal - Dinkeldal vormt hiervoor een pilot. • Samen met de Duitse buurgemeenten Gronau en Bad Bentheim zorgen we voor een betere bereikbaarheid en ontsluiting van de Drielandsteen. We zoeken naar mogelijkheden voor een betere grensoverschrijdende fiets/wandelverbinding en zorgen ervoor dat de elektrokar uit Overdinkel dichtbij de Drielandsteen kan komen. Ook onderzoeken we de mogelijkheden om hier een (toekomstig grensoverschrijdend) cultureel informatieve plek in te richten. De plannen voor een Grensmuseum Overdinkel (zie programma sociaal) passen uitstekend binnen deze ontwikkelingen. • We werken verder aan de (fiets)verbinding van de Hogeboekelweg met het centrum van Losser, in combinatie met verschillende autonome ontwikkelingen in de openbare ruimte. • Afgelopen jaren is gewerkt aan de (concept)visie ‘Losser aan de Dinkel’. In 2023 wordt verder gewerkt aan de uitvoering van enkele deelprojecten waarvoor externe bijdragen zijn verworven. Losser aan de Dinkel is verweven met het project Beken & Bleken van Losser, welke beiden weer bijdragen aan de doelstellingen vanuit het Parapluplan centrum Losser. • We zetten zoeken naar mogelijkheden om andere dorpen te ontsluiten via het openbaar vervoer.
De relatie tussen de dorpskernen en het omliggende landschap in de gemeente Losser is duurzaam versterkt	• De (ontwerp)visies voor de Kwaliteitsimpuls Beuningen en Glane worden verder uitgewerkt en afgerond. Hierin is aandacht voor de inpassing van de dorpskernen in het (Nationaal) landschap. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de uitvoering van deelprojecten uit het uitvoeringsprogramma. • Uitvoering van deelprojecten uit het programma “Losser aan de Dinkel” en Beken & Bleken van Losser. • Uitvoering van deelproject “Dorpsranden De Lutte” uit het programma “Kwaliteitsimpuls De Lutte”.
Doelstelling (F2): De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.	
Taakveld	Activiteiten/Speerpunten
Het toerisme is versterkt door differentiatie van het verblijfsrecreatief aanbod, kwaliteitsverbetering en product vernieuwing	• Cultuur/erfgoed en toerisme hebben veel raakvlakken en versterken elkaar. We stimuleren productontwikkeling op het gebied van cultuur en erfgoed, recreatie en toerisme door subsidies te verlenen voor producten/projecten die zorgen voor meer overnachtingen en/of meer bestedingen in de gemeente Losser, en die ook zorgen voor een betere spreiding in de seizoenen en over de dorpen. • Het beleid op het gebied van de Vrijtijdseconomie wordt herijkt. Dit zal aansluiten op de visie binnen Noordoost Twente en Twente. Hierbij wordt de brede sector betrokken.

Werkgelegenheid is gestimuleerd doordat bestaande en nieuwe bedrijven zowel binnen de gemeente als de regio kansen en ruimte krijgen om zich verder te ontwikkelen	• We plannen werkbezoeken met het gehele college in. Daarnaast bezoekt de portefeuillehouder Economische Zaken met de accountmanager verschillende bedrijven. • We volgen de (subsidie)regelingen en mogelijkheden voor ondersteuning aan ondernemers, en verwijzen/ondersteunen de ondernemers hierin. • Maandelijks wordt een nieuwsbrief aan de ondernemers uitgegeven. • Er vindt zowel ambtelijk als bestuurlijk periodiek overleg plaats met de verschillende ondernemersverenigingen. We haken aan bij de vergaderingen van de Samenwerkende Ondernemersverenigingen Gemeente Losser (SOGI). • Het structureel samenwerkingsverband tussen Centrum Management Losser, de gemeente en andere investeerders wordt nader uitgewerkt. Hierdoor zijn we samen met de partners in het centrum beter in staat de gedane investeringen te borgen en te anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. • Op Twentse schaal ondersteunen we de Agenda voor Twente en de RegioDeal en proberen waar mogelijk lokale initiatieven te verbinden. • In het kader van toekomstbestendige bedrijventerreinen onderzoeken we gemeentebreed de mogelijkheden tot revitalisatie of herstructurering van deze terreinen. Ook kijken we naar andere ruimtelijke mogelijkheden om eventuele uitbreidingswensen van bedrijven te faciliteren.
De gemeente Losser is vermarkt als de Schatkamer van Twente	• We gaan door met het verbinden van toerisme en cultuur met de Schatkamer van Twente. Het vermarkten hiervan gaat echter verder dan toerisme en cultuur & erfgoed. Ook het sociaal maatschappelijk gebied (inwoners, ondernemers) valt hieronder. In 2023 werken we eraan dat iedereen in Losser zich verbonden voelt dan wel deel uitmaakt van de Schatkamer van Twente, door op zoek te gaan naar de verhalen van de inwoners/ondernemers van vroeger en nu en de mensen die een rol spelen in de Schatkamer van Twente. • Het Losserse erfgoed wordt gezien als 'parels in de Schatkamer'. Dit brengen we onder de aandacht in onder meer projecten, educatie, arrangementen en routes. • Het regionale project Geopark Twente biedt lokaal mogelijkheden om de geologische schatten van Losser onder de aandacht te brengen. Dit sluit aan bij het nieuwe lokale geologiemuseum. Waar mogelijk verbinden we lokale initiatieven op dit gebied met elkaar en met Geopark Twente. • We stimuleren partijen de Schatkamer van Twente te gebruiken in hun communicatie. We streven naar eenheid in informatie en in uitstraling.
Doelstelling (F3): We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties.	
Taakveld	Activiteiten/Speerpunten
Duurzaamheid is stelselmatig betrokken in de voorbereiding en uitvoering van gemeentelijke taken en initiatieven	• De uitvoering van het duurzaamheidsbeleid is verankerd in de dynamische uitvoeringsagenda 'Duurzaam Losser'. • Onderhouden van grensoverschrijdende samenwerking binnen Noordoost Twente en met Duitsland op het gebied van duurzame energie. • Een Noordoost Twents energiebedrijf is opgericht en ingericht. • Beleidsplan circulaire economie is vastgesteld. • Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen is

	ondertekend. • Beleidsplan mobiliteit is vastgesteld. • Er wordt voortdurend gekeken naar de eigen mogelijkheden voor grootschalige opwek van zonne-energie op gemeentelijke gronden/-eigendommen. • Regionale Energie Strategie Twente 2.0 is vastgesteld. • Bij herinrichtingsprojecten in de Openbare Ruimte is Duurzaamheid één van de uitgangspunten (bijvoorbeeld het klimaatadaptief maken van de leefomgeving en toepassen van circulariteit (vanuit de eigen assets).
De gemeente Losser is in 2022 minimaal 20% energieneutraal	• We sluiten 'Greune deals' met woningcorporatie(s), scholen en verenigingen en bedrijven. • We faciliteren initiatieven voor grootschalige energieprojecten via publiek eigenaarschap, bijvoorbeeld een tweede zonnepark in Overdinkel en een biogasbedrijf. • We participeren in regionale fora voor grootschalige energieopwekking en -distributie. • We stimuleren (de opzet van) lokale energie coöperaties. • Gemeentelijke voertuigen worden bij vervanging emissievrij. • De verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed is volgens plan uitgevoerd. • We plaatsen in de kernen en op toeristisch/strategische locaties openbare EV-laadpalen. • We verzorgen een goed functionerend Energieloket met voldoende instrumenten om meters te kunnen maken op informeren, stimuleren en faciliteren van duurzaamheidsinitiatieven. We willen hiervoor een Lossers Energiefonds optuigen om concrete verduurzamings- en inkoopacties te betalen juist voor hen die het niet of moeilijk zelf kunnen betalen (zowel eigenaren als huurders). Het energiefonds is bedoeld als geoormerkt geld dat snel door het college kan worden ingezet, mogelijk als verdubbelaar in combinatie met eventuele subsidies van bijvoorbeeld de provincie, als zich kansen voordoen om concrete duurzaamheidsinitiatieven te financieren. Dit fonds wordt eenmalig gevuld en moet in de jaren daarna worden voorzien van middelen via duurzame projecten of via dividend uit (nieuwe) aandeelhouderschappen. • We geven uitvoering aan de aanpak Energiearmoede. • We handhaven via de omgevingsdienst Twente de Co2-besparingsplicht voor industrie.
De Losserse samenleving is gestimuleerd om initiatieven op het gebied van duurzaamheid te ontwikkelen en uit te voeren	• We zetten ons netwerk en onze kennis pro actief in ten behoeve van het ontwikkelen en stimuleren van initiatieven op het gebied van duurzaamheid. • We nemen als uitgangspunt dat stappen van (individuele) inwoners (natuurlijke personen) op gebied van duurzaamheid vrij zijn van vergunnings- en leges (bedrijfsmatige ontwikkelingen sluiten we hierbij uit). Indien een vergunning wel noodzakelijk is, dan worden leges terugbetaald. • Bij gemeentelijke rioleringsprojecten worden inwoners actief benaderd, om te stimuleren dat men het dakwater van de eigen woning afkoppelt van het vuilwaterriool en dit schone regenwater opvangt in regentonnen en/of de eigen tuin. Dit in combinatie met het bevorderen van 'ontstenen' en vergroenen van de tuinen (bijvoorbeeld via publiekscampagnes). • Goede voorlichting en samenwerking met inwoners voor

	klimaatbestendigheid, energietransitie en de circulaire economie door energiecafé's en continue gemeentebrede communicatiecampagnes. • Evaluatie van het Zonneveldenbeleid is opgesteld. • Uitvoering geven aan de vastgestelde wijkuitvoeringsplannen.
De gemeente Losser voldoet aan de doelstellingen van 'Afvalloos Twente in 2030'	• Voorgestelde aanpassingen uit de tweede evaluatie van het project 'Differentiatie tarieven Huis aan huis afval' zullen worden doorgevoerd met als doel het aantal kilo's restafval te verminderen. • Bij het onderzoek naar een nieuw afvalbrengpunt zal worden gekeken naar het wettelijke aantal te scheiden fracties en er zal tevens worden onderzocht op welke wijze het afvalbrengpunt verder kan bijdragen aan strategische beleidsdoelstellingen op het gebied van duurzaamheid en circulariteit.
Er zijn maatregelen genomen om verontreiniging van de bodem te voorkomen	Komende jaren gaat de aandacht uit naar de monitoring en evaluatie van het beleid zoals geformuleerd in het regionale 'bodembeheerplan bodemkwaliteitskaart'. Het toezicht en de handhaving van grondverzet en toepassen van bouwstoffen is geïntensiveerd. En het vrije veld toezicht maakt hier een belangrijk onderdeel van uit. In 2023 is het de bedoeling om naast het reguliere toezicht vanuit de ODT ook Boa's (domein II) in te zetten.
We maken de gemeente Losser klimaatbestendig in een tempo dat gelijk is aan de (verwachte) snelheid van de klimaatverandering	• De resultaten uit de regionale Klimaatstresstesten en onze eigen berekeningen worden gebruikt voor het aangaan van de klimaatdialoog met de omgeving. Dit is weer input voor het op te stellen Water en Klimaatadaptatie-strategieplan. • Stellen van eisen aan ruimtelijke ontwikkelingen (zowel de gemeentelijke ontwikkelingen als die van derden) op gebied van vooral waterberging en groen. • Bij ontwerp en uitvoering van gemeentelijke plannen (ontwikkeling van de openbare ruimte, ontwikkeling bestemmingsplannen en dergelijke) voeren we concrete maatregelen op gebied van klimaatadaptatie en duurzaamheid door. • Bij vervanging van openbaar groen wordt in lijn met het Groenbeleidsplan rekening gehouden met de gevolgen van klimaatverandering. • Het Erfgoed Deal-project 'Beken & Bleken van Losser' verbindt de (her)inrichting van dorp en landschap met oplossingen voor klimaatopgaven. (Zie ook <i>programma Sociaal</i>).
Doelstelling (F4): In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven.	
Taakveld	Activiteiten/Speerpunten
De openbare ruimte is schoon, heel en veilig	• Opstellen van het planproces om te komen tot een visie op de kwaliteit openbare ruimte (verbrede Nota Kapitaalgoederen). Dit is afhankelijk van de voortgang van het opstellen van de Omgevingsvisie. • Opstellen van een beleid- en vervangingsplan voor civieltechnische kunstwerken (waaronder onder andere bruggen, beschoeiingen). • Deelnemen aan de landelijke opschoondag en de World Cleanup Day 2023, en hierbij de vrijwilligersgroep faciliteren en ondersteunen waar nodig.
De openbare ruimte is kwalitatief passend ingericht	• Binnen ruimtelijke projecten is aandacht voor de presentatie van kunst en erfgoed. • Afronding van de herinrichting buitenruimte Erve Boerrigter (fase II) De

afgestemd op de gebruiksfunctie	Lutte, ter verbetering van 'ontvangstfunctie' op basis van de visie "Kwaliteitsimpuls De Lutte". • Start uitvoering ontwikkeling centrumplein De Lutte en afronden "Gastvrij De Lutte", mede ter bevordering doelstellingen op gebied van Recreatie en Toerisme (onderdeel Kwaliteitsimpuls De Lutte). • Realisatie verbinding 't Keampke en omgeving met centrumplein De Lutte (deelproject uit Dorpsranden-Kwaliteitsimpuls De Lutte). • Uitwerken van de niet-technische delen van het Wegenbeleidsplan waaronder de uitwerking van wegvakken, waarbij gebruik en functie niet in overeenstemming zijn met de huidige inrichting, binnen de kaders van de vastgestelde Omgevingsvisie • Het faciliteren/stimuleren van elektrisch rijden via het aanbieden van openbare laadinfrastructuur. • Aanvang uitvoering aquathermie Zwembad Brilmansdennen om tot een aardgasloos gebouw te komen, waarbij de warmte wordt opgewekt met de restwarmte uit het effluent (na de zuivering) van de Rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het retourwater wordt ingezet als watersuppletie voor het rijksmonument 'De Bleek' (opgenomen in het project 'Beken & Bleken van Losser). • De Wijk-uitvoeringsplannen (Wup's) Beuningen en Losser-West zijn opgesteld. Inwoners en de Raad zijn door middel van een uitgebreid participatie proces betrokken bij de totstandkoming van deze Wup's.
Bij het vervangen en verbeteren van voorzieningen in de openbare ruimte zijn op integrale wijze de brede gemeentelijke doelstellingen nagestreefd	De integrale ontwikkeling van de openbare ruimte is opgenomen in het Integraal Meerjarig Investerings- en onderhoudsprogramma voor de openbare ruimte (MIP). Door brede maatschappelijke opgaven en ambities te verbinden met autonome opgaven in de openbare ruimte wordt bijgedragen aan de strategische beleidsdoelen van de gemeente. Hieruit ontstaan programma's en projecten als: • Kwaliteitsimpuls Beuningen en Glane • Vervolg uitvoeren van deelprojecten uit het uitvoeringsprogramma 'Kwaliteitsimpuls De Lutte' (o.a. planproces herinrichting Beatrixstraat-Margrietstraat, uitvoering centrumplein De Lutte (en de daarmee samenhangende deelprojecten: waterberging Kerkenbos, aanpassing Postweg en herinrichting Plechelmusstraat), dorpsrand De Lutte, Gastvrij De Lutte, afronding buitenruimte Erve Boerrigter). • Integrale doorontwikkeling van de centrumontwikkelingen in Losser, gebaseerd op de 'drie-pijlersystematiek': vastgoed (waaronder de ruimtelijke aandachtsgebieden, openbare ruimte en 'dienstverlening/gastvrijheid'. Naast projecten als bijvoorbeeld ontwerpproces Raadhuisplein en het project 'Beken & Bleken van Losser' valt hieronder ook het opzetten van een structurele vorm van gezamenlijk centrummanagement.
De gemeente Losser borgt de omgevingskwaliteit en sociale cohesie door de actuele regels correct toe te passen en te handhaven en verantwoord ruimte	• Op het moment dat de Omgevingswet in werking treedt, hebben we in lijn met het Koersdocument invoering Omgevingswet de minimale acties getroffen om te kunnen werken volgens de Omgevingswet. • De beleidscyclus (big8) is geïmplementeerd en blijft een continu proces. Binnen dit proces zetten we in op verbetering van onze dienstverlening en heldere en rechtvaardige handhaving (Oppakken & Doorpakken). • Op het gebied van vergunningen, toezicht en handhaving wordt ook voor 2023 een uitvoeringsprogramma opgesteld, waarin we prioriteiten gaan

te bieden	stellen. Dit doen we, omdat we binnen de beschikbare middelen keuzes moeten maken. Een cultuurhistorische waardenkaart is een waardevol instrument ten behoeve van ruimtelijke ordening en erfgoedbeheer dat inzicht biedt in stedenbouwkundige patronen, landschappelijke structuren en bouwkundig erfgoed. We onderzoeken de mogelijkheden voor Losser.
Er is variatie en kwaliteit in het woningaanbod	In 2023 geven we verder uitvoering aan de Woonvisie 2021-2031 en het bijbehorende actieplan Woonvisie. Belangrijk aandachtspunt is de zorg voor voldoende woningen voor starters/jongeren en het bevorderen van doorstroming van senioren. We zorgen voor voldoende bouw mogelijkheden in alle kernen en gaan na of er in het buitengebied mogelijkheden kunnen worden benut. We zorgen voor voldoende middelen om het instrument Startersleningen voort te kunnen zetten.
Kernen hebben een aantrekkelijk en toekomstbestendig voorzieningenniveau	- We geven uitvoering aan de detailhandelsvisie, waarbij het aanbod aan winkelvloeroppervlak wordt afgestemd op de vraag en voor de kernen Losser, De Lutte en Overdinkel kernwinkelgebieden zijn aangewezen om deze zo compact mogelijk en levendig te houden. - We streven er naar de culturele voorzieningen in de kernen zo goed mogelijk in stand te houden. In samenspraak met het culturele veld werken we aan een 'doorstart na corona'. (Zie ook programma Sociaal). - We spelen in op de inclusieagenda door deel te nemen aan de MKB toegankelijke routes. Winkels en ondernemers worden hierbij door een gespecialiseerde keurmeester getoetst op toegankelijkheid, ontvangen advies op maat en worden indien nodig en gewenst begeleid om met toegankelijkheid aan de slag te gaan.

Wat mag het kosten?

Doelstelling (F1):

De gemeente Losser heeft een vitale landelijke omgeving.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Een vitale landelijke omgeving	0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	861	74
	2.1 Verkeer en vervoer	3.674	76
	2.5 Openbaar vervoer	24	0
	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.551	34
	8.1 Ruimtelijke ordening	1.613	63
Totaal Een vitale landelijke omgeving		7.724	246

Doelstelling (F2):

De gemeente Losser biedt ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
---------	----------	--------	-------

Ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen	2.4 Economische Havens en waterwegen	58	3
	3.3 Bedrijfsloket en regelingen	270	126
	3.4 Economische promotie	12	269
Totaal Ruimte voor maatschappelijk verantwoord ondernemen		340	398

Doelstelling (F3):

We laten een gezonde leefomgeving na aan de volgende generaties.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Gezonde leefomgeving	7.3 Afval	2.089	2.588
	7.4 Milieubeheer	864	4
Totaal Gezonde leefomgeving		2.953	2.592

Doelstelling (F4):

In de gemeente Losser is het prettig wonen en leven.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Prettig wonen en leven	7.2 Riolering	2.574	3.375
	7.5 Begraafplaatsen	21	1
	8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.718	3.360
	8.3 Wonen en bouwen	1.082	452
Totaal Prettig wonen en leven		6.395	7.187

Lasten en baten per taakveld, programma Fysiek

Programma Fysiek	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten						
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.259	1.113	861	831	834	827
2.1 Verkeer en vervoer	3.129	4.488	3.674	3.851	4.193	4.401
2.4 Economische Havens en waterwegen	12	22	58	59	59	59
2.5 Openbaar vervoer	32	35	24	24	24	24
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	183	247	270	271	273	273
3.4 Economische promotie	12	13	12	12	12	12
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.337	1.241	1.551	1.522	1.544	1.516
7.2 Riolering	2.291	2.249	2.574	2.837	3.011	3.037
7.3 Afval	1.971	2.059	2.089	2.162	2.224	2.241

7.4 Milieubeheer	1.142	1.192	864	842	859	859
7.5 Begraafplaatsen	9	20	21	21	21	21
8.1 Ruimtelijke ordening	1.133	1.217	1.613	1.062	1.066	1.066
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	1.543	4.145	2.718	977	747	748
8.3 Wonen en bouwen	1.431	1.521	1.082	1.061	1.063	1.061
Totaal - Lasten	15.486	19.560	17.412	15.531	15.931	16.146
Baten						
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	343	70	74	74	75	75
2.1 Verkeer en vervoer	72	73	76	76	77	77
2.4 Economische Havens en waterwegen	2	2	3	3	3	3
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	14	117	126	128	130	130
3.4 Economische promotie	263	447	269	304	310	310
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	15	31	34	35	35	35
7.2 Riolering	3.075	2.969	3.375	3.652	3.850	3.878
7.3 Afval	2.487	2.582	2.588	2.674	2.745	2.765
7.4 Milieubeheer	8	4	4	4	4	4
7.5 Begraafplaatsen	1	1	1	1	1	1
8.1 Ruimtelijke ordening	59	59	63	63	64	64
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.132	5.359	3.360	1.108	541	542
8.3 Wonen en bouwen	787	415	452	460	469	469
Totaal - Baten	9.259	12.128	10.423	8.583	8.304	8.353
Storting reserves						
0.10 Mutatie reserves	652	652	995	873	17	817
Totaal - Storting reserves	652	652	995	873	17	817
Onttrekking reserves						
0.10 Mutatie reserves	1.451	1.702	571	1.481	182	1.069
Totaal - Onttrekking reserves	1.451	1.702	571	1.481	182	1.069
Fysiek	5.428	6.382	7.412	6.340	7.462	7.541

Omwille van de inzichtelijkheid richten we ons in de toelichting hieronder op de financiële verschillen die het gevolg zijn van de uitvoering van beleid. De financiële effecten van de bedrijfsvoering (doorbelasting) en rente en afschrijving brengen we in de tabellen per taakveld wel cijfermatig tot uitdrukking maar deze worden hier in het programma inhoudelijk niet verder toegelicht. Deze toelichting is terug te vinden in het Programma Bestuur en Dienstverlening, onder Algemene Dekking.

Mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet afzonderlijk toegelicht.

Een nadere toelichting op de werkwijze treft u in de Leeswijzer.

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	69	73	3
	Verdeelde kosten	1	1	0
Totaal Baten		70	74	4
Lasten	In beleidstoelichting	976	655	-321
	Verdeelde kosten	137	205	69
Totaal Lasten		1.113	861	-252

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2023 ten opzichte van 2022 met € 321.000.

Voor € 454.000 wordt de daling veroorzaakt door het wegvallen van incidentele investeringen in duurzaamheid, die in de begroting 2022 zijn opgenomen. De kosten stijgen in 2023 met € 20.000 omdat we een nieuwe vastgoednota gaan opstellen. Er resteert dan nog een stijging van ongeveer € 34.000. Deze stijging wordt veroorzaakt door de loon- en prijscompensatie.

Voor € 79.000 stijgen de lasten door extra afschrijvingen. Voor de geplande nieuwe investeringen verwijzen wij u naar de betreffende bijlage.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld wijzigen nauwelijks en worden hier verder niet toegelicht.

2.1 Verkeer en vervoer

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	63	65	2
	Verdeelde kosten	10	11	1
Totaal Baten		73	76	3
Lasten	In beleidstoelichting	3.275	2.773	-502
	Verdeelde kosten	1.212	902	-311
Totaal Lasten		4.488	3.674	-813

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2023 € 502.000 lager uit dan in 2022.

Het budget daalt doordat in 2023 met € 810.000 een drietal incidentele budgetten uit 2022 vervallen. Het gaat om geld voor de inhaalslag wegen, het onderzoek naar de traverse N731 en een bedrag voor het opstellen van de Nota kapitaalgoederen openbare ruimte. Daarentegen zijn in 2023 weer twee nieuwe investeringen opgevoerd. Het gaat om € 20.000 voor de doorontwikkeling van de bereikbaarheid van de Drielandsteen en € 25.000 voor de revitalisering van bedrijventerreinen. Per saldo dus een daling van de lasten met € 765.000.

Verder heeft in 2022 een incidentele overheveling van € 80.000 naar een investeringskrediet plaatsgevonden. In 2023 is dat niet meer het geval waardoor de lasten ten opzichte van 2022 met € 80.000 toenemen.

Door alle extra inspanningen in ons wegenonderhoud nemen niet alleen de exploitatielasten toe, maar ook de afschrijvingslasten op nieuwe investeringen. Deze nemen in 2023 toe met

€ 116.000. Voor de geplande nieuwe investeringen verwijzen wij u naar de betreffende bijlage.

Er resteert dan nog een stijging van de lasten met € 67.000. Naast wat kleinere verhogingen en verlagingen is de stijging vooral het gevolg van het toevoegen van de loon- en prijsindexatie.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 2.000 ten opzichte van 2021 en worden hier niet verder toegelicht.

3.3 Bedrijfsloket en regelingen

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	117	126	9
Totaal Baten		117	126	9
Lasten	In beleidstoelichting	201	208	7
	Verdeelde kosten	47	62	16
Totaal Lasten		247	270	23

De totale lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld laten geen grote afwijking zien.

5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	22	24	2
	Verdeelde kosten	8	10	2
Totaal Baten		31	34	4
Lasten	In beleidstoelichting	408	354	-54
	Verdeelde kosten	833	1.197	364
Totaal Lasten		1.241	1.551	311

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2023 € 54.000 lager uit dan in 2022.

De lasten stijgen met € 40.000 door het budget dat we hebben uitgetrokken voor de digitale cultuur-historische waardenkaart (€ 40.000).

Nieuwe investeringen leiden tot een stijging van de lasten met € 20.000. Voor de geplande nieuwe investeringen verwijzen wij u naar de betreffende bijlage.

Daartegenover staat een daling van de lasten met € 130.000 doordat in 2022 opgenomen budgetten in 2023 vervallen. Het gaat om budget voor bestrijding van de Aziatische duizendknoop (€ 40.000) en de inzet van de reserve voor onderhoud van openbaar groen (€ 90.000).

Er resteert dan nog een stijging van de lasten met € 16.000. Deze stijging is het gevolg van het toevoegen van loon- en prijsindexatie aan dit taakveld.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2023 nagenoeg gelijk ten opzichte van 2022 en worden hier verder niet toegelicht.

7.2 Riolering

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	2.963	3.368	405
	Verdeelde kosten	6	7	1
Totaal Baten		2.969	3.375	406
Lasten	In beleidstoelichting	1.483	1.624	141
	Verdeelde kosten	767	951	184
Totaal Lasten		2.249	2.574	325

De totale lasten op dit taakveld stijgen ten opzichte van 2022 met € 325.000; voor de jaarschijf 2023 is hiermee in de PB2022 al voor het overgrote deel rekening gehouden.

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld vallen in 2023 € 141.000 hoger uit dan in 2022, vooral door hogere afschrijvingslasten. Door een actualisatie van de doorberekening apparaatskosten wordt aan dit taakveld meer toegerekend dan in voorgaande jaren. De stijging van de lasten wordt voor € 182.000 gecompenseerd door een lagere storting in de voorziening.

Om kostendekkende tarieven 2022 te hebben zal de rioolheffing ongeveer 7,7% hoger zijn dan in 2022; hiervan was het overgrote deel al ingecalculeerd in de PB2022.

7.3 Afval

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	2.576	2.584	9
	Verdeelde kosten	6	4	-2
Totaal Baten		2.582	2.588	6
Lasten	In beleidstoelichting	1.482	1.552	70
	Verdeelde kosten	577	537	-40
Totaal Lasten		2.059	2.089	30

Op basis van de nu bekende informatie is een actualisatie van tarieven en hoeveelheden verwerkt, die er toe heeft geleid dat de bij de PB2022 verwachte stijging van de kosten voor afvalverwerking (€ 80.000) in 2023 nagenoeg gelijk is gebleven aan de verwachting bij de begroting 2022. Vooral door de geactualiseerde toerekening van apparaatskosten is € 40.000 minder doorberekend aan dit taakveld.

In tegenstelling tot de begroting 2022 is in 2023 geen bijdrage van € 75.000 uit de Voorziening reiniging gedaan, maar is dit opgevangen binnen de begrote 4,0% tariefstijging.

7.4 Milieubeheer

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	4	4	0
	Verdeelde kosten	0	0	0
Totaal Baten		4	4	0
Lasten	In beleidstoelichting	705	762	57
	Verdeelde kosten	487	102	-385
Totaal Lasten		1.192	864	-328

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 57.000 ten opzichte van 2022.

De stijging van de lasten wordt vooral veroorzaakt doordat de bijdrage aan de Omgevingsdienst Twente (Odt) stijgt met € 89.000. Naast de stijging van € 59.000 door hogere loon- en prijsindexatie en nieuw beleid trekken we incidenteel ook nog € 30.000 uit om een inhaalslag te maken. Door enerzijds corona en anderzijds personeelsgebrek loopt Odt achter in uitvoering van de werkzaamheden.

De lasten van plaagdier en ongediertebestrijding dalen daarentegen met € 28.000. Naast een kleine stijging door loon- en prijsindexatie is het wegvallen van een incidenteel budget van € 35.000 voor het verhogen van de biodiversiteit voor bestrijding van de eikenprocessierups in 2022 hiervan de oorzaak.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2023 gelijk ten opzichte van 2022 en worden hier verder niet toegelicht.

7.5 Begraafplaatsen

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	1	1	0
Totaal Baten		1	1	0
Lasten	In beleidstoelichting	20	21	1
Totaal Lasten		20	21	1

De lasten en baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld blijven in 2023 nagenoeg gelijk ten opzichte van 2022 en worden hier verder niet toegelicht.

8.1 Ruimtelijke ordening

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	59	63	4
Totaal Baten		59	63	4
Lasten	In beleidstoelichting	743	803	60
	Verdeelde kosten	474	810	337
Totaal Lasten		1.217	1.613	396

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 60.000 in 2023 ten opzichte van 2022.

De afronding van de pitstopprojecten, waar we in 2020 voortvarend mee van start zijn gegaan is voor een belangrijk deel de oorzaak van de stijging van de lasten. In 2022 wordt nog een deel van de werkzaamheden afgerond, dit leidt nog tot een (eenmalige) afschrijving van € 386.000 in 2023.

Extra investeringen in 2023 leiden ook tot een stijging van de lasten, en wel met € 85.000. Dit extra geld is bedoeld voor het onderzoek naar de verbetering van de leefbaarheid in Overdinkel (€ 80.000) en een beperkt extra budget van € 5.000 voor het centrumplan Losser.

Tegenover de stijging staat ook een daling van de lasten met € 435.000, doordat incidenteel budget in 2022 wegvalt in 2023. Het gaat om budgetten voor actualisatie van het Stec-rapport (€ 10.000), de groenbeleidsvisie van het servicebedrijf (€ 50.000), de mobiliteitsvisie (€ 60.000), de uitwerking van het haalbaarheidsonderzoek (€ 50.000) het vervolg ruimtelijke aandachtsgebieden (€ 55.000), een bedrag van € 75.000 voor Kleintje Kulturhus Beuningen en een bedrag voor het plan Losser aan de Dinkel (€ 135.000).

Er resteert dan nog een verschil van € 24.000. Deze stijging van de lasten is vooral het gevolg van het toevoegen van loon- en prijsindexatie aan de budgetten.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld wijzigen in 2023 nauwelijks ten opzichte van 2022 en worden hier verder niet toegelicht.

8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	5.359	3.360	-1.999
Totaal Baten		5.359	3.360	-1.999
Lasten	In beleidstoelichting	3.933	2.441	-1.492
	Verdeelde kosten	211	277	65
Totaal Lasten		4.145	2.718	-1.427

Door de bij de jaarrekening 2021 vastgestelde actualisatie van de grondexploitatie zijn de budgetten zowel aan lasten- als batenkant gewijzigd. Een meer gedetailleerde toelichting op zowel beleid als financieel kader is terug te vinden in de paragraaf grondbeleid.

8.3 Wonen en bouwen

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	414	450	36
	Verdeelde kosten	2	2	0
Totaal Baten		415	452	36
Lasten	In beleidstoelichting	536	111	-425
	Verdeelde kosten	985	971	-14
Totaal Lasten		1.521	1.082	-439

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2023 met € 425.000 ten opzichte van 2022.

Dit wordt voor € 400.000 veroorzaakt door het weggallen van de inzet van de reserve Omgevingswet. De kosten dalen ook nog eens met € 44.000 door het wegvallen van

incidenteel in 2022 beschikbaar gestelde budgetten voor de Basisregistratie ondergrond (€ 11.000) en voor Planon en STUF-GBI-connector (€ 33.000).

Tegenover de daling van de lasten staat dan nog een stijging van de lasten met € 19.000. Voor € 6.000 betreft het de lasten van afschrijving, die het gevolg zijn van nieuwe investeringen (zie hiervoor de bijlagen). Daarnaast wordt € 6.000 beschikbaar gesteld in 2023 voor de vernieuwing van de Basisregistratie Kadaster (BRK). De resterende € 7.000 is vooral het gevolg van het toevoegen van loon- en prijscompensatie aan dit taakveld.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 36.000 in 2023 ten opzichte van 2022. Deze stijging van de baten is het gevolg van het indexeren van de tarieven voor loon- en prijscompensatie.

2.3. Programma Bestuur en Dienstverlening

Programmadoel:

"De gemeente zorgt voor een optimale dienstverlening en openbare orde en veiligheid."

Doelstellingen:

1. Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen
2. De gemeente Losser biedt optimale dienstverlening
3. De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering

Wat willen we bereiken?

Doelenboom Programma Bestuur en Dienstverlening

Doel	Resultaat
1. Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen	• Er is ingezet op het tegengaan van een toenemende bedreiging van ondermijnende criminaliteit voor de integriteit van de gemeente Losser, haar inwoners en ondernemers. • Er is adequate zorg op het gebied van brandweer, openbare orde, gezondheidszorg en rampen- en crisisbestrijding.
2. De gemeente Losser biedt optimale dienstverlening	• Inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden zijn op uiteenlopende wijze betrokken bij het opstellen van beleid en vormgeven van projecten. • Intensievere samenwerking vindt plaats met nieuwe en bestaande partners en allianties. • De (digitale) dienstverlening is van goede kwaliteit en sluit zoveel mogelijk aan bij de behoefte van inwoners en ondernemers. • Inwoners kunnen digitaal zaken doen met de gemeente en hebben digitaal toegang tot informatie.
3. De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering	• De financiële huishouding is zowel op korte als op lange termijn gezond. • Er is een evenwichtige ontwikkeling van de woonlasten.

Wat gaan we er voor doen?

Activiteiten Programma Bestuur en Dienstverlening

Doelstelling (D1): Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Er is inzet op het tegengaan van een toenemende bedreiging van ondermijnende criminaliteit voor de integriteit van de gemeente Losser, haar inwoners en ondernemers	In de zomer van 2021 heeft de gemeenteraad het Integraal Veiligheidsplan 2021-2024 vastgesteld. Rode draad hiervan is: We zetten in op voorkomen waar het kan, optreden waar het moet. We werken aan het vergroten van de weerbaarheid en alertheid van onze inwoners en gemeenschap. Hierin zijn de uitgangspunten, prioriteiten en ambities opgenomen en ligt er een kader om de gemeente Losser veilig te maken en behouden. Daarvoor is structurele samenwerking met maatschappelijke partners en met justitie en politie essentieel. De gemeente Losser hanteert daarbij de volgende prioriteiten: • Veilige woon- en leefomgeving met als specifieke punten woonoverlast, jeugdoverlast en alcohol- en drugsgebruik onder jongeren, ondermijning en weerbare samenleving en de aanpak van 'High Impact Crimes', zoals inbraken en internetfraude. • Versterken van lokale, (inter)regionale en internationale samenwerking en afstemming. • Versterken van de verbinding tussen openbare orde, veiligheid, zorg en handhaving (fysieke en sociale domein) door onder andere het uitvoeren van gezamenlijke controles met partners en het versterken van de informatiepositie en -uitwisseling • Onderzoek en aanpak vindt daar plaats waar situaties om vragen en mogelijk een bedreiging vormen voor de integriteit van de gemeente, haar inwoners en ondernemers. • Vergroten van bewustzijn/'awareness' en bevorderen van de meldingsbereidheid bij inwoners, ondernemers en organisaties, zowel extern als intern • Intensiveren van toepassing Bibob-beleid om te voorkomen dat wij ongewild criminele activiteiten faciliteren waardoor de veiligheid, de leefbaarheid, de rechtsorde of de bestuurlijke slagkracht worden aangetast. • Evalueren van het eerste jaar inzet van Buurtbemiddeling.
Er is adequate zorg op het gebied van brandweer, openbare orde, gezondheidszorg en rampen- en crisisbestrijding	• Voor de Veiligheidsregio Twente (VRT) vormen het regionaal risicoprofiel en het beleidsplan 2021-2024 de basis voor de programma's van brandweer, Geneeskundige Hulporganisatie in de Regio (GHOR), multidisciplinaire onderwerpen en gemeenten. • Centraal thema in het nieuwe beleidsplan is de inzet op het behoud van wat gerealiseerd is. Daarnaast wil de Veiligheidsregio innoveren door samen te werken met

	kennisinstituten, bedrijven, ondernemers en inwoners van Twente.
Doelstelling (D2): De gemeente Losser biedt optimale dienstverlening.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
Inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden zijn op uiteenlopende wijze betrokken bij het opstellen van beleid en vormgeven van projecten	We betrekken inwoners en ondernemers actief bij het verbeteren van de kwaliteit van (digitale) dienstverlening. Zo vindt onder andere het verbeteren van de website en het verbeteren van de kwaliteit van schriftelijke communicatie plaats in samenwerking met inwoners en ondernemers. Ook betrekken we in 2023 inwoners en ondernemers bij diverse beleidsontwikkelingen en projecten (waaronder het vervolg op het integraal beleidsplan sociaal domein, herinrichting Enschedesestraat, het klimaatadaptiestrategieplan en kwaliteitsimpulsen De Lutte, Beuningen en Glane). Op 15 maart 2023 vinden de provinciale staten- en waterschapsverkiezingen plaats. In aanloop daarnaartoe brengen we het belang van deze dubbele verkiezingen onder de aandacht. We stimuleren dat inwoners hun stem uitbrengen en maken duidelijk dat hun stem ertoe doet. We zijn voornemens om in de uitvoering van het nog vast te stellen integraal beleidsplan sociaal domein inwoners te betrekken, denk onder andere aan de inzet van ervaringsdeskundigen.
Intensievere samenwerking vindt plaats met nieuwe en bestaande partners en allianties	We brengen ondernemers, (maatschappelijke) organisaties en inwoners met elkaar in contact en zetten ons netwerk en onze kennis in ten behoeve van het ontwikkelen, stimuleren en borgen van de leefbaarheid binnen onze gemeente. • Het onderzoek naar de mogelijkheid voor de inzet van een kinderburgemeester in relatie tot kinderp participatie loopt nog. Het aspect van kinderp participatie is breder getrokken en wordt inmiddels vanuit meerdere beleidsterreinen (onderwijs, participatie, jeugd) integraal opgepakt. De conclusies van dit onderzoek, voorstel Plan van Aanpak en benodigde middelen worden bij het opstellen van de VJN 2023 betrokken. • Wij willen de kracht van onze samenleving benutten, door informatie over belangrijke beleidsonderwerpen als: veiligheid, verkeer, zorg en gemeentelijke dienstverlening uit de samenleving te halen. Wij onderzoeken de mogelijkheden van het instellen van een burgerpanel en de wijze waarop een burgerpanel participeert en functioneert. Dit als onderdeel van de doorontwikkeling van inwonerparticipatie. • Inwoners en bedrijven in het buitengebied worden geconfronteerd met een breed scala aan ontwikkelingen in het buitengebied. Met name agrarische ondernemers hebben hun handen vol om te bepalen op welke wijze zij moeten/kunnen anticiperen op de

	veranderende omstandigheden. Sinds een aantal jaren vervullen de ervencoaches een ondersteunende rol in deze. Veelal worden keukentafelgesprekken gevoerd met de ondernemers om hen van advies te kunnen voorzien. De gemeente Losser heeft het grote belang van de inzet van ervencoaches jaren geleden onderkend en draagt samen met andere gemeenten en provincie financieel bij om de inzet van de ervencoaches te kunnen continueren. In het huidige coalitieakkoord is dit belang nogmaals aangegeven. Tot en met 2022 is budget hiervoor gegarandeerd. Het is, mede gelet op de complexiteit van de ontwikkelingen in het buitengebied en de onafhankelijke ondersteunende adviesrol van de ervencoaches, zaak om ook in 2023 de inzet daarvan te continueren en daarvoor geld beschikbaar te stellen. In samenspraak met provincie en andere gemeenten is hiervoor vooralsnog het bedrag van € 20.000 voor 2023 van de gemeente Losser noodzakelijk.
De (digitale) dienstverlening is van goede kwaliteit en sluit zoveel mogelijk aan bij de behoefte van inwoners en ondernemers	• We brengen de eerste activiteiten uit het uitvoeringsprogramma dienstverlening ten uitvoer. Het uitvoeringsprogramma dienstverlening is een meerjarenprogramma en komt voort uit de in 2022 vastgestelde visie op dienstverlening. De activiteiten dragen rechtstreeks bij aan het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening in lijn met de behoefte van inwoners en ondernemers. • We breiden de digitale dienstverlening verder uit, onder ander met een aansluiting op mijnoverheid, rijbewijs aanvragen en iVerzoeken voor professionals. • We ontwikkelen een nieuwe website. • We zetten in op het verbeteren van de mondelinge en schriftelijke communicatie van medewerkers waar nodig. • We gaan gericht per product inwoners- en ondernemersfeedback opvragen om producten en processen continu te kunnen verbeteren. • We voeren de avondopenstelling van publiekszaken in en evalueren deze. • We breiden de publieksdienstverlening uit met het trouwen/partnerschap zonder ceremonie. • We implementeren maatregelen voor het tegengaan van identiteitsfraude bij Burgerzaken. • We gaan de levering van de Basisregistratie Kadaster (BRK) vernieuwen om up-to-date te kunnen blijven met de gegevens die het Kadaster heeft. • We onderzoeken hoe we bij de verkiezingen het stemmen meer inclusief kunnen maken.
Inwoners kunnen digitaal zaken doen met de gemeente en hebben digitaal toegang tot	Het programma Wet open overheid voeren we samen met Enschede uit. Naar verwachting is de afronding hiervan eind 2022/begin 2023. Focus ligt daarbij op: • Aanpassen systemen en aansluiten op het Landelijk Platform Open Overheidsinformatie zodat de wettelijk verplichte actieve

informatie	informatie kan worden gepubliceerd; • De eisen rondom duurzame toegankelijkheid van informatie; • Een dienstverlenende houding ten aanzien van informatieverzoeken door de Woo-contactpersoon en een gedegen Woo-verzoeken coördinatie; Hierbij zorgen we voor synergie met het programma Bridge dat tot doel heeft onze archivering aan de bron te verbeteren, de AVG, Wet hergebruik overheidsinformatie en aanverwante wetten.
Doelstelling (D3): De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering.	
Resultaat	Activiteiten/Speerpunten
De financiële huishouding is zowel op korte als op lange termijn gezond	• Deze PB2023 laat voor alle jaren een structureel positief saldo zien. • De weerstandratio is 10,2 en daarmee ruimschoots boven de norm: een bandbreedte van 1,4 - 2,0; • Ook de overige kengetallen over de financiën tonen aan dat de financiële huishouding van Losser gezond is.
Er is een evenwichtige ontwikkeling van de woonlasten	• Afgezien van inflatiecorrectie worden in de PB2023 geen voorstellen voor extra verhoging van de algemene belastingen gedaan.

Wat mag het kosten?

Doelstelling (D1):

Optimale veiligheid waarin het accent verschuift van bestrijden naar voorkomen.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering	0.1 Bestuur	1.729	0
	0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0
	0.4 Ondersteuning organisatie	8.867	199
	0.5 Treasury	496	1.128
	0.61 OZB woningen	445	3.950
	0.62 OZB- niet woningen	0	1.643
	0.64 Belastingen Overig	33	0
	0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	43.605
	0.8 Overige baten en lasten	1.243	0
	0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	-207	0
Totaal Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering		12.606	50.525

Doelstelling (D2):

De gemeente Losser biedt optimale (publieks)dienstverlening.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Optimale dienstverlening	0.2 Burgerzaken	674	274
Totaal Optimale dienstverlening		674	274

Doelstelling (D3):

De gemeente Losser heeft een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering.

Subdoel	Taakveld	Lasten	Baten
Optimale veiligheid	1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	1.744	0
	1.2 Openbare orde en Veiligheid	571	15
Totaal Optimale veiligheid		2.315	15

Lasten en baten per taakveld, programma Bestuur en Dienstverlening

Programma Bestuur en Dienstverlening	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten						
0.1 Bestuur	1.266	1.526	1.729	1.719	1.741	1.741
0.2 Burgerzaken	560	590	674	590	597	596
0.4 Ondersteuning organisatie	7.623	8.254	8.867	8.658	8.808	8.710
0.5 Treasury	562	502	496	524	629	701
0.61 OZB woningen	304	319	445	459	464	464
0.64 Belastingen Overig	12	61	33	34	34	34
0.8 Overige baten en lasten	1.565	1.155	1.243	2.081	1.419	2.354
0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	102	181	-207	36	36	36
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	1.589	1.669	1.744	1.769	1.770	1.770
1.2 Openbare orde en Veiligheid	470	426	571	575	577	577
Totaal - Lasten	14.054	14.683	15.596	16.443	16.076	16.984
Baten						
0.1 Bestuur	59	60	0	0	0	0
0.2 Burgerzaken	325	256	274	278	283	283
0.4 Ondersteuning organisatie	194	187	199	202	205	205
0.5 Treasury	857	1.043	1.128	1.145	1.205	1.195
0.61 OZB woningen	4.470	3.630	3.950	4.022	4.099	4.099
0.62 OZB- niet woningen	557	1.510	1.643	1.674	1.706	1.706

0.64 Belastingen Overig	121	0	0	0	0	0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	38.365	41.175	43.605	44.720	46.483	44.258
0.8 Overige baten en lasten	411	0	0	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2 Openbare orde en Veiligheid	19	15	15	15	15	15
Totaal - Baten	45.378	47.876	50.814	52.056	53.997	51.761
Storting reserves						
0.10 Mutatie reserves	32	0	1.352	1.723	1.999	0
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	2.263	2.477	407	879	2.480	622
Totaal - Storting reserves	2.295	2.477	1.759	2.602	4.479	622
Onttrekking reserves						
0.10 Mutatie reserves	809	813	943	143	943	55
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	795	966	843	817	989
Totaal - Onttrekking reserves	809	1.608	1.909	986	1.759	1.045
Bestuur en Dienstverlening	-29.838	-32.325	-35.368	-33.997	-35.201	-35.200

Toelichting

Omwille van de inzichtelijkheid richten we ons in de toelichting hieronder op de financiële verschillen die het gevolg zijn van de uitvoering van beleid. De financiële effecten van de bedrijfsvoering (doorbelasting) en rente en afschrijving brengen we in de tabellen per taakveld wel cijfermatig tot uitdrukking maar deze worden hier in het programma inhoudelijk niet verder toegelicht. De toelichting op de effecten van de doorbelasting en rente en afschrijving worden in dit programma in zijn geheel toegelicht.

Mutaties kleiner dan € 10.000 worden niet afzonderlijk toegelicht.

Een nadere toelichting op de werkwijze treft u in de Leeswijzer.

0.1 Bestuur

Soort	Onderdeel	2022	2023	Verschil
Baten	In beleidstoelichting	60	0	-60
Totaal Baten		60	0	-60
Lasten	In beleidstoelichting	1.195	1.400	206
	Verdeelde kosten	331	329	-2
Totaal Lasten		1.526	1.729	203

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld nemen in 2023 met € 206.000 toe ten opzichte van 2022.

Voor € 148.000 wordt deze stijging veroorzaakt doordat de bijdrage aan Samen Twente stijgt met € 148.000. Daarnaast stijgen de kosten met € 50.000 omdat de formatieomvang voor wethouders stijgt van 2,5 naar 3,0 fte.

Tegenover deze stijging staat een daling van de kosten voor samenwerkingsverbanden met € 25.000 ten opzichte van 2022.

De overige stijging van € 33.000 wordt veroorzaakt door verwerkte loon- en prijsindexatie

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2023 met € 60.000 ten opzichte van 2022. Dit wordt veroorzaakt door het vervallen van de bijdrage voor een extra wethouder vanuit het Sociaal domein.

0.2 Burgerzaken

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	256	274	18
	Verdeelde kosten	0	0	0
Totaal Baten		256	274	18
Lasten	In beleidstoelichting	274	298	24
	Verdeelde kosten	316	377	61
Totaal Lasten		590	674	84

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 ten opzichte van 2022 met € 24.000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2023 de kosten voor verkiezingen € 17.000 hoger zijn geraamd dan in 2022.

Ook stijgen de lasten met € 5.000 als gevolg van het toevoegen van loon- en prijsindexatie aan de leges burgerzaken. Het resterende verschil van € 2.000 wordt hier niet toegelicht.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 met € 18.000 ten opzichte van 2022. Deze stijging is het gevolg van het toevoegen van loon- en prijsindexatie aan de leges burgerzaken.

0.4 Ondersteuning organisatie

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	Verdeelde kosten	187	199	12
Totaal Baten		187	199	12
Lasten	In beleidstoelichting	483	615	132
	Verdeelde kosten	7.771	8.252	482
Totaal Lasten		8.254	8.867	614

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 ten opzichte van 2022 met € 132.000.

De kosten die niet direct kunnen worden toegerekend aan de programma's/taakvelden worden aangemerkt als overhead en toegerekend aan dit taakveld. De stijging van de lasten voor ondersteuning van de organisatie/overhead stijgen in 2023 met € 103.000 ten opzichte van 2022.

Er resteert dan nog een verschil van € 29.000. Deze stijging van de lasten is vooral het gevolg van het toevoegen van loon- en prijsindexatie aan de budgetten.

0.5 Treasury

Toelichting baten en lasten taakveld treasury

Onderdeel	2022	2023	Vershil 2023-2022
Baten			
Beleggingen	400	429	28
Rente & Treasury overige	643	699	56
Totaal Baten	1.043	1.128	84
Lasten			
Beleggingen	0	0	0
Deelnemingen nutsbedrijven	0	0	0
Geldleningen uitzettingen 1jr.	2	2	0
Rente & Treasury overige	500	494	-7
Totaal Lasten	502	496	-6
Eindtotaal	541	632	91

Toelichting baten

Hoewel de omslagrente in de PB2023 gelijk blijft aan de PB2022 ontvangen we op de treasury toch meer rente vanuit de programma's. Dit komt doordat we meer investeren.

Toelichting lasten

Voor de extra investeringen die we de komende jaren doen hebben we inmiddels ook nieuwe leningen afgesloten. We hebben geprobeerd om vorig jaar met een extra lening te profiteren van de lage rente. Dat is gelukt, de rente blijft in 2023 nog nagenoeg gelijk aan die van 2022. Maar we zien nu dat de rente stijgt. En om de toekomstige investeringen te kunnen financieren moeten we de komende jaren extra leningen afsluiten. Daar houden we in ons perspectief rekening mee, hierdoor stijgen de rentelasten de komende jaren.

Doorbelasting rente aan de programma's en taakvelden

Net als de kosten van de bedrijfsvoering (zie de uitgebreide toelichting onder taakveld 0.8 in dit programma) worden de totale kosten van de treasury (lees: betaalde rente) op basis van de boekwaarde van de investeringen en grondexploitaties toegerekend aan de programma's en taakvelden. In de onderstaande tabel is dit per programma en taakveld in beeld gebracht. Het betreft een technische verdeling, die geen effect op het resultaat heeft en niet inhoudelijk wordt toegelicht.

Programma/taakveld	2022	2023
Baten		
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>		
0.5 Treasury	-434	-530
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>	-434	-530

Totaal Baten	-434	-530
Lasten		
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>		
0.2 Burgerzaken	0	3
0.4 Ondersteuning organisatie	0	2
0.8 Overige baten en lasten	30	0
<i>Totaal Bestuur en Dienstverlening</i>	<i>30</i>	<i>5</i>
<i>Fysiek</i>		
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	25	35
2.1 Verkeer en vervoer	24	110
3.4 Economische promotie	1	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1	2
7.2 Riolering	169	179
7.3 Afval	3	2
8.1 Ruimtelijke ordening	0	3
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	0	1
8.3 Wonen en bouwen	0	5
<i>Totaal Fysiek</i>	<i>223</i>	<i>337</i>
<i>Kostenplaatsen</i>	<i>39</i>	<i>36</i>
<i>Totaal Kostenplaatsen</i>	<i>39</i>	<i>36</i>
<i>Sociaal</i>		
3.4 Economische promotie	1	0
4.2 Onderwijshuisvesting	110	100
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2	2
5.2 Sportaccommodaties	30	53
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	6	4
<i>Totaal Sociaal</i>	<i>149</i>	<i>160</i>
Totaal lasten	442	539
Eindtotaal	8	9

Naast de toerekening van rente aan de taakvelden brengen we in de programma's en taakvelden ook de afschrijvingen tot uitdrukking. Op basis van de bijlage in de Financiële verordening worden investeringen gedurende een door de raad vastgestelde termijn afgeschreven. De lasten worden verwerkt in de programma's en taakvelden, op de balans vindt jaarlijks voor eenzelfde bedrag een verlaging van de boekwaarde van de investeringen plaats. Dit is terug te zien in het verloop van de Materiële vaste activa op de balans.

In onderstaande tabel zijn de afschrijvingslasten per programma en taakveld weergegeven (overigens komen de totale afschrijvingslasten overeen met de lasten zoals die opgenomen zijn in de berekening van het EMU-saldo). Deze afschrijvingslasten vloeien voort uit de investeringen die in het verleden zijn gedaan. Het verschil tussen 2023 en 2022 wordt veroorzaakt door de investeringen, waarvan we verwachten dat die in 2022 in gebruik worden genomen en waarvan de afschrijving start in 2023. Een tweede factor zijn de investeringen

die in 2021 volledig zijn afgeschreven. De totale afschrijvingslasten stijgen door de voorgenomen extra investeringen.

Programma/taakveld	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	3.404	4.170	3.908	4.330	4.577
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>	97	123	96	96	96
0.1 Bestuur	0	4	4	4	4
0.2 Burgerzaken	91	91	91	91	91
0.4 Ondersteuning organisatie	6	6	2	2	2
0.8 Overige baten en lasten	0	23	0	0	0
<i>Fysiek</i>	1.791	2.506	2.353	2.727	2.927
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	45	125	147	142	136
2.1 Verkeer en vervoer	801	931	1.084	1.380	1.569
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	5	5	10	10	10
3.4 Economische promotie	12	12	12	12	12
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	20	20	27	27
7.2 Riolerings	895	994	1.055	1.131	1.147
7.3 Afval	18	18	18	18	18
7.4 Milieubeheer	7	1	1	1	1
8.1 Ruimtelijke ordening	8	393	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen	0	6	6	6	6
<i>Kostenplaatsen</i>	600	637	567	567	623
Kostenplaatsen	600	637	567	567	623
<i>Sociaal</i>	916	904	892	940	931
3.4 Economische promotie	5	5	5	5	5
4.2 Onderwijshuisvesting	479	502	496	544	539
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	20	26	26	26	26
5.1 Sportbeleid en activering	2	2	2	2	2
5.2 Sportaccommodaties	385	344	339	339	336
5.4 Musea	1	1	1	1	1
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	24	24	23	23	22
Eindtotaal	3.404	4.170	3.908	4.330	4.577

0.61 OZB woningen en 0.62 OZB-niet woningen

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	5.139	5.594	454
Totaal Baten		5.139	5.594	454
Lasten	In beleidstoelichting	287	409	122
	Verdeelde kosten	32	37	4
Totaal Lasten		319	445	126

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen in 2023 ten opzichte van 2022 met € 122.000.

De lasten hebben betrekking op de vergoeding die wij betalen voor de werkzaamheden van het GBTwente en worden hier verder inhoudelijk niet toegelicht.

De baten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 454.000 in 2023 ten opzichte van 2022.

Deze stijging is het gevolg van het toevoegen van loon- en prijsindexatie aan dit taakveld.

0.64 Belastingen Overig

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	55	22	-33
	Verdeelde kosten	6	11	6
Totaal Lasten		61	33	-28

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld dalen in 2023 ten opzichte van 2022 met € 33.000. De daling wordt veroorzaakt door het in 2022 geraamde budget van € 35.000 voor het opstellen van het hondenbeleidsplan waar in 2023 geen rekening mee wordt gehouden. Het resterende verschil van € 2.000 wordt hier verder niet toegelicht.

0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	41.175	43.605	2.430
Totaal Baten		41.175	43.605	2.430

Over de effecten van de meicirculaire bent u via een raadsinformatiebrief van 19 juli 2022 op de hoogte gebracht. De effecten zijn meegenomen in de ramingen over de jaren 2023-2026. Ook de structurele effecten van de september- en decembercirculaire 2021 zijn inmiddels in deze programmabegroting 2023 verwerkt. Het leidt tot een stijging van de inkomsten uit het gemeentefonds met ruim € 2.4 mln.

0.8 Overige baten en lasten

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Lasten	In beleidstoelichting	92	1.260	1.168
	Verdeelde kosten	1.064	-16	-1.080
Totaal Lasten		1.155	1.243	88

Hier worden onder meer stelposten, resultaat en dekkingsverschillen verklaard. De lasten stijgen vooral doordat hier de investeringen in het kader van duurzaamheid zijn opgenomen, waar nog geen afzonderlijk programma voor is. Zo vinden we hier de kosten voor het energiefonds (€ 250.000), de Groen/blauwe diensten (€ 250.000), de uitvoeringskosten voor het klimaatakkoord (€ 490.000) en het opstellen van de beleidsplannen voor circulaire economie en mobiliteit (samen € 60.000) terug. Daarnaast is voor impulsverbeteringen voor dienstverlening € 100.000 uitgetrokken.

Er resteert dan nog een verschil van € 18.000 dat meerdere oorzaken kent, zoals het wegvallen van het budget voor Corona, het opschonen van de stelposten, de actualisatie van de loon- en prijscompensatie de dekkingsverschillen uit de kostenplaatsen.

Toelichting doorbelasting kosten bedrijfsvoering

De kosten voor de bedrijfsvoering worden volgens een vaste verdeelsystematiek verdeeld over de verschillende programma's en taakvelden. Deze verdeelsystematiek is geactualiseerd en leidt tot geringe verschillen per taakveld. Voor de totalen per programma heeft dit een beperkt effect. Zoals uit de tabel (zie beneden) blijkt beïnvloedt dit het resultaat niet.

Verloop kosten en baten bedrijfsvoering

Soort	2022	2023	Vershil
Baten	245	261	17
Lasten	20.051	20.853	801
Eindtotaal	19.807	20.591	785

De totale kosten van de bedrijfsvoering (exclusief rente en afschrijving) stijgen in 2023 ten opzichte van 2022 met € 801.000. De reden voor deze stijging komt vooral door de loonstijging uit de meicirculaire. Verder investeren we ook flink in de organisatie. Naast extra formatie op plekken waar het in de uitvoering knelt, zoals extra beleidscapaciteit voor de opvang van vluchtelingen en statushouders, jobcoaching, de woonopgave en een privacyofficer, investeren we ook in de doorontwikkeling van de organisatie en de ict-omgeving.

De baten stijgen vooral door loon- en prijscompensatie met € 17.000.

Doorbelasting kosten bedrijfsvoering per programma en taakveld

In onderstaande tabel hebben we de effecten van de interne verrekening (de mutatie) van de kosten van de bedrijfsvoering per programma en taakveld voor de jaren 2022 en 2023 in beeld gebracht. Zoals we in de leeswijzer hebben aangegeven richten we ons in de toelichting op taakvelden op de overige afwijkingen ten opzichte van de PB2022. Omdat de onderstaande verdeeleffecten een technische achtergrond hebben worden de mutaties inhoudelijk niet verder toegelicht.

Programma/taakveld	2022	2023
Baten	0	0
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>	-187	-199
0.2 Burgerzaken	0	0
0.4 Ondersteuning organisatie	-187	-199
0.8 Overige baten en lasten	0	0
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0
<i>Fysiek</i>	-31	-33
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1	-1
2.1 Verkeer en vervoer	-10	-11
2.4 Economische Havens en waterwegen	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-8	-10
7.2 Riolering	-6	-7
7.3 Afval	-6	-4
7.4 Milieubeheer	0	0
<i>Kostenplaatsen</i>	245	261
Kostenplaatsen	245	261
<i>Sociaal</i>	-26	-29
4.2 Onderwijshuisvesting	-20	-22
5.2 Sportaccommodaties	-1	-1
5.4 Musea	0	-1
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-1	-1
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-3	-4
6.4 WSW en beschut werk	0	0
Lasten	21	0
<i>Bestuur en Dienstverlening</i>	10.004	9.791
0.1 Bestuur	331	329
0.2 Burgerzaken	316	373
0.4 Ondersteuning organisatie	7.926	8.604
0.5 Treasury	2	2
0.61 OZB woningen	32	37
0.64 Belastingen Overig	6	11
0.8 Overige baten en lasten	1.034	-16
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	47	55
1.2 Openbare orde en Veiligheid	310	396
<i>Dienstverlening</i>	208	207
Doorbelasting aan investeringen	208	207
<i>Fysiek</i>	5.458	5.731
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	112	171
2.1 Verkeer en vervoer	1.189	792

2.4 Economische Havens en waterwegen	14	50
2.5 Openbaar vervoer	22	10
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	46	62
3.4 Economische promotie	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	832	1.195
7.2 Riolering	598	772
7.3 Afval	573	534
7.4 Milieubeheer	487	102
8.1 Ruimtelijke ordening	474	808
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	88	179
8.3 Wonen en bouwen	985	966
Doorbelasting aan investeringen	40	90
<i>Kostenplaatsen</i>	-20.278	-21.150
Doorbelasting aan investeringen	-20.278	-21.150
<i>Sociaal</i>	4.629	5.421
3.4 Economische promotie	45	65
4.2 Onderwijshuisvesting	52	47
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	172	208
5.1 Sportbeleid en activering	16	17
5.2 Sportaccommodaties	716	587
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	17	57
5.4 Musea	7	17
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	88	92
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	95	200
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	886	1.239
6.3 Inkomensregelingen	825	900
6.4 WSW en beschut werk	-341	-176
6.5 Arbeidsparticipatie	846	842
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	709	861
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	487	443
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	0	0
7.1 Volksgezondheid	12	25
Eindtotaal	21	0

1.2 Openbare orde en Veiligheid

Soort	Onderdeel	2022	2023	Vershil
Baten	In beleidstoelichting	15	15	0
Totaal Baten		15	15	0
Lasten	In beleidstoelichting	116	175	59
	Verdeelde kosten	310	396	86
Totaal Lasten		426	571	145

De lasten voor de uitvoering van beleid op dit taakveld stijgen met € 59.000 in 2023. Dit wordt voor € 50.000 veroorzaakt doordat extra budget beschikbaar wordt gesteld voor Veiligheid Losser. Het resterende verschil van € 9.000 wordt hier verder niet toegelicht.

3. Paragrafen

Dit hoofdstuk bevat de verplichte paragrafen volgens de richtlijnen van het [BBV](#). Ze geven inzicht in de financiële positie van de gemeente. De hierin behandelde onderwerpen zijn programma-overstijgend.

De paragrafen zijn:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

3.1. Lokale heffingen

Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De vaststelling van de tarieven door de gemeenteraad is gepland in december 2022.

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (als de Onroerende zaakbelastingen) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende programma en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.

Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. Denk aan publieksdienstverlening en bouwvergunningen. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven.

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Losser.

a. De geraamde inkomsten

Overzicht inkomsten gemeentelijke heffingen (bedragen x € 1.000)

Omschrijving lokale last	realisatie 2021	begroting 2021	begroting 2022	begroting 2023
Afvalstoffenheffing	2.163	2.142	2.162	2.277
Begraafplaatsrechten	1	1	1	1
BIZ	4	102	102	111
Forensenbelasting	30	22	22	24
Hondenbelasting	121	118	0	0
Leges burgerzaken	322	252	256	274
Leges omgevingsvergunning	733	468	394	428
Leges overig	84	45	45	45
Marktgelden	8	15	15	15
OZB eigenaren woning	4.473	3.523	3.630	3.950
OZB eigenaren niet-woning	0	977	978	1.065
OZB gebruikers niet-woning	557	531	531	578
Rioolheffing	2.971	2.893	3.065	3.391
Toeristenbelasting	233	225	425	245
Totaal	11.699	11.315	11.626	12.405

De gemeente Losser heft in 2023 voor een bedrag van € 12,4 miljoen aan belastingen en retributies.

b. Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

I Landelijk

Gebruiksoppervlakte Wet WOZ

Sinds 2021 wordt de gebruiksoppervlakte gebruikt om de WOZ-waarde te bepalen. Tot 2021 gebruikten we de bruto inhoud. Dit omdat veel andere instanties ook de gebruiksoppervlakte gebruiken, zoals makelaars, taxateurs en woningbouwverenigingen. Met de gebruiksoppervlakte wordt de grootte van de woningen bepaald. Alle professionele organisaties gebruiken hiervoor dezelfde meetinstructies (meetinstructie gebruikersoppervlakte woningen juli 2019) waardoor de onderlinge vergelijkbaarheid wordt vergroot.

II Gemeentelijk

Ontwikkeling tarieven gemeente Losser

De tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffingen worden geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking. De voor 2023 geldende tarieven voor de overige belastingen en rechten stijgen volgens bestaand beleid met een inflatiecorrectie, uiteraard met uitzondering van die tarieven, die het rijk heeft vastgesteld, dan wel gemaximeerd. Op basis van de indexen van het Centraal Economisch Plan wordt uitgegaan van een stijging van 6,54% voor de overige belastingen.

c. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

In de Gemeentewet zijn de belastingen die door gemeenten mogen worden geheven, limitatief opgesomd. Voor rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar inwoners, geldt dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2023 in Losser worden geheven zijn:

Ongebonden belastingen

Forensenbelasting

Op grond van artikel 223 van de Gemeentewet kunnen gemeenten forensenbelasting heffen. De forensenbelasting is een algemeen dekkingsmiddel. Met de forensenbelasting kunnen gemeenten de kosten van bepaalde voorzieningen ook verhalen op mensen die niet in de gemeente wonen, maar wel gebruik maken van de voorziening. De forensenbelasting wordt door Nederlandse gemeenten alleen geheven van mensen die meer dan 90 dagen een gemeubileerde woning ter beschikking houden.

Onroerende-zaakbelastingen

Op basis van artikel 220 van de Gemeentewet kunnen gemeenten onroerende-zaakbelastingen (OZB) heffen. De OZB is een algemene belasting. Er is geen relatie tussen de heffing en bepaalde taken van de gemeente. De opbrengst is onderdeel van de algemene middelen.

De OZB is een tijdstipbelasting. Dit betekent dat voor het bepalen van de belastingplicht de situatie per 1 januari van het belastingjaar geldt. Veranderingen in de loop van het jaar, bijvoorbeeld de verkoop van een huis, worden meegenomen in het volgende belastingjaar.

Belastingplichtige

- eigenaren van woningen;
- eigenaren van niet-woningen;
- gebruikers van niet-woningen.

Indien iemand zowel eigenaar als gebruiker is van een niet-woning, dan betaalt hij of zij beide belastingen.

Grondslag onroerende-zaakbelastingen

De grondslag voor de berekening van de OZB is de WOZ-waarde van de onroerende zaak. Deze wordt jaarlijks opnieuw bepaald. Het tarief van de OZB wordt uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde. Voor iedere groep belastingplichtigen wordt een afzonderlijk tarief vastgesteld. De hoogte van het tarief leidt tot de opbrengst die met de begroting is vastgesteld. De beoogde opbrengst van de OZB per belastingplicht wordt eerst vastgesteld. Vervolgens wordt op basis van de totale WOZ-waarde van de belastingplicht het OZB-tarief berekend. De ontwikkeling van het OZB-tarief is dus naast de ontwikkeling van de OZB-opbrengst afhankelijk van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt. Als de gemiddelde waarde op de vastgoedmarkt stijgt, leidt dit tot een neerwaartse bijstelling van het OZB-tarief. Anders zou de OZB-opbrengst evenredig meestijgen. Andersom geldt hetzelfde. Een negatieve waardeontwikkeling van de vastgoedmarkt leidt tot een verhoging van het OZB-tarief, om te voorkomen dat de OZB-opbrengst daalt.

De tariefaanpassing op basis van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt heeft voor de gemiddelde eigenaar en gebruiker geen effect op de hoogte van de OZB-heffing. Immers, een gemiddeld vastgoedobject volgt de ontwikkeling op de vastgoedmarkt.

Toeristenbelasting

Op grond van artikel 224 van de Gemeentewet kunnen gemeenten Toeristenbelasting heffen voor overnachtingen van personen binnen de gemeente die niet als ingezetene in de gemeente zijn ingeschreven. Voor zover de belasting wordt geheven van degene die gelegenheid tot verblijf biedt, is deze bevoegd de belasting als zodanig te verhalen op degene ter zake van wiens verblijf de belasting verschuldigd wordt.

De doelstelling is hetzelfde als bij forensenbelasting, namelijk dat de kosten van bepaalde voorzieningen worden omgeslagen naar personen die er wel gebruik van maken, maar niet in de gemeente wonen.

Gebonden belastingen

Afvalstoffenheffing

De wettelijke basis voor het heffen van afvalstoffenheffing is geregeld in artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer.

Op basis van de Wet Milieubeheer heeft de gemeente de wettelijke taak om zorg te dragen voor de inzameling van afvalstoffen die afkomstig zijn van particuliere huishoudens. De inzameling van afval wordt sinds 1996 uitgevoerd door Twente Milieu. De verwerking van met name restafval en gft vindt plaats bij Twence. De kosten van de inzameling en verwerking van afvalstoffen wordt betaald uit de afvalstoffenheffing.

Belastingplichtige

Inwoners zijn verplicht afvalstoffenheffing te betalen, ook als zij geen afval voor inzameling aanbieden. De heffing wordt geheven van de gebruiker van een perceel waarvoor de gemeente een wettelijke plicht tot inzameling heeft en de inzamelverplichting ook nakomt.

Grondslag

De grondslag voor de berekening van afvalstoffenheffing is niet wettelijk vastgelegd. De gemeente is in principe vrij deze grondslag zelf te bepalen. De gemeente Losser hanteert een vast bedrag als grondslag, plus een opslag naar aantal aanbiedingen van restafval.

Veruit het grootste deel van de gemeentelijke kosten komt van het taakveld afval. De kosten zitten vooral in het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van het bedrijfs- en huishoudelijke afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder. Omdat er ook bedrijfsafval op het taakveld is opgenomen worden niet alle kosten van het taakveld meegenomen. Andere kosten die in de heffing worden meegenomen zijn: 1) overheadkosten, 2) kosten voor het schoonmaken en het schoonhouden van de wegen bij aan een afvalvrije openbare ruimte en 3) kosten voor de heffing en invordering van de afvalstoffenheffing.

Rioolheffing

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 228a van de Gemeentewet. In de rioolheffing worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het in stand houden van het gemeentelijk rioleringsstelsel.

Naast de zorgplicht voor het afvoeren van huishoudelijk afvalwater en regenwater heeft de gemeente ook de zorgplicht voor het grondwater. Daarmee is ook de mogelijkheid ontstaan om de kosten die verbonden zijn aan de taken die voortvloeien uit de Wet gemeentelijke watertaken, toe te rekenen aan de rioolheffing.

De rioolheffing is een bestemmingsheffing (bestemming is watertaken), er staan geen aanwijsbare tegenprestaties tegenover. De gemeente Losser hanteert één rioolheffing voor alle watertaken.

In het Losserse GRP wordt meerjarig inzicht gegeven in de kosten die gemaakt worden voor de instandhouding van het gemeentelijk rioolstelsel. De hiermee gemoeid zijnde kosten worden met de rioolheffing verhaald op de eigenaren van woningen en niet-woningen en de gebruikers van objecten die meer dan 500m³ afvalwater lozen.

Bijdrage Bedrijven Investerings Zones

Op basis van de Wet Bedrijven investeringszones kan een Bijdrage Bedrijven Investerings Zones worden opgelegd. Met deze bijdrage kunnen bedrijven in een bepaald gebied binnen de gemeente worden verplicht om voor een periode van maximaal vijf jaar een financiële bijdrage te leveren. Deze bijdrage wordt gebruikt om investeringen in het betreffende gebied ter bevordering van de leefbaarheid, de veiligheid, de ruimtelijke kwaliteit of nader publiek belang in de openbare ruimte te bekostigen. Bij de uitvoering wordt om doelmatigheidsredenen zoveel mogelijk aangesloten bij de Wet WOZ en de OZB. Voor het centrum van Losser is voor de periode 2022-2026 een nieuwe BIZ vastgesteld.

Leges en rechten

Leges

De mogelijkheid tot het heffen van leges is geregeld in artikel 229, lid 1, b van de Gemeentewet. De gemeente levert op aanvraag van individuele inwoners een uiteenlopend pakket aan diensten. Door het heffen van leges worden de kosten die hiervoor worden gemaakt in principe verhaald op de inwoner die de dienst afneemt. Voorbeelden zijn het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Degene die de dienst aanvraagt betaalt ook de leges. De heffingsmaatstaf is zeer divers en wordt vermeld in de tarieventabel die hoort bij de legesverordening.

Ongebonden belastingen:	Gebonden belastingen:
Forensenbelasting	Afvalstoffenheffing
Toeristenbelasting	Bijdrage Bedrijven Investerings Zone
Onroerendezaakbelasting	Leges en Rechten
	Rioolheffing

De mate van kostendekkendheid van de gebonden belastingen in 2023 volgt uit het onderstaande overzicht:

Bedragen x € 1.000

Activiteitgroep	Lasten taakvelden	Overhead	BTW	Totale lasten	Heffingen (baten)	Overige baten	Totaal baten	Kostendekkendheid
Afvalstoffenheffing (afvalstoffenverordening)	2.089	184	253	2.526	2.277	311	2.588	100,0%
Kwijtscheldingen Afvalstoffenheffing	62	0	0	62	0	0	0	0
Rioolheffing	2.753	329	305	3.387	3.391	0	3.391	100,0%
Kwijtschelding rioolheffing	4	0	0	4	0	0	0	0
Subtotaal Heffingen	4.907	513	558	5.979	5.668	311	5.979	100,0%
Leges algemene Dienstverlening (Leges Titel 1 Legesverordening)	918	44	39	1.000	313	28	341	34,1%
Leges dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/vergunningen (Leges Titel 2 Legesverordening)	1.132	0	42	1.173	450	1	451	38,5%
Leges dienstverlening vallend onder Europese dienstrechtlijn (leges Titel 3 Legesverordening)	0	0	0	0	0	1	1	359,4%
Subtotaal Leges	2.050	44	80	2.174	763	30	793	36,5%
Totaal	6.957	557	638	8.152	6.431	341	6.772	83,1%

d. Woonlastenontwikkeling

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Per gemeente worden de woonlasten van een woning vergeleken met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling voor 2023:

Woonlastenontwikkeling	2020	2021	2022	2023
OZB eigenaren (2023: 6,54% lastenverhoging)	368,04	375,77	380,66	405,56
Afvalstoffenheffing (meerpersoons)	207,24	222,00	223,78	232,03
Rioolheffing	263,76	277,59	291,96	314,40
TOTAAL	839,04	875,36	896,40	951,98

e. Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen deze mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

- Voor de OZB en de afvalstoffenheffing is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima geen woonlasten betalen;
- Voor extra containers wordt geen kwijtschelding afvalstoffenheffing verleend;
- Bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 100% van de bijstandsnorm;
- Ondernemers voor de privébelastingen zijn gelijkgesteld met particulieren;
- Kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit en
- Bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

Tabel: kwijtschelding gemeentelijke belastingen 2023 (bedragen in x € 1.000)

Gemeentebelasting	2023
Afvalstoffenheffing	62
OZB	12
Rioolheffing	4
Hondenbelasting	1
Totaal	79

3.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen geeft een indicatie van de mate waarin de gemeente tegenvallers kan opvangen zonder dat de uitvoering van taken in gevaar komt. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken) en de benodigde weerstandscapaciteit (alle risico's waarvoor geen dekkingsmaatregelen zijn getroffen en die van materiele betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie). Het verhoudingsgetal, beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van de benodigde weerstandscapaciteit noemen we het ratio weerstandsvermogen. De raad heeft besloten de gewenste ratio van het weerstandsvermogen naar boven bij te stellen tot 1,4 - 2,0. Oftewel de beschikbare weerstandscapaciteit dient minimaal 140% tot 200% van de benodigde weerstandscapaciteit te bedragen. De raad heeft de nota Weerstandsvermogen en risicomanagement in 2018 vastgesteld.

Relevante wetgeving en gemeentelijk beleid

De wetgeving en het gemeentelijk beleid voor het weerstandsvermogen zijn vastgelegd in:

- Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (art. 9, 11 en 26).
- Financiële verordening gemeente Losser.
- Nota Weerstandsvermogen en risicomanagement.
- Nota Reserves en voorzieningen.

Het wettelijke kader van BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) stelt dat de paragraaf betreffende het weerstandsvermogen ten minste moet bevatten:

1. Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
2. Een inventarisatie van de risico's;
3. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
4. Een kengetal voor de:
 1. (a) Netto schuldquote;
 - (b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
2. Solvabiliteitsratio;
3. Grondexploitatie;
4. Structurele exploitatieruimte;
5. Belastingcapaciteit.

De paragraaf is conform deze opbouw opgesteld.

Inventarisatie van de beschikbare weerstandscapaciteit

Met beschikbare weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarover de gemeente Losser beschikt om tegenvallers te bekostigen. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat in de gemeente Losser uit de Algemene risicoreserve en de reserve Grondexploitatie.

In de nota Weerstandsvermogen en risicomanagement staat dat 'stille reserves' geen onderdeel uitmaken van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Algemene risicoreserve

Zoals uit de tabel "Algemene risico reserve" (hoofdstuk 4 "Financiële positie") blijkt, is de stand van de Algemene risicoreserve ultimo 2022 € 17.992.000. Door de resultaatbestemming, waartoe bij de vaststelling van de jaarrekening 2021 besloten is, komt hier nog een bedrag van € 1.580.000 bij. De totale reserve komt dan eind 2022 uit op € 19.572.000. In genoemde tabel wordt ook een overzicht gegeven van de verwachte ontwikkeling van de Algemene reserve over de periode 2023 tot en met 2026. De stand van de Reserves Grondexploitatie is eind 2022 € 964.000.

Onderstaande tabel laat zien dat de beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2022 € 20.536.000 is.

Beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2022	
<i>Componenten:</i>	
Algemene risicoreserve	19.572.000
Reserves risico's grond	964.000
Stille reserves, gebouwen en gronden	
Prognose stand eind jaar 2022	20.536.000

Inventarisatie van de risico's

In de vastgestelde nota Weerstandsvermogen en risicomanagement is aangegeven dat het risicomanagement, net zoals de bepaling van de stille reserves, aan de P&C cyclus wordt gekoppeld. De risico's worden daardoor periodiek onder de aandacht gebracht en bijgesteld. Dit heeft voor de PB2023 slechts geleid tot kleine wijzigingen in de geïnventariseerde risico's.

Uitgangspunten bij de beoordeling van de risico's zijn:

- Normale bedrijfsvoeringsrisico's niet bij de risico's worden opgenomen.
- Risico's van diverse afdelingen die een gelijksoortige oorzaak hebben worden samengevoegd.
- Verzekerde risico's worden niet meer opgenomen (denk bijvoorbeeld aan de aansprakelijkheidsverzekering).

Het totaal van de geïnventariseerde risico's bedraagt € 3.201.000. Dit is lager dan de omvang van de geïnventariseerde risico's in de PB2022, toen de omvang van de risico's nog € 4.010.000 was. Een drietal risico's zijn te komen vervallen. Daarentegen zijn weer een tweetal nieuwe risico's opgenomen.

Het betreft hier het geschatte financiële gevolg van alle geïnventariseerde risico's, exclusief de risico's van de grondexploitatie. De risico's van de grondexploitatie worden apart in beeld gebracht. Een simulatie laat zien dat, om het totale risico te kunnen afdekken, een weerstandscapaciteit van € 1.315.000 noodzakelijk is.

Met behulp van een risicoscore kunnen de risico's worden geprioriteerd en wordt inzichtelijk welke risico's het meest belangrijk zijn.

In onderstaande tabel worden de tien grootste risico's weergegeven.

De 10 grootste risico's in de PB2023

Nummer	Onderwerp	Risico	Invloed
1	Schommelingen in de conjunctuur	Als gevolg van schommelingen in de conjunctuur kunnen zowel aan de kosten- als de opbrengsten kant onvoorziene nadelige incidentele effecten optreden.	24,01%
2	Overige onvoorziene risico's	Overige onvoorziene risico's, calamiteiten binnen gemeente, politiek/bestuur zit soms nog erg dicht	16,31%

		op de uitvoering, extreem weer, bedrijfsongeval, datalek, overig onvoorzien.	
3	Budget Jeugd	Door open eindfinanciering en een onvolledig beeld van de uitgaven is het budget Jeugd mogelijk niet toereikend en moeilijk beheersbaar.	12,12%
4	Garantstellingen	Er wordt door de leningverstrekker een beroep gedaan op de garantstellingen welke de gemeente Losser heeft afgegeven voor leningen die door partners zijn aangegaan. (Betreft: Bibliotheek Losser, St. Martinihoeve, Soc. Cult. Werk Losser, Muziekschool, Böggelrieders en Daansers, KVV Losser, EHBO Losser, Woningstichting Domijn).	7,92%
5	Algemene uitkering gemeentefonds	Algemene Uitkering gemeentefonds wordt lager.	7,23%
6	Budget Wmo	Door open eindfinanciering en een onvolledig beeld van de uitgaven is het budget Wmo mogelijk niet toereikend en moeilijk beheersbaar.	6,05%
7	Invoering Omgevingswet	De huidige invoeringsdatum van de nieuwe Omgevingswet is 2022. We hebben een implementatieplan opgesteld en voor de komende jaren de verwachte kosten geraamd, waarvoor de raad een reserve heeft gevormd. Gelet op de looptijd van het traject kent de implementatie een aantal onzekerheden, waaronder mogelijke wijzigingen in de wetgeving. Inmiddels zijn de kosten voor de benodigde software en implementatie geraamd, maar ook enigszins ongewis. Deze onzekerheden vormen een risico.	4,75%
8	Derden stellen gemeente aansprakelijk	Derden stellen gemeente aansprakelijk.	5,43%
9	Daling van omgevingsaanvragen	De invoering van de Omgevingswet kan niet los worden gezien van de Wet Kwaliteitsborging, die gevolgen gaat hebben voor de vergunningverlening en leges inkomsten. Er zijn mogelijk financiële consequenties waarbij gedacht kan worden aan personele kosten en minder leges.	2,11%

10	Onvoorziene bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen	Extra uitgaven.	2,11%
----	---	-----------------	-------

Risico's grondexploitatie

Naast projectgebonden risico's wordt bij de grondexploitatie ook gekeken naar niet projectgebonden risico's. Ofwel, ook de conjuncturele risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd. Deze risico's zijn vaak niet beïnvloedbaar binnen de projecten en liggen op het vlak van macro-economische trends en wet- en regelgeving van hogere overheden. Te denken valt aan spreidingsrisico's rondom gehanteerde parameters. Hiermee ontstaat een vollediger en betrouwbaarder beeld van de risico's binnen de grondexploitaties.

De vereiste weerstandscapaciteit voor de grondexploitaties is toegenomen (JR 2021: € 232.000) en bedraagt € 690.000. Deze verslechtering komt door het verbreden van de bandbreedtes van de conjuncturele risico's als gevolg van de toegenomen onzekere economische marktomstandigheden én het toevoegen van de risicoanalyse van de in 2022 geopende grondexploitatie de Oude Martinusschool.

Risico op hogere kosten energie (groen gas)

Met ingang van 1 januari 2023 verwachten wij substantieel hogere kosten voor ons aardgasverbruik. De daadwerkelijke verhoging van de kosten kan pas na contractering van de nieuwe leverancier en het vervolgens inkopen op de dagmarkt (het zogenoemde 'clicken') worden vastgesteld. Deze verhoging voor de groen gasinkoop in de huidige volatiële energiemarkt zal mogelijk zelfs enkele tonnen euro's kunnen gaan bedragen voor in ieder geval het jaar 2023 en wellicht ook verder.

Risico opvang asielzoekers in crisishulpverlening

De gemeente Losser huisvest statushouders. Hoewel het rijk aangeeft de kosten te zullen vergoeden, is dit nog niet formeel toegezegd.

Benodigde weerstandscapaciteit:

De geïnventariseerde risico's zijn de basis voor de risicosimulatie die uitgevoerd wordt, om te berekenen welk bedrag nodig is om deze risico's in financiële zin af te dekken. Uit de gevolgde risicosimulatie volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 2.005.000 (€ 1.315.000 voor de geïnventariseerde risico's in de bedrijfsvoering/beleid en € 690.000 voor de risico's van de grondexploitaties).

Beschikbare weerstandscapaciteit:

De weerstandscapaciteit bestaat in de gemeente Losser uit de Algemene risicoreserve en de vrij aanwendbare andere reserves. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt ultimo 2022 € 20.536.000. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het ratio weerstandsvermogen. De gemeente streeft hierbij een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,4 en 2,0 na. Oftewel de beschikbare weerstandscapaciteit dient minimaal 140% tot 200% van de benodigde weerstandscapaciteit te bedragen.

Ratio weerstandsvermogen eind 2023 = € 20.536.000 : € 2.005.000 = 10,2.

De ratio van 10,2 is stijging ten opzichte van de ratio zoals in de Jaarrekening 2021 zoals die inmiddels door de raad is vastgesteld. De ratio in de JR 2021 was 9,60. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door het toenemen van de beschikbare weerstandscapaciteit, door de resultaatbestemming van de jaarrekening 2021.

Ontwikkeling in het ratio weerstandsvermogen

Vanaf 2011 worden inventarisaties uitgevoerd om alle mogelijke risico's in beeld te krijgen. Met ingang van 2012 is periodiek een risico-inventarisatie uitgevoerd om na te gaan of het aantal risico's en de omvang van de financiële gevolgen van de risico's zijn gewijzigd.

Daarnaast kunnen ook maatregelen worden getroffen die de risico's verkleinen. De tabel hieronder geeft een overzicht van de ontwikkeling van het ratio weerstandsvermogen vanaf deze eerste inventarisatie in 2011.

Ontwikkeling ratio weerstandsvermogen	31-12-2012	31-12-2013	31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022
Ratio weerstandsvermogen	0,23	0,41	0,69	1,34	1,87	2,4	2,8	2,5	3,5	5,1	10,2

In de [Nota Weerstandsvermogen en risicomanagement](#) is aangegeven dat wanneer het weerstandsvermogen nog niet voldoet alle meevallers respectievelijk het rekeningresultaat prioritair bestemd wordt om het weerstandsvermogen weer op een financieel verantwoord niveau te brengen. Deze situatie is niet aan de orde.

Prognose ratio weerstandsvermogen 2023 en verder (bedragen x € 1.000)

Component	2022	2023	2024	2025	2026
Aanwezig weerstandsvermogen	20.537.000	21.284.000	22.319.000	24.967.000	24.207.000
Benodigd weerstandsvermogen	2.005.222	2.005.222	2.005.222	2.005.222	2.005.222
Prognose ratio weerstandsvermogen	10,2	10,6	11,1	12,5	12,1

In bovenstaande tabel is de verwachte ontwikkeling ratio weerstandsvermogen weergegeven bij *gelijkblijvende* risico's. De weergegeven ratio's zijn berekend inclusief het jaarresultaat 2021 en alle toevoegingen aan de Algemene risicoreserve die zijn vastgesteld in de begroting tot en met 2023.

Financiële kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, in aanvulling op de ratio weerstandsvermogen, een verplichte set van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen. De invoering van de set van vijf kengetallen is bedoeld om de financiële positie inzichtelijker te maken.

Kengetallen worden veel gebruikt als analyse-instrument. Kengetallen hebben als voordeel dat, bij correct gebruik, gemeenten op relevante onderdelen rationeel met elkaar vergeleken kunnen worden. Er kleven ook nadelen aan het gebruik van kengetallen:

- Kengetallen hebben slechts betrekking op het verleden en geven geen zekerheid over de toekomst.
- Kengetallen zijn veelal slechts een momentopname.
- Kengetallen zijn vaak gebaseerd op aannames (veronderstellingen).

	Financiële kengetallen	Rekening 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
1A	netto schuldquote	41,9%	56,2%	60,0%	65,0%	56,5%	52,3%
1B	netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	42,1%	56,0%	58,3%	62,8%	54,0%	49,7%

2	solvabiliteitsratio	35,5%	30,2%	33,4%	33,3%	33,8%	33,0%
3	structurele exploitatieruimte	-0,3%	0,5%	3,3%	4,7%	5,8%	0,3%
4	grondexploitatie	0,3%	6,9%	0,8%	1,3%	1,3%	0,7%
5	belastingcapaciteit	108,0%	112,4%	105,3%			

Om meer inzicht in de financiële positie te bieden, worden de kengetallen in onderlinge relatie beschouwd en van een adequate toelichting voorzien. De kengetallen maken daarmee inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Hierbij wordt in de tabel de ontwikkeling over de jaren in beeld gebracht.

In de JR2020 hebben we de kengetallen in lijn gebracht met de laatste voorschriften uit het BBV.

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten op de exploitatie drukken. Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen zowel inclusief, als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De VNG hanteert een kritische waarde 130%, hier bevinden zowel de netto schuldquote inclusief als exclusief de doorgeleende gelden met respectievelijk 60,0% en 58,3% beduidend onder. De gemeente bevindt zich hiermee in de categorie gemeenten met het laagste risico.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is op de langere termijn aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Deze ratio geeft de mate aan waarin de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe gezonder de gemeente. Met een score van 33,4% behoren we tot de categorie gemeenten met een gemiddeld risico.

Structurele exploitatieruimte

Dit financiële kengetal geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Zoals in de tabel weergegeven, is er voor de jaren 2023 tot en met 2026 sprake van een positief saldo structurele exploitatieruimte. De gemeente bevindt zich hiermee in de categorie gemeenten met het laagste risico.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grondpositie (boekwaarde) zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Dit kengetal alleen heeft slechts een beperkte waarde. De relatie vraag en aanbod woningbouw of bedrijventerrein, planning et cetera spelen een hierbij tevens een cruciale rol. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Dit kengetal laat al jaren een dalende trend zien, omdat steeds meer grondexploitaties worden afgesloten. De gemeente bevindt zich met het percentage 0,8% in de categorie gemeenten met het laagste risico.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de

woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit scoort met 105,3% boven het landelijk gemiddelde. Daarmee valt dit kengetal een stuk lager uit en vallen we niet meer in de groep gemeenten met het hoogste risico.

Voor het kengetal 'belastingcapaciteit' 2023 is het volgende van belang. Conform de definitie die de regelgeving voorschrijft wordt de Losserse geraamde belastingdruk over 2023 afgezet tegen de gemiddelde landelijke belastingdruk over 2022 (Bron: Atlas van de lokale lasten 2022 van het Centrum voor Onderzoek van de [Lagere Overheden](#) (COELO) .

3.3. Onderhoud kapitaalgoederen

Samenvatting

Gemeenten beschikken over kapitaalgoederen zoals groenvoorzieningen en plantsoenen, wegen, bruggen, riolering, water, vijvers, sport- en speelvoorzieningen en gebouwen. Deze gemeentelijke eigendommen, noodzakelijk voor een goede leefomgeving, vertegenwoordigen een grote waarde. Investeren in onderhoud en vervanging is noodzakelijk om deze kapitaalgoederen ook op lange termijn in stand te houden.

In juli 2013 is de "[Nota Kapitaalgoederen Openbare Ruimte](#)" door de raad vastgesteld. Op basis van deze overkoepelende strategische nota is en wordt gewerkt om de gehele - integrale - beheercyclus te optimaliseren en te verankeren in de gemeentelijke beleidscyclus.

Centraal bij de beheercyclus staat de strategie om, vanuit het integraal beheer en inrichting van de openbare ruimte, mede invulling te geven aan de strategische beleidsdoelen van de gemeente, zowel inhoudelijk als qua proces.

In 2023 ligt de nadruk op de verankering met Omgevingsvisie (strategische gemeentelijke beleidsdoelen die mede invulling krijgen vanuit de Openbare Ruimte), en het beleidsplan (inclusief vervangingsopgave) voor civieltechnische kunstwerken. Zodra de onderliggende informatie die vanuit de beleidsplannen voor Groen en Kunstwerken beschikbaar is, en de kaders vanuit de Omgevingsvisie helder zijn, kan gestart worden met de actualisatie van de overkoepelende Nota Kapitaalgoederen via het planproces Visie op de kwaliteit openbare ruimte (inrichting- en beheerkwaliteit).

Ten aanzien van het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen is de systematiek van het Integraal Meerjarig Investerings- en onderhoudsprogramma voor de openbare ruimte (MIP) verder uitgewerkt en ingebed in de P&C-cyclus. Middels het MIP wordt erop gestuurd om brede maatschappelijke opgaven te verbinden met autonome ontwikkelingen en investeringen in de openbare ruimte en mede invulling te geven aan ruimtelijke ontwikkelingen. Hiermee wordt bijgedragen aan de strategische beleidsdoelen en -opgaven van de gemeente.

Kaders/Doelen

In het coalitieakkoord 2022-2026 "[Groeien door ambitie](#)" is aangegeven dat gehecht wordt aan een goede kwaliteit van de leefomgeving. Met investeringen in de openbare ruimte wordt beoogd meer te bereiken dan alleen een schone, hele en veilige leefomgeving. De inrichtingskwaliteit gaat steeds nadrukkelijker een rol spelen bij het creëren van aantrekkelijke buurten en wijken en wordt de verbinding gelegd met sociale structuren. Daarnaast komen grote opgaven zoals de warmte- en energietransitie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en circulariteit steeds dichterbij. Samen met de vervangingsopgave in de openbare ruimte leidt dit tot de strategische keuze om te richten op een integrale en gebiedsgerichte aanpak.

Via het MIP worden onderhoudsgelden en vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte zodanig ingezet dat deze ook optimaal bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen, zoals verwoord in de "[Toekomstvisie gemeente Losser 2025](#)"; *samen schatbewaarders van de gemeente Losser* en de (concept)omgevingsvisie.

Voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte betekent dit dat het MIP verder wordt uitgewerkt, jaarlijks geactualiseerd en dat de al gehanteerde werkwijze wordt voortgezet om synergie te bereiken door daar waar mogelijk (en vanuit technische redenen aanleiding toe is), beheer- en onderhoudsbudgetten mede in te zetten voor de financiering van integrale uitvoeringsprojecten in de openbare ruimte.

Dit beleid heeft middels de voorgaande programmabegrotingen en voorjaarsnota's geleid tot

het vrijmaken van investeringsruimte voor investeringen in de openbare ruimte voor de komende jaren. Dit betreft aanvullende financiering van uitvoeringsprogramma's die behoren bij bijvoorbeeld: de Kwaliteitsimpuls De Lutte, Kwaliteitsimpuls Beuningen, Kwaliteitsimpuls Glane, Centrumontwikkelingen Losser en 'Losser aan de Dinkel/ Beken & Bleken van Losser' en integrale herinrichtingsprojecten welke bijdragen aan gemeentelijke beleidsdoelen zoals verkeersveiligheid en bereikbaarheid, klimaatadaptatie, recreatieve infrastructuur, duurzaamheid en investeringen in vitale dorpscentra.

Om de ambitie van de in 2013 vastgestelde onderhoudskwaliteit te behalen wordt de volgende strategie gevolgd. De onderhoudswerkzaamheden worden gestuurd op het door de raad vastgestelde onderhoudsniveau. Het verloop van de technische kwaliteit en van de onderhoudskwaliteit van de voorzieningen in de openbare ruimte wordt intensief gevolgd (middels kwaliteitsinspecties en schouwrondes). Met het vaststellen van de beleidsnota's op het gebied van riolering en water, wegen en openbare verlichting, inclusief het beschikbaar komen van vervangingskredieten zijn belangrijke stappen gezet om beter 'grip' op de kapitaalgoederen te krijgen. Dit traject wordt de komende jaren doorgezet (met de focus op het groenbeleid- en -beheerplan en beleidsplan kunstwerken).

Vervangingsinvesteringen en herinrichting openbare ruimte

De vigerende Nota Kapitaalgoederen heeft betrekking op het dagelijks onderhoud van de openbare ruimte en gaat niet in op groot onderhoud, vervanging of herinrichting van de openbare ruimte. Hierin voorziet het Integraal meerjarig investering- en onderhoudsprogramma (MIP) voor de openbare ruimte). De basis van dit MIP wordt gevormd door planbaar groot onderhoud en de vervangingsplannen die per beheerdiscipline worden opgesteld. Het MIP bevat een lijst van technisch urgente projecten gecombineerd met synergiekansen. Dit zijn projecten waarmee door samenloop van onderhoud, vervanging en nieuw beleid, op basis van synergie, meerdere doelen bereikt kunnen worden. Ook investeringen in de openbare ruimte vanuit het Grondbedrijf worden hierbij betrokken. Door deze integrale aanpak krijgen ook 'derden' kansen om aan te haken bij investeringen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld de woningbouwvereniging, nutsbedrijven, waterschap) en zijn er wellicht bijdragen mogelijk vanuit andere overheden en/of bijdragen van derden (bijvoorbeeld bij ontwikkellocaties). Ook de grote maatschappelijke opgaven worden meegekoppeld. Dat deze integrale aanpak werkt blijkt bijvoorbeeld uit het verwerven van een bijdrage vanuit de Erfgoeddeal voor het project Beken & Bleken van Losser.

Op basis van het MIP worden jaarlijks, bij de Voorjaarsnota, voor de meest urgente vervangingsinvesteringen en/of synergiekansen, ontbrekende financiële middelen aangevraagd. De raad besluit met de Voorjaarsnota en de programmabegroting over deze kredieten. Indien geen of onvoldoende kredieten en/of vervangingsbudgetten beschikbaar worden gesteld, moet er worden "doorbeheerd". Dit betekent dat vanuit het onderhoudsbudget, met dagelijks onderhoud en kleine maatregelen, de omgeving schoon, heel en veilig wordt gehouden. Dit kan leiden tot het doorschuiven van de deelbudgetten die al wel beschikbaar waren (bijvoorbeeld bij rioolvervangingen kan dit voorkomen).

Relatie tussen het MIP en de meerjarenbegroting

In het MIP wordt op hoofdlijnen integraal inzichtelijk gemaakt welke (vervangings-) investeringen en projecten in de openbare ruimte de komende vier jaar een rol gaan spelen. Het MIP is echter een dynamisch plan waarop vele externe factoren invloed hebben. Om deze reden is ervoor gekozen de investeringen waarvan de kapitaallasten beginnen te lopen binnen de scope van de meerjarenbegroting, daadwerkelijk op te nemen in de programmabegroting. Investerings waarvan de kapitaallasten buiten de scope vallen blijven via het MIP inzichtelijk en worden bij volgende programma begrotingen opgenomen.

In 2023 wordt, conform het MIP, verder uitvoering gegeven aan (deels al lopende) projecten die worden gedekt uit reeds eerder beschikbaar gestelde kredieten (onder andere het Gemeentelijk rioleringsplan, GRP), subsidies, reserves en kredieten (waar onder de reserve Wegen). Ook het structureel vervangingskrediet voor wegen, dat met ingang van 2020 beschikbaar is en het vervangingskrediet Groenvoorzieningen wordt via het MIP geormerkt voor concrete uitvoeringsprojecten.

De nadruk ligt in 2023 op het formeren en uitvoeren van uitvoeringsprogramma's die gebaseerd zijn op en de kwaliteitsimpulsen in de verschillende kernen. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de technische voorbereiding en uitvoering van deelprojecten die onder deze uitvoeringsprogramma's vallen en aan overige projecten die hier los van staan, zoals bijvoorbeeld de integrale herinrichting Enschedesestraat en de herinrichting omgeving De Muchte.

Uitwerking per beheerdiscipline

Wegen

Onder het product wegen vallen meerdere beheerdisciplines:

- Wegen en verhardingen
- Openbare verlichting
- Gladheidsbestrijding
- Recreatieve fietspaden
- Straatmeubilair (inclusief toeristische bewegwijzering)
- Civieltechnische kunstwerken (bruggen, viaducten, beschoeiing, etc.)

Beleidskader

Voor alle beheerdisciplines die vallen onder het product Wegen geldt dat ze deel uit maken van de Nota Kapitaalgoederen. Daarnaast vindt de uitwerking per beheerdiscipline plaats in beleid- en beheerplannen. De beleid-/beheer- en vervangingsplannen voor openbare verlichting en wegen zijn respectievelijk eind 2017 en voorjaar 2019 vastgesteld. Vaststelling van deze plannen ten aanzien van kunstwerken is voorzien in 2023.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

Vervangingsinvesteringen en budgetten voor groot onderhoud worden opgenomen in het MIP waarbinnen de integrale afweging inzichtelijk wordt gemaakt.

De hoogte van de noodzakelijke onderhoudsbudgetten voor onderhoud en vervanging wordt bepaald via de kwaliteitsinspecties en recent geactualiseerde arealen.

Vertaling naar de begroting

De (vervangings)investeringen worden via het MIP verankerd in de Voorjaarsnota en de Programmabegroting. De budgetten voor groot en klein onderhoud zijn opgenomen in de exploitatiebegroting.

Riolering en Water

Beleidskader

- Op 13 maart 2018 is het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2018-2022 door de raad vastgesteld. In dit (verbrede) GRP is naast de afvalwaterzorgplicht, ook de zorgplicht voor grondwater en hemelwater opgenomen. Ook is richting gegeven aan duurzaamheid en het anticiperen op klimaatontwikkelingen. Eind 2022 is het vigerende GRP verlengd zodat in de jaren 2023 en 2024 gewerkt kan worden aan de doorontwikkeling van het huidige GRP naar een Water en Klimaatadaptatieplan.
- Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) heeft de afgelopen jaren een nadrukkelijke rol gespeeld op gebied van water en de waterketen. Samenwerking in de afvalwaterketen, verbetering van de doelmatigheid, klimaatontwikkelingen, etc. zijn ontwikkelingen die steeds belangrijker werden. Deze landelijke ontwikkelingen

zijn vertaald naar de regio's. In Twente heeft dit geresulteerd in "Waterwinst 2.0". Middels deze intentieverklaring spreken de 14 Twentse gemeenten, samen met het waterschap, de bereidheid uit om samen te werken in de (afval)waterketen teneinde te kunnen komen tot een structurele kostenbesparing in de keten. Daarnaast zijn kennis en kwetsbaarheid speerpunten in "Waterwinst 2.0". In 2018 is door alle Twentse gemeenten ingestemd met de gezamenlijke visie "Twents Water verbindt, van waterwinst naar waterbewustzijn". Naast aandacht voor kostenbesparing richt de aandacht zich met name op een robuust watersysteem en klimaatbestendig Twente, het benutten van kansen vanuit de wateropgaven om bij te dragen aan een aantrekkelijke leefomgeving, waterbewustzijn en verdergaande samenwerking.

- Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is een gezamenlijk plan van gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk. Het Deltaplan versnelt en intensificeert de aanpak van wateroverlast, hittestress, droogte en de gevolgen van overstromingen. In het Deltaplan zijn zeven ambities vastgelegd voor een water robuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland. In het Deltaplan is afgesproken dat alle overheden uiterlijk in 2019 een eerste [stresstest](#) (ambitie 1) ten aanzien van de gevolgen van klimaatverandering hebben uitgevoerd. Daaropvolgend worden [risicodialogen](#) gevoerd met alle relevante partijen en wordt er een gezamenlijke strategie opgesteld te worden. Losser voert deze afspraken uit binnen het samenwerkingsverband Twents Waternet.
- Investerings in rioolvervangingen en klimaatadaptatie bieden vaak kansen om ook de bovenliggende openbare ruimte opnieuw in te richten. De financiële middelen voor deze herinrichting kunnen niet ten laste van het GRP gebracht worden. Hiervoor worden andere dekkingsmiddelen ingezet zoals onder andere het budget "Groot onderhoud Wegen", aanvullende investeringsbudgetten en samenloop met ruimtelijke ontwikkelingen (het MIP is hiervoor het sturingsinstrument) en wordt getracht externe bijdragen te verwerven.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

De financiële consequenties zijn opgenomen in het kostendekkingsplan dat integraal deel uit maakt van het GRP. Op basis van het kostendekkingsplan wordt de hoogte van de rioolheffing bepaald.

Vertaling naar de begroting

Het kostendekkingsplan is overgenomen in de exploitatiebegroting.

Groen en Landschap

Beleidskader

- Groen en Landschap maakt deel uit van de [Nota Kapitaalgoederen](#). Daarnaast vindt de uitwerking plaats in beleid- en beheerplannen. Deze beheerdiscipline draagt ook in belangrijke mate bij aan de ruimtelijk kwaliteit van de leefomgeving. Niet voor niets worden de termen "groen en lommerrijk" genoemd als kernwaarden in de centrumvisies voor Losser en De Lutte. Om hier invulling aan te geven heeft de raad in 2016 het [Groenstructuurplan](#) ("Groene ambitie") vastgesteld.
- In het kader van de noodzakelijke klimaatadaptatie speelt groen een belangrijke rol. In het groen kan overtollig water tijdelijk worden opgevangen, de wortelzone van bomen en struiken neemt water op. Bomen zorgen voor een koelere omgeving wat vooral van belang is bij het tegengaan van hittestress in de bebouwde omgeving. Wetenschappelijk onderzoek heeft tevens uitgewezen dat groen aanzet tot beweging en een zeer positieve uitwerking heeft op de algehele volksgezondheid. De komende jaren willen wij daarom het aantal bomen in de kernen vergroten door aanplant van geschikte soorten op strategische locaties. Daarbij zullen we ook de inwoners betrekken middels de Boomfeestdag. Het is van groot belang dat het aanwezig

(vitale) bomenbestand in stand gehouden wordt, en dat er zoveel mogelijk getracht wordt dit in te passen in nieuwe projecten. De waarde van dergelijke bomen op ecologisch en klimatologisch vlak is namelijk nooit op korte termijn te evenaren met nieuwe aanplant.

- Voor het bomenbeheer hanteren wij het Handboek Bomen waarin de belangrijkste normen voor aanleg en beheer van bomen zijn vastgelegd. De hier genoemde kaders zullen worden verwerkt in het beleid- en beheerplan voor groen en landschap. Tevens zal de onlangs verschenen aanvulling 'Handreiking Omgevingswet en Bomen' toegepast worden om het beleid te verenigen met de nieuwe Omgevingswet.
- Een ander belangrijk doel van het gemeentelijk groen is het verhogen van de biodiversiteit en verschil in gelaagdheid (kruiden – heesters/struiken – bomen) . Hierdoor krijgen verschillende bestuivers meer kansen om zich te ontwikkelen en kunnen natuurlijke vijanden van plaagdieren zich beter handhaven. Dit speelt onder meer een belangrijke rol bij de bestrijding van de eikenprocessierups. Bijkomend voordeel is dat de grotere variatie in beplanting en het pleksgewijs minder frequente maaibeheer leidt tot een aantrekkelijker en kleurrijker beeld in de openbare ruimte. Dit wordt mede vormgegeven door de toepassing van bloembollenmengsels. Het hiertoe nog te ontwikkelen beleid is onderdeel van het in 2021 op te stellen van Groenbeleidsplan.
- Verdere kaders worden gevormd door o.a. wetgeving welke bijvoorbeeld bepalen dat gemeenten niet langer chemische onkruidbestrijding mogen toepassen.
- Invasieve exoten bestrijden; soorten van de Unielijst zijn hierin een verplichting (Reuzenbereklaauw, Reuzenbalsemien o.a.).
- Bestrijding eikenprocessierups, het verhogen van de biodiversiteit en gelaagdheid in beplanting blijft de komende jaren van belang.
- Er wordt multidisciplinair gekeken naar de noodzaak en het nut van (half) verharding in de openbare ruimte. Weglaten en/of 'onttegelen' is een klimaatadaptief gevolg. Hier zal groene invulling op volgen.

Gemeentelijke gebouwen en vastgoed

Beleidskader

- De Vastgoedlijst eigendom gemeente Losser vormt de basis voor keuzes in het aanhouden dan wel afstoten van locaties. Daarbij wordt beoordeeld of de locaties nog wel nodig zijn voor de eigen dienst of beleidsdoeleinden. Worden binnen afzienbare tijd (10 jaar) geen (ruimtelijke) ontwikkelingen verwacht dan worden deze locaties verkocht. Tot die tijd worden deze locaties tijdelijk verhuurd of in gebruik gesteld. Uiteindelijk zal al het overbodige vastgoed zijn afgestoten.
- Daarnaast is met ingang van 1 juli 2014 de Wet Markt en Overheid van kracht, waarin gedragsregels voor overheden zijn opgesteld om concurrentievervalsing tegen te gaan. Voor vastgoed geldt dat ten minste een kostprijs dekkende huur wordt doorberekend, tenzij de raad daar gemotiveerd van af wil wijken. Dit laatste zal voor het maatschappelijk vastgoed het geval zijn, terwijl voor commerciële partijen een marktconforme huurprijs blijft gelden. In de Vastgoednota gemeente Losser is dit nader uitgewerkt en vastgelegd.

Hieruit voortvloeiende financiële consequenties

De vertaling van het beleid naar de begroting vindt plaats in de Meerjarenonderhoudsplanung gebouwen (MOP). Bovengenoemde Vastgoednota heeft gevolgen voor de mate van onderhoud van de verschillende panden en daarmee het benodigd budget voor het MOP in de toekomst. Er is een verduurzamingslag gemaakt voor de panden die wij willen aanhouden voor eigen dienst en maatschappelijke doeleinden. Deze panden zijn allemaal na geïsoleerd om te komen tot een energielabel A voor 2023. De volgende stap is om de mogelijkheden van eigen energie opwek op daken en het

aardgasloos (ready) maken daarvan te betrekken in het MOP. Het benodigd budget voor het MOP wordt daarom in 2022 opnieuw geïnventariseerd en geïnspecteerd. Er wordt gebruik gemaakt van een landelijk geaccepteerde methodiek in conditiemeting (Rgd-BOEI richtlijn Rijksgebouwendienst). De resultaten en budgettaire consequenties daarvan worden naar verwachting eind 2022 / begin 2023 aan de raad voorgelegd. Panden die behouden worden hebben tenminste een redelijk niveau van onderhoud nodig om kapitaalvernietiging tegen te gaan. Voor een redelijk niveau van onderhoud wordt voor deze panden tenminste een conditiescore: 3 conform de Rgd-BOEI aangehouden.

Het MOP is opgenomen in de exploitatiebegroting. Investerings in gebouwen lopen separaat via “nieuw beleid” in de voorjaarsnota en programmabegroting.

3.4. Financiering

Treasurybeleid

De Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet fido) geeft de kaders aan waarbinnen decentrale overheden de treasuryactiviteiten moeten uitvoeren. Het doel hiervan is de bevordering van een gezonde financiering, het bijdragen aan het behouden van de goede kredietwaardigheid en handhaving van de positie van decentrale overheden op de kapitaalmarkt. Een belangrijke eis uit de Wet fido is dat de uitvoering van de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat het beheer prudent (verstandig) dient te zijn. In het Treasurystatuut 2021 is het beleidskader voor Losser inzake treasury vastgelegd. In het statuut is de geldende wetgeving vertaald naar de gemeente. Zo is vastgelegd:

1. Hoe de financiële risico's, zoals het renterisico (van vaste en vlottende schuld), het kredietrisico, het liquiditeitsrisico en koersrisico, worden geminimaliseerd.
2. De verdeling van taken en bevoegdheden voor de treasuryfunctie.
3. De verantwoordingsrelatie, in het kader van de dienstverleningsovereenkomst, van het treasurybeleid tussen de gemeenten Enschede en Losser.

Renterisicobeheer

Het renterisico wordt beperkt doordat de gemeente terughoudend omgaat met verstrekken van leningen en garanties. De uitvoering van startersleningen hiervan is ondergebracht bij het Stimuleringsfonds Nederlandse Gemeenten. Ook worden door de gemeente leningen verstrekt vanuit het Energiefonds Losser om zo hiermee lokale initiatieven mogelijk te maken, die bijdragen aan het energieneutraal maken van Losser.

De uitstaande (nog 2) garanties op geldleningen stammen uit de jaren 90. Bij deze garanties zijn geen zekerheden c.q. onderpand verkregen. De risico's die voortvloeien hieruit zijn opgenomen in het weerstandsvermogen (zie top 10 met risico's in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Losser neemt een achtervangpositie in bij het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) voor verstrekte leningen aan corporaties. In 2021 is de nieuwe achtervangovereenkomst ingegaan. De achtervangpositie van Losser stijgt hierdoor omdat de nieuwe verdeling op basis van bezittingen van de woningcorporaties in de gemeente. De risico's hiervan zijn tot op heden ingeschat op nihil. De grotere achtervangpositie heeft dan geen (financieel) effect op de begroting.

Omslagrente

In de onderstaande tabel is de berekening van de omslagrente conform de voorschriften vanuit het BBV terug te vinden:

Omschrijving	Bedrag
Externe rentelasten korte en lange financiering	493.514
Externe rentebaten (o.a. rente personeelshypotheke)	-38.979
Totaal door te rekenen externe rente	454.535
Rente aan grondexploitatie	7.496
Rente projectfinanciering (Kulturhus)	-24.166
Saldo toe te rekenen externe rente	437.866
Rente over eigen vermogen	0
Rente over voorzieningen	0
Toe te rekenen rente	437.866

Toegerekende rente aan boekwaarden	426.621
Renteresultaat rente	-11.245
Boekwaarde cf. geprognosticeerde balans	59.667.213
Omslagrente - niet afgerond	0,72%

De omslagrente komt onafgerond uit op 0,72%. Conform de BBV-regelgeving mag deze binnen een marge van 0,5% worden afgerond. De omslagrente voor 2023 bedraagt net als in 2022 0,7%.

De rente voor Bouwgronden in Exploitatie bedraagt 0,89% voor 2023. Deze rente is hoger dan de omslagrente, doordat hiervoor een andere rekenmethode van toepassing is. Bij deze renteverrekening is altijd sprake van een nacalculatie in de gemeenterekening op basis van de werkelijke rente.

Renteresultaat

Het begrote renteresultaat voor 2023 is licht negatief en komt uit op -/- € 11.245. De rentepercentages voor zowel kort als langlopende leningen zijn in 2022 gestegen. De verwachting voor de rente voor 2023 ligt daarom ook hoger dan vorig jaar. Vanuit behoedzaamheidsoverwegingen gaan we in de jaren daarna uit van een langzaam oplopende rente. Omdat de rente op dit moment zeer snel wijzigt is het inschatten van de verwachte rente voor zowel kort- als langlopende leningen erg complex.

Kasgeldlimiet

Voor het beperken van de renterisico's is in de Wet fido ook een norm voor de kortlopende schulden opgenomen, de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is het bedrag dat de gemeente als gemiddelde netto vlottende schuld (vlottende schulden -/- vlottende middelen) maximaal mag hebben. De kasgeldlimiet bedraagt voor de komende jaren:

Berekening kasgeldlimiet (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
1.	Begrotingstotaal (grondslag van berekening kasgeldlimiet)	68.589	67.016	67.318	68.362
2.	Vastgesteld percentage	0,085	0,085	0,085	0,085
3.	Kasgeldlimiet (1.x 2.)	5.830	5.696	5.722	5.811

Aangezien de korte rente nog steeds aanzienlijk lager is dan de rente op langlopende leningen, maken we maximaal gebruik van de ruimte binnen de kasgeldlimiet. Zo worden de rentelasten geminimaliseerd.

Renterisiconorm

In de Wet fido is bepaald dat de gemeente binnen de renterisiconorm moet blijven. Het uitgangspunt van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de langlopende schulden (schulden met een looptijd van één jaar of langer). Dit gebeurt door het aanbrengen van spreiding in de looptijden van de leningen. Hiermee wordt voorkomen dat een groot deel van de leningen tegelijk opnieuw moet worden afgesloten, met het risico van snel oplopende rentelasten.

De renterisiconorm beoogt in de kern dat de jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen totaal niet meer dan 20% van de totale begroting van baten en lasten mogen bedragen. Uit de onderstaande tabel blijkt dat de gemeente Losser in de komende jaren de norm niet zal overschrijden:

Berekening renterisiconorm (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
1.	Begrotingstotaal	68.589	67.016	67.318	68.362
2.	Vastgesteld percentage	0,2	0,2	0,2	0,2
3.	Renterisiconorm (1. x 2.)	13.718	13.403	13.464	13.672
4.	Aflossingen	4.170	3.908	4.330	4.577
5.	Ruimte onder renterisiconorm (3. - 4.)	9.548	9.495	9.134	9.096

Beleidsvoornemens treasuryfunctie

In 2023 gaat de treasuryfunctie zich bezig houden met o.a.:

- Vanuit de doelstelling om de rentelasten te minimaliseren zal de monitoring van de saldi in rekening-courant worden verscherpt. Naar verwachting is de verschuldigde rente over deze saldi vanaf het najaar 2022 niet langer negatief.
- De rente voor langlopende leningen is flink gestegen in 2022. Daarom is het minimaliseren van het aantrekken van nieuwe leningen van belang om de rentelasten te beperken. Hiervoor is nauwkeurig inzicht nodig in de verwachte uitgaven en dan met name die voor de investeringen.

Limieten 2023

In de treasuryparagraaf worden jaarlijks de limieten voor het opnemen van kredieten in rekening-courant, het uitzetten van tijdelijk overtollige geldmiddelen en het aantrekken van langlopende geldleningen vastgesteld. De raad stelt hiermee de grenzen vast waarbinnen het college in 2022 kan financieren.

De limieten voor 2023 zijn:

- Limiet opnemen krediet in rekening-courant bedraagt 110% van de kasgeldlimiet (€ 5.830.000 voor 2023. De limiet is dus € 6.413.000 groot. Deze limiet geeft aan hoeveel maximaal kortlopend gefinancierd kan worden. Overigens wordt deze limiet wel tijdelijk overschreden zoals toegestaan vanuit de Wet fido. Daarin is opgenomen dat de kasgeldlimiet twee kwartalen achtereenvolgens overschreden mag worden. Gezien de zeer lage rentestanden voor kortlopende leningen wordt hier maximaal gebruik van gemaakt.
- Limiet voor uitzetten tijdelijk overtollige middelen bedraagt € 0,51 miljoen euro voor het jaar 2023. Deze limiet is gelijk aan het zogenaamde drempelbedrag dat geldt vanuit het verplichte schatkistbankieren. De gemeente mag tot maximaal dit bedrag overtollige middelen uitzetten conform het gestelde in de Wet fido. De resterende overtollige middelen dienen verplicht bij de schatkist te worden ondergebracht. Het is overigens niet waarschijnlijk dat er overtollige middelen zijn om uit te zetten.
- Limiet aantrekken langlopende leningen wordt vastgesteld op € 7,5 miljoen euro voor het jaar 2023. Hiermee kan de ingeschatte financieringsbehoefte voor 2023 worden ingevuld en is het mogelijk om eventueel vroegtijdig financieringen af te sluiten voor de komende jaren, indien de renteontwikkeling hiertoe aanleiding geeft.

3.5. Bedrijfsvoering

Algemeen

We organiseren onze bedrijfsvoeringstaken integraal: effectiviteit en efficiency zijn hierbij leidende principes. De bedrijfsvoering disciplines zijn kaderstellend, adviserend en ondersteunend. Met elkaar streven we naar de beste dienstverlening voor onze inwoners en ondernemers: uiteraard gerelateerd aan de beschikbare middelen en capaciteit.

Thema's voor 2023

Open en transparant

Inwoners mogen van ons verwachten dat wij open en transparant handelen. Dit betekent dat we telkens scherp moeten zijn of we daarvoor benodigde vaardigheden voldoende laten zien en gericht inzetten. Ondersteund door processen zoals een goede inrichting van informatiehuishouding, maar ook volgbaar in het proces met 'track and trace' waar uit de inwoner kan opmaken dat we transparant en open zijn, Tenslotte, maar niet in de laatste plaats het actief openbaar maken van documenten en uitvoering geven aan de implementatie van de Wet open overheid.

Arbeidsmarkt & talentontwikkeling:

Veelbetekende ontwikkelingen zijn nog steeds de grote uitstroom van personeel door pensionering en de voortdurende krappe arbeidsmarkt, waardoor naast de forse natuurlijke uitstroom ook vaker medewerkers vertrekken naar andere werkgevers. Deze ontwikkelingen leiden tot de meerjarige uitdaging om medewerkers te binden aan onze organisatie en nieuwe medewerkers voor onze organisatie aan te trekken. Daarnaast zetten ontwikkelingen in de omgeving zich door, die van invloed zijn op van medewerkers gevraagde competenties. Voorbeelden van die ontwikkelingen zijn de veranderende rol van de overheid, het beroep vanuit de samenleving op betrouwbaarheid, transparantie en menselijke maat en het risico op ondermijning en daaraan gekoppelde belang van integriteit. De uitvoeringsagenda P&O geeft verder invulling aan de al opgestarte acties op dit onderwerp.

Digitalisering

In lijn met het kabinet werken we aan het verbeteren van onze (digitale) dienstverlening aan onze inwoners. Zo vergroten we de veiligheid (digitale identiteit) en onze transparantie door gebruik te maken van verplichte aanleverpunten voor digitale gegevens te creëren (bv de Woo met Plooi). Het I-beleid dat hieraan ten grondslag ligt is gericht op het samen organiseren (VNG) van een nieuw en modern IT gegevenslandschap (Common Ground) waarbij we minder afhankelijk zijn van grote leveranciers en de betrouwbaarheid van onze data en processen vergroten richting inwoners.

De digitalisering neemt de komende jaren een grotere plek in onze organisatie- opzet en handelen. Naast de grote technische veranderingen zoals de cloud-transitie en de digitalisering van de dienstverlening, implementatie van digitaliseringswetten vergt dit aanpassingen in de wijze van organiseren. Het gaat dan b.v. om investeren in het versterken van samenwerking en afstemming over digitaliseringsportfolio en het oprichten/uitbouwen van datagedreven werken.

Dienstverlening

We verbeteren de (digitale) dienstverlening en breiden deze uit. We investeren in gastvrije en mensgerichte dienstverlening door training en coaching. We werken aan de opzet van een real-time dashboard dienstverlening met als doel om de kwaliteit van onze dienstverlening aan burgers te verhogen. We moderniseren de dienstverleningsprocessen ondersteund met moderne technieken. We voeren regelmatig verbeteringen door in onze dienstverlening gericht op bezoekers van Lossers hoes en de website. Zo gaan we werk maken van de

feedback van onze bezoekers. Hierdoor kunnen we sneller inspringen op de op- en aanmerkingen over onze dienstverlening.

ICT, Datagedreven werken en digitale veiligheid

Digitale technologie brengt verandering én kansen: Gemeenten krijgen de komende jaren te maken met veel veranderingen op het gebied van wet- en regelgeving rondom de informatievoorziening, informatieveiligheid en privacy, de digitale transitie. Daarnaast gaan de technologische ontwikkelingen heel snel en dat biedt kansen voor het vergroten van de publieke waarde. De overheid dient het algemeen belang en daarom moeten bestuurders dit proces vanuit publieke waarden (van efficiëntie tot privacy en controle over technologie) vormgeven en de digitalisering faciliteren.

We brengen ons Informatie- & Archiefbeheer kwalitatief op een goed niveau door het programma Bridge. Dit houdt onder andere in de bestaande papieren en digitale achterstanden op te ruimen, maar vooral ook het voorkomen van nieuwe achterstanden in analoge en digitale archieven. En we gaan processen verder digitaliseren en professionaliseren. Dit is niet enkel technisch gericht, maar richt zich ook juist op de bewustwording, verantwoordelijkheid en competenties bij ons en onze collega's. Dit programma is de basis voor een duurzaam toegankelijke informatiehuishouding en raakt alle werkvelden binnen Losser.

We zorgen voor borging van de informatieveiligheid en privacy in termen van beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid aan de hand van de actueel geldende normenkaders. We geven uitvoering aan het strategisch informatiebeveiligingsbeleid en verhogen de digitale weerbaarheid door implementatie van de BIO-maatregelen (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Tevens vervolgen we de ingezette weg om het bewustzijn van medewerkers ten aanzien van informatieveiligheid te verhogen. Dit doen we door voortzetting van de bewustwordingscampagne 'Veilig werken. Zo doe je dat!'.

Inkoop

Als gemeente vinden wij het belangrijk dat we goed met elkaar en met de aarde omgaan. Daarom nemen wij in aanbestedingen duurzaamheidscriteria mee.

Juridische zaken

Voor alle werkzaamheden rondom onze verzekeringsportefeuille loopt in Enschede een lean-traject. Onze diensten in verband met verzekeringen worden hiermee ook slimmer en efficiënter ingericht.

Op verzoek van de gemeente Losser neemt Enschede de behandeling van de bezwaren over. Deze dienst wordt toegevoegd aan de DVO, waarbij opgenomen wordt dat de zittingen van de bezwaarschriften commissie in Losser plaats vindt. Het betreft een gezamenlijke bezwaarschriften commissie, leden werken zowel voor Enschede als voor Losser.

P&O

In 2023 blijven we ons erop richten om een aantrekkelijke organisatie te zijn voor onze huidige medewerkers en om nieuwe medewerkers aan te trekken. Dit is noodzakelijk vanwege de voortdurende uitstroom van personeel door pensionering, waarbij een steeds krapere arbeidsmarkt het aantrekken en vasthouden van talentenvolle medewerkers bemoeilijkt.

We ontwikkelen beleid en instrumenten om onze medewerkers duurzaam inzetbaar te houden. Onder andere brengen we mogelijkheden voor opleiding en training dichterbij medewerkers door ons aan te sluiten bij de Enschede Academie, het eigen interne opleidingsloket. We onderzoeken wat verder in de organisatie aan ondersteunende instrumenten nodig is, zodat leidinggevenden en medewerkers continu zicht houden op hun

aanwezige en te ontwikkelen talenten en daardoor steeds de juiste mens aan de juiste opdracht te kunnen matchen.

In het leiderschapsprogramma richten we ons ook op het creëren van de juiste aantrekkelijke werkomgeving, die medewerkers bindt en boeit.

We zetten onze arbeidsmarktcommunicatieaanpak als ketenaanpak voort. Dat betekent dat we met strategische personeelsplanning (omgevingsanalyse en ontwikkelscan) onze behoefte scherp houden en op basis daarvan onze arbeidsmarktcommunicatie en bijbehorende campagnes vormgeven. Onze inzet blijft ook om onze wervingskracht waar mogelijk te vergroten door onze samenwerking in het verband van Twentse Kracht.

Communicatie

Op basis van de bestaande Communicatievisie en het Jaarplan zetten we de werkzaamheden in 2023 voort. Daarbij is er speciale en continue aandacht voor het communicatief en participatief vaardiger maken van de organisatie. De vier communicatielijnen zijn:

- Optimale informatievoorziening
- Dialoog en participatie
- 'Wie maijt der ween, loat dat heurn en zeen'
- 'Buiten winnen is binnen beginnen'.

“Groeien door ambitie”

De ambities, afspraken en acties zoals geformuleerd in het nieuwe coalitieakkoord ‘Groeien door ambitie’ van juni 2022 zullen in 2023 ook in de communicatie van de gemeente Losser tot uiting komen. Met het (nieuwe) gemeentebestuur worden de communicatieve speerpunten afgestemd.

Bestuurders worden actief communicatief ondersteund.

Vernieuwen van de website www.losser.nl

Het vernieuwen van de website www.losser.nl is een belangrijk project dat in 2023 zijn beslag zal krijgen. Techniek (CMS), dienstverlening en communicatie raken elkaar in dit project. De vernieuwing van de website wordt als integraal en meerjarig project gekoppeld aan het nog vast te stellen Uitvoeringsplan Dienstverlening.

Contentplanning

Naast de website zal in 2023 nog intensiever gebruik worden gemaakt van de nieuwe sociale media en beeldcommunicatie. Het in 2022 gevormde contentteam zorgt voor een zorgvuldige contentplanning en een evenredige verdeling van onderwerpen over de diverse communicatieplatforms.

3.6 Paragraaf Verbonden Partijen

Inleiding

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en mogelijke risico's is het gewenst dat in de begroting aandacht wordt besteed aan derde-rechtspersonen, waarmee de gemeente een band heeft. Voor deze begrotingsparagraaf ligt het criterium daarvoor bij de vraag of de gemeente bij deze partijen een bestuurlijk en financieel belang heeft. Het gaat dan concreet om deelnemingen (vennootschappen), gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen. Onder bestuurlijk belang wordt in dit verband verstaan: het hebben van een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente middelen ter beschikking heeft gesteld die achtergesteld zijn in geval van faillissement van de verbonden partij en/of dat financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Beheer verbonden partijen

In het Beleidskader verbonden partijen dat op 9 april 2019 door de raad is vastgesteld, is verder ingegaan op de rol van de raad met betrekking tot verbonden partijen. Daardoor kan de raad invulling geven aan de toezichthoudende rol. De gemeente houdt de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde doelstellingen. Kernvragen zijn of de doelstellingen van de verbonden partijen nog steeds overeenstemmen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente via de verbonden partijen gerealiseerd worden. Het tweede belang betreft het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen en de daaruit voortvloeiende budgettaire gevolgen. De gemeente moet steeds de afweging maken, welke aanpak de beste garantie biedt dat de taak wordt uitgevoerd op een manier zoals de gemeente dat voor ogen staat. De gemeente moet ook afwegen op welke manier de gemeente voldoende inhoudelijk en financieel toezicht heeft binnen de uitvoering van een taak.

Wijzigingen en actualiteiten verbonden partijen

Wijziging Wet gemeenschappelijke regelingen

Op 1 juli 2022 is een wijziging van de Wet gemeenschappelijke regeling in werking getreden. De wijziging beoogt de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen te versterken. Hiertoe geeft de wet nieuwe instrumenten:

1. Versterken van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming gemeenschappelijke regelingen door verruiming mogelijkheden zienswijzen, introductie gemeenschappelijke adviescommissie (facultatief), verplichte afspraken over participatie (keuze om geen participatie toe te passen), actieve informatieplicht en de introductie van een vergoeding voor lidmaatschap gemeenschappelijke adviescommissies en adviseurs.
2. Aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden door de introductie van een gemeenschappelijk onderzoeksrecht en verduidelijking van de onderzoeksbevoegdheid lokale rekenkamers richting bestuur gemeenschappelijke regeling.
3. Verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling door verplichte afspraken over evaluatie, aanscherping afspraken uittreding en een betere aansluiting begrotingscyclus gemeenschappelijke regeling op gemeentelijke cyclus.

De uitvoering van de wet op gemeentelijke niveau moet binnen twee jaar zijn afgerond en wordt op Twentse schaal in samenwerking tussen gemeenten en gemeenschappelijke regelingen opgepakt.

Verbonden partijen

Openbaar Lichaam Crematoria Twente

In december 2021 heeft het Algemeen Bestuur met grote meerderheid besloten om als deelnemers bestuurlijk betrokken te blijven bij de Crematoria Twente en daarvoor de huidige bestuurlijke structuur te blijven gebruiken.

Tabel: Algemeen bestuurlijke belangen en risico's per verbonden partij.

Naam en vestigingsplaats	Bestuurlijk belang	Financieel belang	Risico's en kansen
Samen Twente (Enschede)	Alle betrokken gemeenten zijn vanaf 8 juli 2021 met één lid vanuit het college vertegenwoordigd in het algemeen bestuur. Dit lid heeft ook een plaatsvervanger. De gemeente Losser wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door wethouder Oosterbroek, met wethouder Van Essen als plaatsvervangend lid.	In de begroting van Samen Twente wordt het geraamde bedrag van de gemeente opgenomen en in de jaarrekening wordt het werkelijk verschuldigde bedrag van de gemeente vastgesteld. De bijdrage is afhankelijk van het aantal inwoners. De verwachte gemeentelijke bijdrage is € 1.230.620.	De uitgaven van Samen Twente moeten in de pas blijven lopen met de gemeentelijke financiële mogelijkheden
GR Recreatieschap Twente (Enschede)	De GR Recreatieschap is per 1 januari 2022 gestart. De betrokken gemeenten zijn in het bestuur vertegenwoordigd met één lid. De gemeente Losser wordt vertegenwoordigd door wethouder Nordkamp, met wethouder Oosterbroek als plaatsvervanger.	De gemeentelijke bijdrage aan het Recreatieschap Twente voor 2023 bedraagt €108.547.	
Bestuursovereenkomst Sociaal Economische Structuurversterking	Deze bestuursovereenkomst beschrijft de samenwerking tussen de Twentse	Er wordt uitgegaan van een gemeentelijke bijdrage van € 9,27 per inwoner	

	gemeenten voor het versterken en verbreden en het uitzetten van een gezamenlijke koers van en voor de sociaal economische structuur van Twente. In het bestuurlijk overleg wordt gezamenlijk de inbreng in het bestuur van de Stichting Twenteboard voorbereid, afgestemd en teruggekoppeld. Daarnaast wordt overleg gevoerd en afgestemd over het lobbyen van de gemeenten bij provincie, Rijk, de Europese Unie en andere (semi)overheden en haar organisaties ten behoeve van de sociaal economische structuurversterking en andere door het bestuurlijk overleg gekozen onderwerpen. De gemeente Losser wordt in de dit overleg vertegenwoordigd door wethouder Nordkamp, met wethouder Oosterbroek als vervanger.	(geïndexeerd).	
Stadsbank Oost Nederland (Enschede)	Elke gemeente wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door een door het college van burgemeester en	De gemeente Losser is afnemer van producten schuldhelpverlening van de gemeenschappelijke regeling voor	De gemeente is verantwoordelijk voor integrale schuldhelpverlening, waarbij zowel aandacht is voor preventie, vroegsignalering en

	wethouders aan te wijzen vertegenwoordiger. Het dagelijks bestuur bestaat uit 8 leden, waarin in ieder geval zitting hebben de AB-leden uit de gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede. De voorzitter wordt door het AB uit zijn midden aangewezen. De gemeente Losser wordt in het Algemeen bestuur vertegenwoordigd door wethouder Nordkamp. Wethouder Oosterbroek is plaatsvervanger. Elk lid heeft in de vergadering van het algemeen bestuur één stem.	een bedrag van € 132.770.	nazorg. De Stadsbank wil in 2023 in haar dienstverlening een doorontwikkeling maken van proces- en productgericht werken naar meer klant- en resultaatgericht werken en gaat daarvoor meerdere taken aanbieden. De gemeente moet beslissen of zij meer taken wil inkopen of alleen de basis schuldhuilpverleningstaken door de Stadsbank wil laten verrichten.
Crematoria Twente (Enschede)	OLCT is een collegeregelingsorgaan. Er is een algemeen bestuur waarin alle betrokken gemeenten met elk een lid - benoemd door het college van een deelnemende gemeente uit zijn midden. Het dagelijks bestuur bestaat uit vijf leden, die door het AB uit zijn midden worden benoemd met dien verstande dat drie van de vijf zetels worden ingenomen door leden van de deelnemende gemeenten, waarvan het inwoneraantal op 1 januari van het jaar	Crematoria Twente / Oost Nederland B.V. keert jaarlijks dividend uit aan OLCT, die het dividend aan de deelnemende gemeenten uitkeert naar rato van het aantal crematies van ingezetenen. Voor het jaar 2022 is de winstuitkering aangepast aan de winst. Voor 2023 is in de begroting, conform het bestaande dividendbeleid, een winstuitkering	De risico's voor Crematoria Twente zijn voornamelijk financieel. Door de investeringen voortvloeiend uit de toekomststrategie staat de winst onder druk. Voor de gemeente Losser betekent dit dat een lagere of geen dividenduitkering wordt ontvangen.

	waarin de keuze plaats vindt, minder is dan 40.000. De gemeente Losser wordt in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door wethouder Oosterbroek. Wethouder Van Essen is plaatsvervanger.	van 375.000 (totaal) opgenomen, maar dat is wederom afhankelijk van de resultaten van het bedrijf. Een nieuw dividendbeleid is in voorbereiding.	
Veiligheidsregio Twente (Enschede)	De Veiligheidsregio Twente is een rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam, bestaande uit een algemeen bestuur, waarin elke gemeente is vertegenwoordigd door de burgemeester en een dagelijks bestuur bestaande uit vijf leden. Besluitvorming in het algemeen bestuur vindt plaats bij gewone meerderheid. Echter bij de vaststelling van de begroting en rekening beschikt het lid over het aantal stemmen dat wordt bepaald door het aantal inwoners. De burgemeester wordt in het algemeen bestuur vervangen door de loco-burgemeester.	De aangesloten gemeenten betalen voor 2023 hun verplichte bijdrage naar een door het algemeen bestuur vastgestelde systematiek. De bijdrage van Losser bedraagt € 1.655.329.	De bijdrage van de gemeente is afhankelijk van het behaalde resultaat van de VRT. Dit kan van invloed zijn op de gemeentelijke bijdrage.
Omgevingsdienst Twente (Almelo)	Wethouder Van Essen maakt deel uit van het algemeen bestuur met als plaatsvervanger wethouder Oosterbroek.	De Losserse bijdrage voor het jaar 2023 bedraagt €535.450.	
Gemeentelijk Belastingkantoor	Wethouder Oosterbroek maakt deel uit	De gemeentelijke bijdrage wordt	Het GBT voert drie keer per jaar een risico-

Twente (Hengelo)	van het algemeen bestuur. Haar plaatsvervanger is wethouder Van Essen. De stemverhouding in het algemeen bestuur is verdeeld naar rato van het aantal deelnemers. Iedere deelnemer met meer dan 100.000 inwoners heeft zes stemmen, met meer dan 50.000 inwoners vier stemmen en met minder dan 50.000 inwoners twee stemmen.	bepaald aan de hand van tariefdifferentiatie. Bij tariefdifferentiatie worden tarieven per verdeelsleutel vastgesteld en de deelnemende gemeente betaalt naar rato voor het aantal "verdeelsleutels" dat is afgenomen. Verschuivingen in aantallen of wijzigingen in het tarief van een verdeelsleutel ten opzichte van voorgaand jaar kunnen er in resulteren dat de onderlinge verhoudingen tussen gemeentelijke bijdragen veranderen.	inventarisatie uit, waarbij alle risico's worden benoemd. Eventuele calamiteiten kunnen van invloed zijn op de bijdragen van de verschillende deelnemers. De Losserse bijdrage voor 2023 is € € 534.000
Vennootschappen en corporaties			
Bank Nederlandse Gemeenten (Den Haag)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,03%.	De gemeente bezit 17.550 aandelen à € 2,50. De dividendopbrengst in 2022 bedroeg € 40.014.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Enexis Holding N.V. (Den Bosch)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,014%. In 2016 is een deel van de aandelen verkocht.	De gemeente Losser bezit 21.310 aandelen, waar jaarlijks dividend over wordt uitgekeerd. Het dividend over 2022 was € 12.029.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Twente Milieu (Enschede)	De gemeente heeft een zeggenschap heeft van 5,3% in NV Twente Milieu.	De gemeente Losser bezit 5,3% van de aandelen. Twente Milieu	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende

	De directeuren en commissarissen worden benoemd, geschorst en ontslagen door de algemene vergadering van aandeelhouders. Twente Milieu heeft haar strategie vastgelegd in het 'Strategie 2020-2023 Twente Milieu' welke in november 2019 door de aandeelhouders is vastgesteld	keert geen dividend uit. Bij een positief jaarresultaat en een solvabiliteit van 25% wordt het dividend verrekend in de kostprijs van het product of de geleverde dienst.	dividendopbrengsten.
Twence (Hengelo)	Losser heeft 3,48 % van de gewone aandelen van Twence. Vanwege de sterk inhoudelijke inbreng wordt de gemeente Losser in de Algemene vergadering van aandeelhouders vertegenwoordigd door de vakinhoudelijke wethouder. Twence heeft haar strategie vastgelegd in het 'Strategische beleidsplan Twence 2020-2023' welke in december 2019 door de aandeelhouders is vastgesteld	Losser heeft 29.607 aandelen à € 1 in bezit. Er wordt een dividenduitkering en een borgstellingsprovisie ontvangen.	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.
Wadinko (Zwolle)	Het aandeel van de gemeente Losser in de onderneming bedraagt 2,3%	De gemeente Losser bezit 55 aandelen van de in totaal 2.389 aandelen. In 2015 is besloten om € 500 per aandeel uit te keren. In verband met de coronamaatregelen was het in 2022 niet	De gemeente loopt het risico minder inkomsten te ontvangen door teruglopende dividendopbrengsten.

		toegestaan om dividend uit te keren.	
Publiek Belang Elektriciteitsproductie ('s-Hertogenbosch)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,02%	Losser bezit 0,02% van de waarde.	De verwachting is dat deze vennootschap in 2022/2023 kan worden ontbonden.
CSV Amsterdam ('s-Hertogenbosch)	Het aandeel van de gemeente Losser bedraagt 0,02%.	Losser bezit 0,02% van de waarde.	CSV zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid B.V. (vennootschap onder Attero Holding B.V.), in overleg met de aandeelhouderscommissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting.
Overige verbonden partijen (bestuursovereenkomst)			
Euregio (Enschede-Gronau)	De Euregio is een samenwerkingsverband van 129 Nederlandse en Duitse gemeenten, steden en (Land)Kreise. De Euregio heeft een Algemeen Bestuur, een Euregioraad en een dagelijks bestuur. Losser heeft twee vertegenwoordigers in het Algemeen Bestuur (mevrouw Tiethoff, raadslid, en de burgemeester) en één vertegenwoordiger in de Euregioraad (mevrouw Tiethoff).	De gemeente Losser betaalt vanaf 1 januari 2016 een lidmaatschapsbijdrage van € 0,29 per inwoner.	

Tabel: Financiële kengetallen per verbonden partij

Naam en vestigingsplaats	Eigen vermogen begin 2023	Eigen vermogen eind 2023	Vreemd vermogen begin 2023	Vreemd vermogen eind 2023	Jaarresultaat 2023
Samen Twente (Enschede)	€ 7,438 miljoen	€ 7,195 miljoen	€ 16,550 miljoen	€ 20,237 miljoen	0
GR Recreatieschap (Enschede)	€ 1,018 miljoen	€ 739.849 euro	€ 3,379 miljoen	€ 3,471 miljoen	€ 0
Bestuursovereenkomst Sociaal Economische Structuurversterking (Enschede)	In oprichting	In oprichting	In oprichting	In oprichting	In oprichting
Stadsbank Oost Nederland (Enschede)	€ 892.100	€ 892.100	€ 14,828 miljoen	€ 14,558 miljoen	€ 0
Crematoria Twente (Enschede)	€ 1.578.624	1.578.624	€ 0	€ 0	€ 358.517
Veiligheidsregio Twente (Enschede)	€ 915.000 euro	€ 176.000	€ 62,124 miljoen	€ 66,124 miljoen	€ 0
Omgevingsdienst Twente (Almelo)	€ 630.724	€ 630.724	€ 1,362 miljoen	€ 1,362 miljoen	€ 0
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (Hengelo)	€ 629.329	€ 667.971	€ 7,636 miljoen	€ 7,528 miljoen	€ 6.112
Vennootschappen en corporaties					
Bank Nederlandse Gemeenten (Den Haag)					
Enexis Holding N.V. (Den Bosch)	€ 4.241 milj. (per 31-12-2021)	€ 4.231 milj (01-07-2022)	€ 5.154 milj. (31-12-2021)	€ 5.234 milj. (01-07-2022)	€ 89.000.000 (01-07-2022)
Twente Milieu (Enschede)					370.648 euro
Twence (Hengelo)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Wadinko (Zwolle)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Publiek Belang Electriciteitsproductie ('s-Hertogenbosch)	€ 1.532.074	€ 0	€ 5000	€ 0	€ 50.000
CSV Amsterdam ('s-Hertogenbosch)	€ 312.379 (1-1-2022)	€ 0 (per 31-12-2022)	€ 22.664 (per 1-1-2022)	€ 0 (per 31-12-2022)	- € 100.000 (per 31-12-2022)
Overige verbonden partijen (bestuursovereenkomst)					
Euregio (Enschede-Gronau)	€ 2.305.208 (2021)	€ 2.305.208 (2021)	€ 23.389.023 (2021)	€ 12.188.645 (2021)	€ 218.241 (2021)

3.7 Grondbeleid

Inleiding

Deze paragraaf schetst de kaders en uitgangspunten van het grondbeleid van de gemeente Losser.

Doel en uitgangspunten grondbeleid

De [Nota grondbeleid](#) is in 2018 geactualiseerd en biedt het beleidskader voor het grondbeleid voor de komende jaren. In de Financiële Verordening 2018 is vastgelegd dat de Nota Grondbeleid iedere vier jaar wordt herzien. Echter, gezien de verwachte invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2023 is het aan te bevelen om de inwerkingtreding af te wachten om de noodzakelijke aanpassingen die uit deze wet voortkomen in de Nota te kunnen verwerken. Hierbij valt te denken aan de invoering van een nieuwe regeling inzake het kostenverhaal. In afwachting van de invoering van de Omgevingswet is de herziening van de Nota Grondbeleid doorgeschoven naar 2023.

Ontwikkelingen

Vanwege prijsafspraken over aanbestede werkzaamheden en actuele ramingen is er geen directe aanleiding om kostenramingen in de lopende grondexploitaties op te hogen. Echter, als het huidige niveau van de prijsontwikkeling blijft aanhouden dan kunnen we dat niet geheel uitsluiten. Dit valt toe te schrijven aan de algemene kostenstijging van de sector en de risico's voor de economie als geheel. Anticiperend op de toegenomen onzekerheden zijn in de risicoanalyses de bandbreedtes van de kosten-, opbrengsten- en renteparameter verdubbeld. In paragraaf 3.2 *Weerstandsvormogen en Risicobeheersing* wordt het effect op de vereiste weerstandscapaciteit toegelicht.

Grondexploitaties

De raad heeft besloten dat een aantal ontwikkelingen met voorrang gerealiseerd moet worden. Dat heeft in 2022 geleid tot de vaststelling van een nieuwe grondexploitatie aan de Oude Martinusschool. De haalbaarheid van een aantal locaties wordt nader onderzocht. Hierbij valt te denken aan de herontwikkeling aan de voormalige Aloysiusschool, de Martinuskerk, de Lutte Noord, centrumgebouw Luttermolenveld, hoek Ravenhorsterweg/Scholtinkstraat, het Keizershofje en de Nachtegaalstraat. Een aantal plannen is dusdanig gevorderd dat ze in de onderhandelingsfase zitten. Mogelijk dat in 2022 voor onderhavige locaties nieuwe (particuliere) grondexploitaties geopend kunnen worden. Bij particuliere grondexploitaties faciliteert de gemeente een particuliere herontwikkeling en vraagt een vergoeding voor de te maken kosten. Particuliere grondexploitaties zijn in principe kostenneutraal. Eventuele financiële voor- of nadelen worden verrekend met de reserve Grondexploitatie.

Actuele vermogenspositie grondexploitatie

Jaarlijks wordt de grondexploitatie herzien met als vertrekpunt de boekwaarde (saldo van inkomsten en uitgaven). Gerealiseerde kosten en opbrengsten van het lopende jaar worden in de boekwaarde verwerkt en de prognoses worden bijgesteld. De vermogenspositie van de grondexploitatie bestaat uit twee componenten, te weten:

- het geïnvesteerde vermogen van de complexen per 31-12-2021 (boekwaarde);
- de prognoses van de complexen (exploitatieopzetten).

De uiteindelijk te verwachten resultaten worden in het kader van de programmabegroting ten slotte teruggerekend naar het prijspeil 31-12-2022. Dit noemen we de contante waarde van het resultaat. De contante waarde is belangrijk bij de beoordeling van de resultaatontwikkeling in de komende jaren en bij de beoordeling van de actuele vermogenspositie van de grondexploitatie.

Voor de berekening van de grondexploitatie is het noodzakelijk om parameters vast te stellen. De gehanteerde parameters zijn in de Nota van Uitgangspunten vastgesteld door het college. Voor de volledigheid vermelden we deze in onderstaande tabel.

	2022	2023	2024	2025 e.v.*
Kosten	3%**	2,5%	2%	2%
Opbrengsten	***	2,5%	2,5%	2%
Rente	0,91%	0,94%	0,80%	0,82%

* Beheersmaatregel ingevolge BBV: na 10 jaar (uitgaande van basisjaar 2022) worden de parameters voor de opbrengsten voorzichtigheidshalve teruggebracht naar 0% per jaar;

** Per grondexploitatie afzonderlijk beoordelen. Werkzaamheden die al zijn aanbesteed behoeven geen indexatie;

*** Gemiddeld effect grondprijstaxatie project specifiek 6%-10%. Met uitzondering van kavel Invalsweg (17%).

In exploitatie genomen plannen (bedragen in €)

Complex	Boekwaarde 31-12-2021	Prognose eind- resultaat op einddatum	Einddatum prognose	Prognose resultaat per 31-12-2022
Saller	-775.755	1.870.795	31-12-2024	1.838.664
Geurmeij	1.926.213	270.482	31-12-2028	257.292
Wonen aan 't Dinkeldal	-770.351	-413.138	31-12-2024	-392.852
Invalsweg	239.854	-54.464	31-12-2023	-52.825
Muchte	3.540	56.537	31-12-2024	55.566
Nitertweg	15.078	-8.062	31-12-2024	-7.666
Oude Martinusschool	0	-37.896	31-12-2025	-35.329
Totaal	638.580			1.662.850

De Saller

De 2e fase bestaat uit drie delen (2A, 2B en 2C). Fase 2A en 2B zijn nagenoeg gereed. Fase 2C is nog in ontwikkeling. Na het bereiken van overeenstemming met onze contractpartner Rotij over de kostenopgave woonrijp maken van fase 2C zijn de woonrijp werkzaamheden gestart. Bij de uitvoering wordt het bouwtempo van de woningen gevolgd. Verder heeft op verzoek van Rotij een programmawijziging aan de Eversbergh plaatsgevonden van tien 2[^]1 kap woningen naar twaalf rijwoningen. Met een afwijking van het bestemmingsplan is de omgevingsvergunning voor deze twaalf rijwoningen verleend. Naar verwachting zal Rotij deze kavels eind 2022 afnemen. Medio 2022 zijn acht kavels geleverd, één verkocht en twee onder optie.

Geurmeij

In de eerste helft van 2022 is het terrein conform planning bouwrijp gemaakt. De realisatie past ruim binnen het begrote budget. Verwachting is dat we na de zomer overeenstemming bereiken met bouwbedrijf Tjdhof Hobema over de bouw van de rijwoningen in de Geurmeij. Deze samenwerking komt voort uit een verplichting uit de aankoopovereenkomst van een deel van de gronden welke ontwikkeld worden. De uitgifte van fase een verloopt voorspoedig. In het derde kwartaal van 2022 wordt de balans opgemaakt en bepaald wanneer de verkoop van fase twee wordt opgestart.

Wonen aan het Dinkeldal

Het plan voorziet in de mogelijkheid van de bouw van dertig woningen. Er is een overeenkomst met aannemersbedrijf Haafkes en projectontwikkelaar Le Clercq over de afname van alle bouwrijpe kavels. Begin 2022 is de laatste kavel geleverd. Nadat de woningen gereed zijn, zal de openbare ruimte door de gemeente woonrijp worden gemaakt.

Invalsweg

Om de bouw van één woning naast de Invalsweg 8a te Overdinkel mogelijk te maken heeft de raad in 2019 het bestemmingsplan en de grondexploitatie vastgesteld. De verkoop van de kavel per openbare inschrijving is vorig jaar niet doorgegaan vanwege de opgelopen bouwkosten. Om de verkoopbaarheid te vergroten worden momenteel de uitbreiding van de bouw mogelijkheden onderzocht. De kavel is daarom tijdelijk uit de verkoop gehaald.

Muchte

Het perceel wordt herontwikkeld ten behoeve van woningbouw in de vorm van twaalf grondgebonden woningen en een appartementencomplex met huurwoningen voor woningcorporatie Domijn. In 2023 wordt gestart met het bouwrijp maken van het terrein door de gemeente. Aansluitend zullen de kavels middels een openbare inschrijvingsprocedure in de markt worden gezet. Nadat de woningen zijn gerealiseerd zal het terrein woonrijp worden gemaakt.

Nitertweg

De voormalige ijsbaan annex visvijver aan de Nitertweg 4 in Losser wordt herontwikkeld voor de uitgifte van één woningbouw kavel en een natuurgebied van bijna twee hectare. In het derde kwartaal 2022 wordt het perceel bouw- en woonrijp gemaakt. Aansluitend zal de kavel in uitgifte gaan.

Oude Martinusschool

Het perceel aan de Enschedesestraat 21 is in het tweede kwartaal 2022 bouwrijp gemaakt voor de bouw van zeven starterswoningen. Het bouwperceel wordt middels een openbare inschrijvingsprocedure in de markt gezet.

Woningbouwprogrammering

In 2021 heeft de raad in de Woonvisie de ambitie vastgelegd om de komende tien jaar minimaal 665 woningen aan de voorraad toe te voegen, waarbij in de Woonvisie 2021-2031 een kwantitatieve verdeling naar kern is opgenomen en een kwalitatieve verdeling in segmenten voor de gemeente Losser als geheel.

Wij gaan samen met Domijn en de huurdersvereniging prestatieafspraken maken voor het jaar 2023. Onderwerpen die daar aan bod komen uit het coalitieakkoord zijn onder andere: versnelde verduurzaming, isolatie, geen huurverhogingen meer voor woningen met “slechte” energielabels (EFG) en een goede, evenwichtige spreiding van sociale huurwoningen en koopwoningen over de gehele gemeente. Wij gaan een programma opstellen voor inbreidingslocaties, met name in de kern Losser. Daarnaast onderzoeken we de haalbaarheid van een nieuwe uitbreidingslocatie wonen in Losser. Dit om de woningbehoefte van 665 extra woningen tot 2031 te kunnen realiseren. Qua gewenste woningtypen is de geldende Woonvisie leidend. Daarnaast willen we een locatie voor flexwonen met kwalitatief goede, tijdelijke woningen ontwikkelen, met name voor spoedzoekers en statushouders.

Financiële begroting

De financiële begroting bestaat uit een toelichting op de onderdelen van de financiële positie van de gemeente en bijlagen met achtergrondinformatie of informatie die verplicht is in het kader van het BBV.

4. Financiële positie

Onderdelen van de financiële positie die worden toegelicht:

- Overzicht van baten en lasten
- Geautoriseerde kredieten
- Geprognoseerde balans
- Algemene risicoreserve
- Staat van reserves en voorzieningen
- Incidentele baten en lasten

4.1. Overzicht van baten en lasten

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten						
Sociaal	32.889	33.528	35.581	35.042	35.311	35.232
Fysiek	15.486	19.560	17.412	15.531	15.931	16.146
Bestuur en Dienstverlening	4.201	4.591	5.197	5.145	5.184	5.183
Algemene dekkingsmiddelen	562	502	496	524	629	701
Overhead	7.623	8.254	8.867	8.658	8.808	8.710
Heffing VPB	102	181	-207	36	36	36
Onvoorzien	1.565	1.155	1.243	2.081	1.419	2.354
Totaal Lasten	62.429	67.771	68.589	67.016	67.318	68.362
Baten						
Sociaal	8.609	6.949	7.099	7.199	7.394	7.394
Fysiek	9.259	12.128	10.423	8.583	8.304	8.353
Bestuur en Dienstverlening	403	331	289	293	298	298
Algemene dekkingsmiddelen	44.370	47.357	50.326	51.561	53.494	51.258
Overhead	194	187	199	202	205	205
Onvoorzien	411	0	0	0	0	0
Totaal Baten	63.246	66.953	68.336	67.838	69.695	67.509
Saldo Lasten en Baten	817	-818	-253	822	2.377	-853
Storting reserves						
Sociaal	714	0	0	0	0	0
Fysiek	652	652	995	873	17	817
Bestuur en Dienstverlening	32	0	1.352	1.723	1.999	0
Totaal Storting reserves	1.398	652	2.347	2.596	2.016	817
Onttrekking reserves						
Sociaal	585	637	527	185	178	178
Fysiek	1.451	1.702	571	1.481	182	1.069
Bestuur en Dienstverlening	809	813	943	143	943	55
Totaal Onttrekking reserves	2.845	3.151	2.041	1.810	1.303	1.303
Saldo mutaties Reserves	1.447	2.499	-306	-786	-714	485
Totaal	2.263	1.681	-559	36	1.663	-368

4.2. Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans 2022-2026

Bedragen x € 1.000 per 1 januari

Balanspost	2022	2023	2024	2025	2026
<u>Activa</u>	0	0	0	0	0
Immateriële vaste activa	0	0	0	0	0
Materiele vaste activa	63.998	76.845	79.424	83.676	82.216
Financiële vaste activa	4.151	3.724	3.432	3.140	2.848
Totaal Vaste activa	68.149	80.569	82.856	86.816	85.064
Vorraden	203	-1.379	-1.028	-1.009	-1.477
Vorderingen (uitzettingen)	7.412	7.412	7.412	7.412	7.412
Liquide middelen	244	-7.912	-11.199	-12.426	-4.557
Overlopende activa	5.809	5.809	5.809	5.809	5.809
Totaal Vlottende activa	13.668	3.930	993	-215	7.187
Totaal Activa	81.817	84.499	83.849	86.601	92.251
<u>Passiva</u>	0	0	0	0	0
Eigen vermogen	29.080	28.263	28.010	28.833	31.210
Voorzieningen	8.602	8.878	9.352	9.768	10.127
Vaste schulden	35.623	32.578	32.708	34.221	37.135
Totaal Vaste passiva	73.306	69.719	70.069	72.821	78.471
Vlottende Schulden	4.644	9.644	8.644	8.644	8.644
Overlopende passiva	3.867	5.136	5.136	5.136	5.136
Totaal Vlottende passiva	8.511	14.780	13.780	13.780	13.780
Totaal Passiva	81.817	84.499	83.849	86.601	92.251

Toelichting

Activa

Materiële vaste activa

Hier is als basis genomen de balans uit het jaarverslag 2021. Daarnaast is rekening gehouden met de nieuwe investeringen, die in de PB2023 zijn opgenomen voor de jaren 2023-2026.

De verschillen in de voorgenomen investeringen worden veroorzaakt door de inbreng van de restant kredieten die in het verleden zijn verleend (onder andere riolering). Verder zijn ook de bestuursrapportage 2022 en de financiële vertaling van onze voorstellen in deze cijfers verwerkt.

Voor het verloop van het EMU saldo is het verloop van de boekwaarde (x € 1.000) als volgt:

Verloop	Bedrag
Boekwaarde per 1-1-2022	63.998
Afschrijving	-3.404
Voorgenomen investeringen	16.251
Boekwaarde per 1-1-2023	76.845
Afschrijving	-4.170
Voorgenomen investeringen	6.749
Boekwaarde per 1-1-2024	79.424
Afschrijving	-3.908
Voorgenomen investeringen	8.160
Boekwaarde per 1-1-2025	83.676
Afschrijving	-4.572
Voorgenomen investeringen	3.112
Boekwaarde per 1-1-2026	82.216

Financiële vaste activa

Deze post bestaat uit drie onderdelen, te weten:

- Leningen aan deelnemingen
- Leningen aan gemeenschappelijke regelingen
- Overige langlopende geldleningen

Er worden weinig mutaties verwacht ten aanzien van de aandelen. Om deze reden is het gemiddelde van de laatste vijf jaren opgenomen. Dit geldt ook voor de gemeenschappelijke regelingen. Voor de leningen is van de gemiddelde daling van de laatste vijf jaren uitgegaan.

Voorraden

Op basis van de geactualiseerde bouwgrondexploitaties is de voorraad gronden in beeld gebracht. Door de verwachte verkoop van gronden in met name de Saller ontstaan op termijn negatieve boekwaardes (diverse complexen sluiten winstgevend).

Het verloop kan als volgt worden weergegeven (x € 1.000):

Boekwaarde per	Saldo
Boekwaarde per 1-1-2022	203
Lasten	2.439
Opbrengst verkopen	4.021
Boekwaarde per 1-1-2023	-1.379
Lasten	2.270
Opbrengst verkopen	1.919
Boekwaarde per 1-1-2024	-1.028
Lasten	982

Opbrengst verkopen	963
Boekwaarde per 1-1-2025	-1.009
Lasten	213
Opbrengst verkopen	681
Boekwaarde per 1-1-2026	-1.477

Vorderingen

Bij de Vorderingen is uitgegaan van het gemiddelde van de balansen 2012-2021.

Liquide middelen

Liquide middelen is gebruikt als sluitpost, om activa- en passivazijde aan elkaar gelijk te maken.

Overlopende activa

Bij Overlopende activa is het gemiddelde genomen van de balansen 2012-2021.

Passiva

Eigen vermogen

Het verloop van de balanspost Eigen vermogen is in overeenstemming met de mutaties zoals die in de financiële administratie opgenomen zijn verwerkt. Deze mutaties zijn conform de eerder door de gemeenteraad genomen besluiten.

Voorzieningen

Het verloop van de post voorzieningen is conform de huidige besluitvorming geraamd en betreft het verloop van de voorziening pensioenen wethouders, riolering, reiniging, vervanging afvalcontainers, voormalig personeel en ontmanteling Topcraft.

Vaste schulden

De prognose met betrekking tot deze post is ontleend aan de leningenadministratie.

Vlottende schulden

Bij Vlottende schulden is het gemiddelde genomen van de balansen 2012-2021.

Overlopende passiva

Bij Overlopende passiva is het gemiddelde genomen van de balansen 2012-2021.

Berekening EMU-saldo

In het verdrag van Maastricht is afgesproken dat het EMU-tekort van een aangesloten land maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Het EMU-tekort wordt bepaald door een gezamenlijk tekort van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen. Gemeenten dienen in de begroting een raming van het eigen EMU-saldo op te nemen. De Nederlandse gemeenten mogen gezamenlijk maximaal 0,38% van het tekort veroorzaken. Dit is vastgelegd in de wet Houdbare overheidsfinanciën. De totale norm wordt verdeeld in referentiewaarden over alle gemeenten.

De referentiewaarden zijn gepubliceerd in de septembercirculaire 2021. De actuele referentiewaarde voor Losser is € 2.376.000. Met een berekend Emu-saldo van € 2.408.000 in 2023 zitten we daar net boven. Mede door de omvang van de nieuwe investeringen is ook het verwachte Emu-saldo in 2021 ruim boven de norm, en om diezelfde reden laat de jaarschijf 2024 eenzelfde beeld zien, al is de overschrijding van de norm hier aanzienlijk minder.

Bedragen x € 1.000

Nr.	Omschrijving	2022	2023	2024
1	1	Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2023	Volgens meerjarenraming in begroting 2023
1.	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-818	47	654
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	12.847	2.579	4.252
3.	Mutatie voorzieningen	276	473	416
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-1.582	351	19
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
	Berekend EMU-saldo	-11.807	-2.408	-3.201

4.3. Algemene risicoreserve

(Bedragen x € 1.000)

Nr.	Algemene risicoreserve	2023	2024	2025	2026
1	Totaal algemene reserve per 1-1	19.572	20.400	21.271	24.005
	<i>waarvan Reserve Kulturhus</i>	-98	-98	-98	-98
	Stortingen				
2	Resultaat begroting voorgaande jaren (PB2022)	249	0	0	7
3	Behoedzaamheidsreserve accres	552	923	1.199	0
4	Reserve BIBOB	574	0	0	0
5	Winstneming grondbedrijf	393	45	5	58
	Totaal stortingen	1.769	968	1.204	65
	Onttrekkingen				
6	Resultaat begroting voorgaande jaren (PB2019)	0	68	59	0
7	Bijdrage tekort Kulturhus	98	98	98	98
8	Amendementen 2018-2021	35	35	35	35
	Totaal onttrekkingen	133	201	193	133
	Stand ultimo jaar	21.208	21.167	22.282	23.936
9	Resultaat VJN2022/Berap 2022	1.334	1.718	1.827	240
10	Financiële ontwikkelingen	1.199	998	1.477	1.020
11	Nieuwe prioriteiten / investeringen	-3.341	-2.612	-1.581	-1.635
	Stand na verwerking resultaat PB 2023-2026	20.400	21.271	24.005	23.562

4.4. Staat van reserves en voorzieningen

Reserves

(Bedragen x €1.000)

Omschrijving		Stand 31-12- 2022	Rente- toevoe- gingen 2023	Stortin- gen 2023	Onttrek- kingen 2023	Eind- stand 2023	Eind- stand 2024	Eind- stand 2025	Eind- stand 2026
Fysiek									
Duurzaamheid	BR	-294	0	0	0	-294	-294	-294	-294
Herinrichten Beuningen	BR	40	0	0	0	40	40	40	40
Reserve Centrumontwikkeling	BR	484	0	0	0	484	484	484	484
Reserve Gebouwen MOP	BR	29	0	0	41	-12	-12	-12	-12
Reserve Grondexploitaite	BR	964	0	0	81	884	1.048	962	876
Reserve omgevingswet	BR	519	0	15	0	534	599	599	599
Reserve Onderhoud Wegen	BR	988	0	0	0	988	988	988	988
Reserve Verv. Lampen OV	BR	25	0	12	0	38	50	62	75
Reserve Vervangingsopgave groen	BR	135	0	0	0	135	135	135	135
Totaal Fysiek		2.891	0	27	122	2.796	3.038	2.965	2.891
Sociaal									
Frictiekosten	BR	112	0	0	0	112	112	112	112
Gezond in de stad	BR	325	0	0	0	325	325	325	325
Inburgering Statushouder	BR	74	0	0	0	74	74	74	74
Reserve impuls brede school 2009	BR	129	0	0	0	129	129	129	129
Reserve Kulturhus Overdinkel	BR	94	0	0	10	84	74	64	54
Reserve MOP onderwijs. '10	BR	93	0	0	0	93	93	93	93
Reserve NASB '08+'09	BR	21	0	0	0	21	21	21	21
Sociaal domein	BR	413	0	0	300	113	113	113	113
Totaal Sociaal		1.261	0	0	310	951	941	931	921
Bestuur en Dienstverlening									
Aansluiting BRP-digitale dienstverle	BR	350	0	0	88	263	175	88	0
Algemene reserve	Alg	16.274	0	1.927	1.099	17.102	17.973	20.707	20.033
Invest Bijdragen	BR	4.097	0	800	1.388	3.510	3.317	3.131	2.945
Reserve conjunctuur/frictiefonds	BR	51	0	0	0	51	51	51	51
Reserve Organisatie ontwikkelingen	BR	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Referenda	BR	40	0	0	0	40	40	40	40
Totaal Bestuur en Dienstverlening		20.813	0	2.727	2.574	20.965	21.555	24.016	23.069
Totaal - Generaal		24.965	0	2.754	3.007	24.712	25.535	27.912	26.881

Toelichting

In de stand 31-12-2022 zijn de werkelijke stortingen en onttrekkingen van 2022 niet meegenomen. Dit vindt plaats bij de jaarrekening 2022.

Voor de mutaties in 2023 wordt verwezen naar de toelichting van het desbetreffende programma in hoofdstuk 2.

Programma Fysiek

Reserve duurzaamheid

De raad heeft op 13 november 2017 de motie aangenomen om een reserve Duurzaamheidsfonds te vormen en een storting van € 500.000 te doen. Huidige stand van deze reserve is € 304.000. Voor dit bedrag zijn grotendeels verplichtingen aangegaan. Deze middelen worden gebruikt ter financiering van het programma duurzaamheid (uitvoering Klimaatakkoord). De verwachting is dat het rijk na de kabinetsformatie structurele middelen beschikbaar stelt om de taken die vanuit het klimaatakkoord aan gemeenten zijn opgelegd te financieren. Voorgesteld wordt om zogenoemde 'geoormerkte' rijksmiddelen aan deze reserve toe te voegen.

Reserve herinrichting Beuningen

De raad heeft op 13 november 2017 de motie aangenomen om voor dit doel een bedrag van € 40.000 op te nemen om te komen tot een Kwaliteitsimpuls Beuningen, naar analogie van de Kwaliteitsimpuls De Lutte en het Parapluplan centrum Losser. Het bedrag is bestemd voor de studie naar Kleintje Kulturhus Beuningen.

Reserve Centrumontwikkeling

Met de vaststelling van de jaarrekening 2019 is besloten € 500.000 uit het resultaat te reserveren voor het Centrumplan in Losser. Voor de centrumontwikkeling is een groot aantal doelstellingen geformuleerd, die verband houden met flankerend beleid voor de centrumontwikkelingen Losser. Daarbij is te denken aan onder andere: subsidieregeling voor pui- en gevelverbetering en winkelverplaatsingen. Omvang en moment van de daadwerkelijke uitgaven zijn afhankelijk van initiatieven vanuit de lokale middenstand.

Reserve M.O.P. gebouwen

Op 20 december 2011 heeft de gemeenteraad op basis van de najaarsnota besloten tot het instellen van een reserve voor de M.O.P. gebouwen, inclusief de gebouwen van het onderwijs. Dit omdat het M.O.P. meerjarig is onderbouwd en planmatig wordt weggezet. De reserve valt onder twee programma's. De raad heeft eventuele tekorten en overschotten aan het einde van het jaar met de reserve verrekend. Doel van deze reserve is om te 'sparen' voor grote onderhoudsuitgaven.

Reserve grondexploitatie

De grondexploitatie is een vrij risicovolle activiteit. Om deze risico's op te kunnen vangen, zonder de Algemene risicoreserve aan te moeten spreken, is in 2007 door de raad besloten een Reserve grondexploitatie te vormen. Hierbij is het volgende bepaald. Indien het jaarresultaat van de overige gemeentelijke activiteiten een negatief saldo vertoont, wordt dit eerst aangevuld. Het meerdere wordt voor 50% bestemd voor de Algemene reserve en de andere 50% voor de Reserve grondexploitatie. In geval van een tekort op de grondexploitatie wordt dit eerst ten laste van deze reserve gebracht; een eventueel resterend tekort komt ten laste van de algemene middelen. Op dit moment is de stand € 1.000.000. Hiermee is het door de raad ingestelde plafond bereikt. Op basis van het risicoprofiel (vereiste weerstandscapaciteit) van de grondexploitaties wordt deze reserve gehandhaafd.

Reserve omgevingswet

Bij de Bestuursrapportage 2016 is besloten om € 200.000 uit het resultaat te reserveren voor de implementatie van de omgevingswet. Hieraan is incidenteel in 2017 en 2018 het

resterende budget voor de omgevingswet toegevoegd. In 2019 is een implementatieplan opgesteld voor de omgevingswet. Ook is daarbij voor de komende jaren een raming van de totale kosten gemaakt. De reserve is ingesteld om de implementatie van de Omgevingswet te bekostigen. Deze implementatie en de voorbereiding daarvan, vindt plaats in de komende jaren. In de VJN2019 en VJN2020 is een extra bedrag toegevoegd aan deze reserve. De stand per 1 januari 2023 is naar verwachting € 519.000.

Reserve onderhoud wegen

Het MIP is het instrument om meerjarig concreet invulling te geven aan het onderhouds- en vervangingsprogramma wegen. Via het MIP worden uitvoeringsprojecten gedefinieerd en uitgevoerd. Hiervoor zijn in deze reserve middelen beschikbaar gehouden.

Reserve vervanging lampen Openbare Verlichting

Deze reserve is bedoeld voor de 4-jaarlijkse vervanging van de lampen van de openbare verlichting. Jaarlijks wordt een bedrag van € 12.500 gereserveerd.

Reserve vervangingsopgave groen

In de VJN2021 is besloten tot vorming van deze reserve. In de komende jaren (2022, 2023 en 2024) wordt de vervangingsopgave gerealiseerd. Na afronding hiervan wordt de reserve afgeboekt.

Programma Sociaal

Reserve frictiekosten

Op het onderdeel 'Sociaal domein', specifiek de drie decentralisaties, is in 2015 een voordelig resultaat geboekt. Bij de implementatie en uitvoering van de nieuwe taken in het Sociaal Domein, wordt gaandeweg duidelijk dat het naar alle waarschijnlijkheid niet voor alle medewerkers haalbaar is om aan de daarbij behorende eisen (kennis en vaardigheden) te voldoen. Dit leidt tot frictiekosten. De huidige stand van de reserve is € 112.000.

Reserve Gezond in de stad

De gemeente Losser heeft via de decentralisatie-uitkering GIDS (Gezond In De Stad) middelen ontvangen om de aanpak van gezondheidsachterstanden verder vorm te geven. Bij de resultaatbestemming 2015 is besloten het ontvangen bedrag 2015 te reserveren. De reserve wordt ingezet voor activiteiten in het kader van de Kadernota Gezondheid 2019-2022 en het Lokaal Preventieakkoord. Momenteel is de omvang van de reserve € 325.000.

Reserve Inburgering statushouders

Voor de huisvesting van statushouders heeft de gemeente in de loop van 2017 eenmalige middelen ontvangen. Deze middelen zijn bedoeld voor de integratie van statushouders, waaronder participatie en taalonderwijs. In de jaarrekening 2017 is van het niet bestede bedrag ad € 174.000 een reserve gevormd. Bij de jaarrekening 2021 is hiervan € 100.000 in het resultaat vrijgevallen, zodat nu nog een reserve van € 74.000 resteert. De reden dat niet de hele reserve is vrijgevallen, is dat per 1 januari 2022 nieuwe wetgeving is getreden, met een andere financieringsstructuur.

Reserve impuls brede school 2009

Betreft budget ten behoeve van de uitvoering van de Brede Regeling Combinatiefuncties. Gemeente neemt vanaf 2009 deel aan de regeling en ontvangt inmiddels voor ruim vijf formatieplaatsen een bijdrage. In de eerste deelnamejaren is het niet gebruikte budget door de raad aan de reserve toegevoegd. Al enkele jaren zijn ruim zes formatieplaatsen ingevuld. De hogere uitgaven zijn door de raad uit de reserve gedekt. Niet gebruikte budgetten zijn aan de reserve toegevoegd. Op dit moment is de stand € 129.000.

Reserve bouw Kulturhus Overdinkel

Op 19 maart 2013 heeft de raad de nieuwe uitgangspunten voor deze beschikbare reserve gesteld. De beschikbare € 400.000 was nodig voor de inrichting van de openbare ruimte in relatie tot het Kulturhus Overdinkel. In 2016 zijn daarom de kosten voor de realisatie van het centrumplein Overdinkel verrekend met deze reserve. De stand op 1 januari 2023 is naar verwachting € 94.000. De raad heeft dit bedrag bestemd voor onderhoud voor de komende jaren.

Reserve M.O.P. onderwijs '10

Zie onderbouwing 'Reserve M.O.P. gebouwen'. De jaarlijkse onttrekking is afhankelijk van investeringen in schoolgebouwen. Investerings worden gedaan op basis van het in september 2021 vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP).

Reserve Nationaal Actieplan Sport en Bewegen (NASB)

De gemeente heeft gedurende de periode 2008 - 2012 hiervoor middelen ontvangen via de algemene uitkering. Met de Vereniging Sport en Gemeenten is een convenant gesloten voor de uitvoer van diverse beweeginterventies. De budgetten hiervoor zijn in de begroting opgenomen. Huidige stand van de reserve is € 21.000. De raad heeft dit bedrag bestemd voor sport- en beweegactiviteiten in de komende jaren en het Lokaal Sportakkoord.

Reserve Sociaal domein

Op het onderdeel 'Sociaal domein', specifiek de drie decentralisaties, is in 2015 een voordelig resultaat geboekt. Vanwege de onzekerheid die bestaat over de ontwikkeling van de uitgaven en inkomsten binnen het 'Sociaal domein', is besloten om € 1.000.000 te bestemmen voor de vorming van een reserve 'Sociaal domein'. De kosten van pilots in het Sociaal domein worden ten laste van deze reserve gebracht. De stand van de reserve bedraagt € 413.000. De raad wordt in de begroting 2023 voorgesteld een bedrag van ongeveer € 300.000 uit deze reserve aan dit doel te besteden.

Programma Dienstverlening

Reserve aansluiting BRP-digitale dienstverlening

Bij de resultaatbestemming van 2017 is besloten een reserve in te stellen ter dekking van de kosten voor de aansluiting bij de applicatie iBurgerzaken. Het project is afgerond. De kapitaallasten van de investering worden uit deze reserve gedekt. Na het laatste jaar van afschrijving wordt de reserve opgeheven.

Algemene reserve

De algemene reserve is bedoeld als buffer (weerstandscapaciteit) voor het opvangen van financiële tegenvallers. Voorbeelden hiervan zijn een tekort op de jaarrekening en niet voorzienbare risico's. Een toelichting op de Algemene reserve is hierboven opgenomen. Samen met de Reserve grondexploitatie is de omvang van deze reserve bepalend voor de omvang van het weerstandsvermogen en de weerstandsratio. De omvang is met ruim €16 miljoen en een weerstandsratio van 10,2 ruim voldoende van omvang. De raad heeft de bandbreedte voor deze ratio bepaald op 1,4 - 2.

Egalisatiereserve investeringsbijdragen

Op grond van BBV 2004 mogen bijdragen uit eigen reserves in investeringen met een economisch nut niet in mindering worden gebracht op de boekwaarde van de investeringen. Hier is sprake van een zogenaamde bruto verantwoording. In de praktijk houdt dat in, dat (een deel van) de jaarlijkse afschrijvingslasten gedekt wordt door jaar een stukje van deze reserve voor dat doel in te zetten. De jaarlijkse vrijval van deze reserve vindt plaats op basis van de afschrijvingstermijn van het betreffende activum. De vrijval wordt conform de regelgeving verwerkt via een mutatie van reserves en op deze wijze derhalve via de

bestemmingen. Inzet van deze reserve wordt aangemerkt als structurele dekking. Huidige stand van deze reserve is begin 2023 naar verwachting € 4,1 miljoen.

Reserve conjunctuur/frictiefonds

Op 12 mei 2009 heeft de raad bij het vaststellen van de bezuiniging besloten tot het instellen van een conjunctuur-/frictiefonds in 2010 van € 1.000.000. Deze is bedoeld voor het opvangen van tijdelijke, conjuncturele tegenvallers, waarbij te denken valt aan bijvoorbeeld niet door het rijk gecompenseerde uitkeringsgelden en teruglopende leges. Tevens bedoeld voor opvang frictiekosten in de vorm van eenmalige personele effecten als uitvloeisel van de organisatorische aanpassingen. Ook de samenwerking met Enschede en het GBT en de daaruit voortvloeiende frictiekosten vallen hieronder. De reserve bedraagt € 51.000. Jaarlijks wordt een bedrag van ongeveer € 12.000 onttrokken, dat te maken heeft met verplichtingen die voortvloeien uit de overgang van voormalige medewerkers naar het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente.

Reserve referenda

Bij de Bestuursrapportage 2016 is besloten € 40.000 apart te zetten voor de organisatie van referenda.

Voorzieningen

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Stand 31-12-2022	Bestedingen 2023	Stortingen 2023	Eindstand 2023	Eindstand 2024	Eindstand 2025	Eindstand 2026
Fysiek							
Voorz. Reiniging	407	0	7	414	424	460	827
Voorz. Riolering	4.450	-23	227	4.700	5.072	5.443	5.482
Totaal Fysiek	4.858	-23	234	5.114	5.496	5.902	6.309
Sociaal							
Herstructurer.Ontmanteling Top Craft	27	0	0	27	27	27	27
Totaal Sociaal	27	0	0	27	27	27	27
Bestuur en Dienstverlening							
Voorz. pensioenen wethouders	3.827	0	0	3.827	3.827	3.827	3.827
Voorz. uitstroom personeel	4	0	0	4	4	4	4
Totaal Bestuur en Dienstverlening	3.831	0	0	3.831	3.831	3.831	3.831
Geen programma							
Voorz. Vervanging afvalcontainers	163	0	35	198	233	268	303
Totaal Geen programma	163	0	35	198	233	268	303
Totaal	8.878	-23	269	9.170	9.586	10.028	10.470

Toelichting

In de stand 31-12-2022 zijn de werkelijke stortingen en onttrekkingen van 2022 niet meegenomen.

Voor de mutaties in 2023 wordt verwezen naar de toelichting van het desbetreffende programma in hoofdstuk 2.

Fysiek

Voorziening reiniging

Het saldo van deze voorziening is de afgelopen jaren in de tarieven verwerkt. Op deze wijze worden behoudens (autonome) kostenstijgingen, onregelmatige schommelingen in de tarieven beperkt. De huidige stand van de voorziening is € 484.000. Per eind 2022 is de voorziening naar verwachting op ruim € 515.000.

Voorziening vervanging afvalcontainers

Uit deze voorziening wordt de kosten van ondergrondse containers te worden gedekt. Vanaf 2018 hebben hiervoor jaarlijkse storting plaatsgevonden van € 35.000. Bij de jaarrekening 2021 is deze voorziening afgesplitst van de voorziening reiniging. De huidige stand van de voorziening is € 128.000. Per eind 2022 is de voorziening naar verwachting op ruim € 163.000.

Voorziening Riolering

De hoogte van het rioolrecht is gebaseerd op het kostendeckingsplan dat onderdeel is van het vernieuwde [Gemeentelijke Rioleringsplan](#) (vGRP) dat in maart 2018 is vastgesteld. De hoogte van de (noodzakelijke) voorziening is betrokken bij de samenstelling van dit vGRP. De huidige stand van de voorziening is € 4.132.000. Per eind 2022 is de voorziening naar verwachting ruim € 4.450.000.

Sociaal

Ontmanteling Top Craft

Op basis van de notitie "[Mensenwerk](#)" hebben de drie deelnemende gemeenteraden in december 2011 besloten om de huidige uitvoeringsstructuur van zowel Gr-Wot als het uitvoeringsbedrijf Top Craft te ontmantelen en over te gaan tot separate uitvoering van de WSW door de drie afzonderlijke gemeenten. Als gevolg van deze beslissing is in de jaarrekening 2011 van Top Craft BV en het Gr-Wot een voorziening "Herstructurering/ontmanteling" gevormd van € 8,3 miljoen ter dekking van toekomstige kosten die verband houden met de herstructurering. Voor Losser resulteerde dit tot het vormen van een voorziening ter hoogte van € 2,6 miljoen. Naar verwachting kan de voorziening bij de jaarrekening 2022 worden opgeheven.

Bestuur en Dienstverlening

Voorziening pensioenen wethouders

Op grond van [BBV](#) dient voor de pensioenverplichtingen, die de gemeente Losser heeft tegenover bestuurders en oud-bestuurders dan wel tegenover hun nabestaanden, een voorziening te worden gevormd. Op basis van actuariële berekeningen wordt jaarlijks beoordeeld of de voorziening nog toereikend is. Uitkeringen van de pensioenen vinden jaarlijks plaats uit de voorziening en via de exploitatie wordt deze voorziening aangevuld tot de noodzakelijke omvang.

Voorziening uitstroom personeel

Deze voorziening wordt in 2022 in de jaarrekening opgeheven.

4.5. Incidentele baten en lasten

(Bedragen x € 1.000)

Specificatie incidentele baten en lasten	2023	2024	2025	2026
Specificatie baten				
Programma Fysiek				
Winstneming 2021-2025	787	91	-289	0
Programma Sociaal				
verduurz. Brilmansdennen	15	15	15	0
Totaal baten	802	106	-274	0
Specificatie lasten				
Programma Bestuur en Dienstverlening				
Inwerkprogramma nieuwe raad	10	0	0	0
Inwonerparticipatie	20	0	0	0
Verkiezingen	90	0	0	0
Arbeidsmarktcommunicatie	21	21	0	0
Bel.cap. Vluchtel. en statush. Oh.	13	13	13	0
Overhead BIBOB	26	26	26	0
Statisch/oud archief inc. Kosten	95	0	0	0
Vormgeven datagedreven sturing	100	0	0	0
Wet Open Overheid incidenteel	55	55	55	0
Beleidsplan circulaire economie	30	0	0	0
Continueren ervecoaches	0	20	0	0
Energiefonds	250	0	0	0
Groen/Blauwe diensten	250	750	0	0
Impulsverbeteringen dienstverlening	100	80	50	50
Opgave wendbare organisatie	200	160	0	0
Opstellen beleidsplan mobiliteit	30	0	0	0
Overhead wendbare organisatie	26	26	0	0
storingsd./piketd. Pers. SB	25	0	0	0
Uitvoeringskosten klimaatakkoord	490	800	800	800
Grondexpl. Vpb extra	-227	0	0	0
Programma Fysiek				
opstellen nieuwe vastgoednota	20	0	0	0
Doorontwi. Ber. Drielandsteen	20	0	0	0
Opstellen nieuwe wegenlegger	11	0	0	0
Revitalisering bedrijventerreinen	25	25	0	0
Digitaal cult.hist. waardenkaart	40	0	0	0
Parochietuin Losser	0	0	5	0
Recr. en Toerisme: toegankelijkheid	25	25	25	0

Uitvoeringskosten klimaatakkoord	0	0	0	0
Act. Verb. Partijen ODTwente	30	0	0	0
Onderzoek Overdinkel	80	0	0	0
Werkbudget centrumplan Losser	40	0	0	0
Grondexploitatie vm. Martinusschool	81	86	86	0
Handhaving energielabel C kantoren	2	2	2	0
Kostenplaatsen				
Form. secretaris bezwarencommissie	15	0	0	0
Programma Sociaal	0	0	0	0
Actieprogramma Recreatie en Toerisme	15	0	0	0
Visie Recreatie en toerisme	15	0	0	0
Visie Vrijtijdseconomie	8	0	0	0
Vrijtijds Economie Noordoost Twente	10	0	0	0
Samenw. met onderw. & ketenpartners;	100	0	0	0
verduurz. Brilmansdennen	50	50	49	0
Breed aanbod sport en cultuur	86	0	0	0
Herziening subsidiebeleid	0	0	0	10
Intensivering jongerenwerk Fundament	66	66	0	0
Kinderopvang basis- en vo	20	20	0	0
Bel.cap. Vluchtel. en statush.	45	45	45	0
Armoedebestrijding kinderen	14	14	14	0
Verst. Dienstv. Gem.: Systeemleren	6	6	6	6
Inzet reserve Sociaal Domein voor pilots	300	0	0	0
Totaal lasten	2.726	2.289	1.177	866
Specificatie onttrekking reserves				
Programma Bestuur en Dienstverlening				
Beleidsplan circ. Ec. bijdrage res.	30	0	0	0
Beleidsplan mobiliteit bijdrage res.	30	0	0	0
Uitv. Kn. klimaatakk. bijdr. res.	490	800	800	800
Programma Fysiek	0	0	0	0
Bijdrage reserve inruil materieel	10	0	0	0
Groen/Blauwe diensten	250	750	0	0
Grondexploitatie vm. Martinusschool	81	-164	86	0
Programma Sociaal	0	0	0	0
Nieuwbouw de Fakkel	41	0	0	0
Inzet reserve Sociaal voor pilots	300	0	0	0
Totaal onttrekking reserves	1.232	1.386	886	800
Specificatie storting reserves				

Programma Bestuur en Dienstverlening	0	0	0	0
Beleidsplan circ. Ec. storting res.	30	0	0	0
Beleidsplan mobiliteit storting res	30	0	0	0
Res. behoedzaamheid ivm accres	552	923	1.199	0
Uitv. Kn. klimaatakk. storting res.	490	800	800	800
Programma Fysiek	0	0	0	0
Groen/Blauwe diensten	250	750	0	0
Reserve BIBOB	574	0	0	0
Winstneming 2021-2025	393	45	-144	0
Implementatie omgevingswet	0	0	-65	0
Totaal storting reserves	2.320	2.518	1.790	800
Totaal saldo incidentele baten en lasten	-3.012	-3.316	-2.354	-866

Toelichting:

Het overzicht incidentele baten en lasten is al enige tijd een vast onderdeel van onze begroting. Het overzicht is nodig om het structurele en incidentele begrotingssaldo te bepalen. De provinciaal toezichthouder kijkt hier kritisch naar. Inmiddels is het BBV aangescherpt: een overzicht met incidentele baten en lasten volstaat niet meer alleen, ook wordt gevraagd om een toelichting.

De algemene regel is simpel: de gemeente voert structurele taken uit en raamt daarvoor structurele middelen in de begroting. Dat betekent eigenlijk dat in principe alle baten en lasten in de begroting structureel zijn. Voor structurele baten en lasten geldt in het algemeen, dat zij tot nadere besluitvorming voor onbepaalde tijd opgenomen zijn. Wel kunnen de structurele middelen fluctueren, kijk alleen maar eens naar de inkomsten uit het gemeentefonds. Ook door nieuw beleid of door bezuinigingen kunnen de hoogte van structurele lasten en baten worden beïnvloed.

Incidentele baten en lasten betreffen die posten die het begrotingssaldo incidenteel beïnvloeden. Het gaat om eenmalige zaken en om (meerjarige) projecten of subsidies als deze eveneens het karakter van tijdelijkheid c.q. eindig doel hebben. Een begroting, meerjarenraming of jaarrekening kan ieder jaar dergelijke eenmalige zaken bevatten. Ook kan het voorkomen dat een eenmalige subsidie voor een bepaalde activiteit wordt verkregen, maar dat de lasten van de uitvoering van die activiteit zich over meerdere jaren uitspreidt. Gezien de koppeling met de subsidie hebben deze lasten dan een incidenteel karakter. De begroting en meerjarenraming geven inzicht of baten en lasten afwijkend van aard zijn. In de toelichting op het BBV staat als hulpmiddel dat voor het bepalen van een nadere invulling van het begrip 'incidenteel' gedacht kan worden aan baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Dit betekent dat baten en lasten die zich drie jaar of minder voordoen kunnen kwalificeren als incidenteel, maar ook gewoon structureel van aard kunnen zijn. Baten en lasten die zich vier jaar of langer voordoen zijn in beginsel structureel van aard. De scheidslijn tussen drie jaar of langer is zoals gezegd een hulpmiddel bij het bepalen of er sprake is van incidenteel of structureel; de soort of de eigenschap van een begrotingspost van het taakveld gaat altijd boven dit hulpmiddel. Zo blijft een incidentele baat of last, die vier jaar of langer geraamd wordt, gezien de soort of de eigenschap van een begrotingspost altijd incidenteel en wordt dus niet opeens structureel door deze langer dan drie jaar te ramen.

Aan de hand van de hiervoor geschetste kaders hebben wij het overzicht incidentele baten en lasten opgesteld. Voor de investeringen in klimaat, impulsverbeteringen dienstverlening, opgave wendbare organisatie en het budget voor Groen blauwe diensten vallen hierbij op. Voor de investeringen in klimaat geldt dat we deze, ondanks dat ze voor vier jaar geraamd zijn, toch als incidenteel hebben aangemerkt, omdat het om een periode van maximaal vier jaar gaat en er een reserve wordt gevormd. Dotaties en onttrekkingen aan reserves zijn in principe altijd incidenteel.

Beleidsnota's en onderzoeken

Vanuit de vertaling van het coalitieakkoord is voor een aantal onderzoeken en het opstellen van beleidsnota's geld geraamd, vaak voor één, soms voor twee jaar. Ook deze kosten hebben we als incidentele last aangemerkt. Het gaat onder meer om de beleidsplannen circulaire economie, mobiliteit, de op te stellen visies op recreatie en toerisme en vrijetijdseconomie, een onderzoek naar de storings- en piketdienst, onderzoek Overdinkel en de doorontwikkeling van de bereikbaarheid van de Drilandsteen.

Verder trekken we nog (eenmalig) geld uit voor het vormen van een energiefonds en een reserve BIBOB.

Reserves

Zoals hiervoor al geschetst worden stortingen en onttrekkingen aan reserves in principe als incidenteel opgemerkt. Die hebben we dan ook als zodanig in bovenstaand overzicht opgenomen. Een opvallende is de reservering behoedzaamheid in verband met het accres. Voor de jaren 2023 tot en met 2025 is het accres in het gemeentefonds hoog. Van diverse kanten is al gewaarschuwd dat dit accres in de betreffende jaren lager gaat uitvallen omdat steeds weer blijkt dat het rijk de ambities niet waar maakt. Daarom hebben we een deel van het de algemene uitkering gereserveerd voor tegenvallers in het accres.

4.6. Geautoriseerde kredieten

Bij eerdere besluitvorming is door de raad besloten tot het doen van (extra) uitgaven en investeringen in 2023. De uitgaven en kapitaallasten die uit de investeringen voortvloeien zijn verwerkt in de voorliggende Programmabegroting. Daarnaast is het nodig om het krediet te verlenen voor de investeringen.

De volgende kredieten worden in 2023 geautoriseerd:

Bedragen x € 1

Omschrijving	Bedrag	Besluitvorming in
Vervangen openbare verlichting 2023	200.000,00	VJN 2019, blz. 40
Gronausestraat midden III (nieuw)	565.000,00	VJN 2019, blz. 43
Structureel vervangingskrediet Wegen 2023	750.000,00	VJN 2020, blz. 40
Vervanging materieel Servicebedrijf 2023	275.000,00	VJN 2020, blz. 40 en VJN 2021, blz. 29
Herinrichting openbare ruimte wkc de Brink	100.000,00	VJN 2021, blz. 41
Herinrichting Aloysiuslocatie	100.000,00	VJN 2021, blz. 22
Herinrichting Raadhuisplein	500.000,00	VJN 2021, blz. 22
Herinrichting Martinusplein	200.000,00	VJN 2021, blz. 22
Herinrichting centrum Losser	250.000,00	VJN 2021, blz. 22
Kwaliteitsimpuls vogelbuurt	50.000,00	VJN 2021, blz. 22
Centrumplein de Lutte	3.000.000,00	VJN 2021, blz. 22
Kwaliteitsimpuls Glane	400.000,00	VJN 2021, blz. 22
Kwaliteitsimpuls Beuningen	400.000,00	VJN 2021, blz. 22
Herinrichting Enschedesestraat	350.000,00	VJN 2021, blz. 22
Horecaruimte zwembad	12.000,00	VJN 2021, blz. 22

5. Bijlagen

5.1. Beleidsindicatoren

In deze bijlage zijn de verplichte indicatoren opgenomen (bron: Waarstaatjegemeente.nl).

Vergelijking Losser met gemeenten < 25.000 inwoners

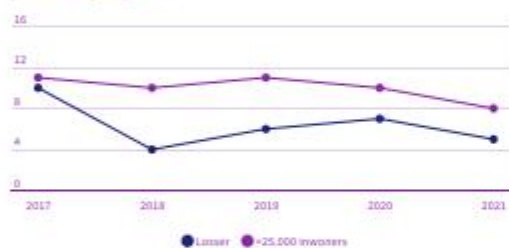

Besluit Begroting en Verantwoording

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

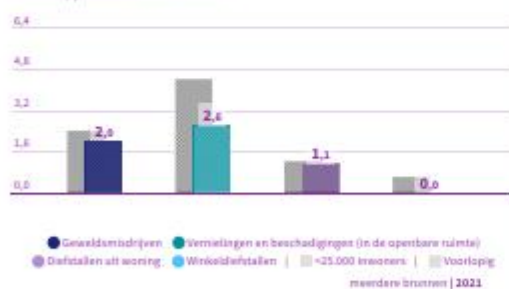
Veiligheid

Verwijzingen Halt per 1.000 jongeren

Halt | 2017 - 2021

Misdrijven Losser, per 1.000 inwoners

meerdere bronnen | 2021

Economie

Functiemenging

44,4% **48,9%**
Losser >25.000 inwoners
Meerdere bronnen | 2021

Vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inw. 15 t/m 64jr

142,2 **172,1**
Losser >25.000 inwoners
USA | 2021

Onderwijs

Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen

0,0
Losser

2,7
<25.000 inwoners
DUO/Ingrado | 2021

Relatief verzuim per 1.000 leerlingen

12
Losser

13
<25.000 inwoners
DUO/Ingrado | 2021

Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

1,4%
Losser

1,5%
<25.000 inwoners
DUO/Ingrado | 2021

Sport, cultuur en recreatie

Sociaal domein

Niet-sporters

51,1%

Losser

50,3%

<25.000 inwoners

Meerdere bronnen | 2020

Volksgesondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval kg per inwoner

Losser

92

<25.000 inwoners

129

CBS statistiek Huishoudelijk afval | 2020

Banen

per 1.000 inwoners van 1...

Losser

564,0

<25.000 inwoners

678,6

Meerdere bronnen | 2021

Jongeren met een delict voor de rechter

0%

Losser

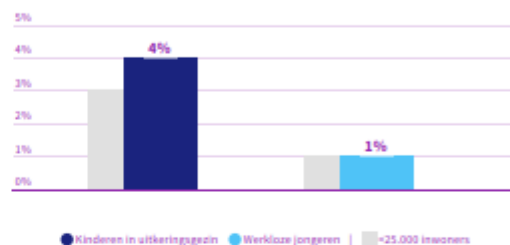
1%

<25.000 inwoners

CBS | 2020

Achterstand onder jeugd

Losser

CBS | 2020

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

14,8%

Losser

Geen data

<25.000 inwoners

berekening | 2020

Netto arbeidsparticipatie

69,6%

Losser

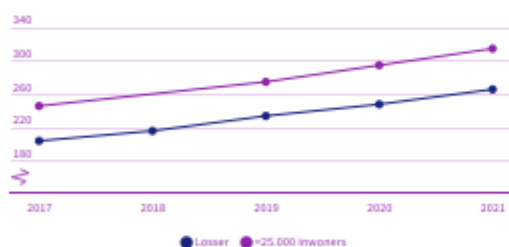
71,6%

<25.000 inwoners

CBS | 2021

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ waarde x €1.000

CBS - WOZ | 2017 - 2021

Personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners

Losser

243,9

<25.000 inwoners

215,4

CBS | 2021

Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen

11,8

Losser

8,7

<25.000 inwoners

BAG/ABF | 2021

Lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

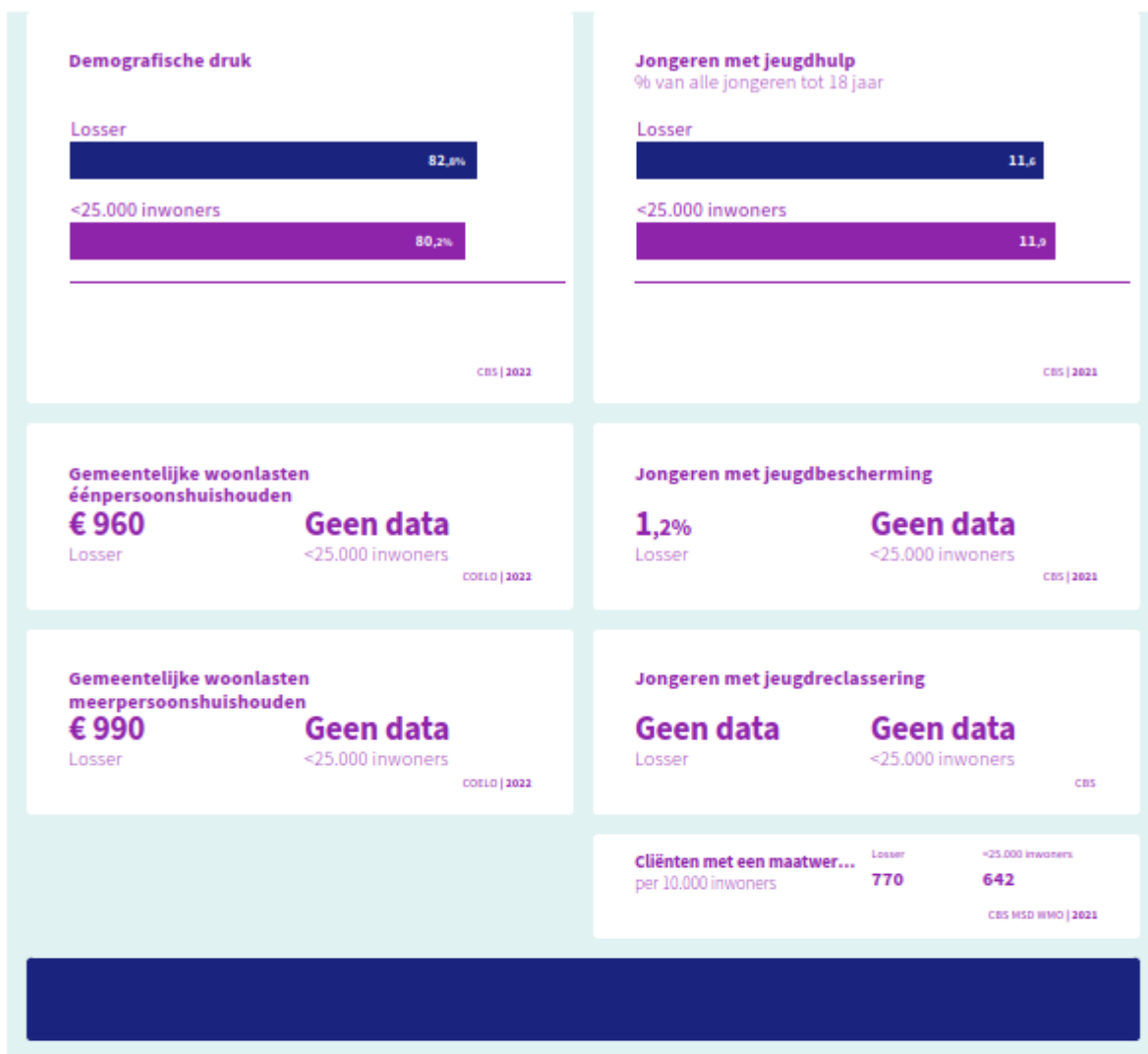
316,0

Losser

147,1

<25.000 inwoners

CBS | 2020

Gerelateerde thema's

- › Thema Gemeentefinanciën

Meer over dit onderwerp

- › Regeling beleidsindicatoren gemeenten [🔗](#)
- › Aanpassingen beleidsindicatoren gemeenten [🔗](#)
- › Definities beleidsindicatoren bestuur en organisatie

Meer cijfers en informatie

- › Overzicht beleidsindicatoren bestuur en organisatie in de database
- › Gegevensset beleidsindicatoren bestuur en organisatie [🔗](#)

Vergelijking Losser met gemiddelde Nederland

Besluit Begroting en Verantwoording

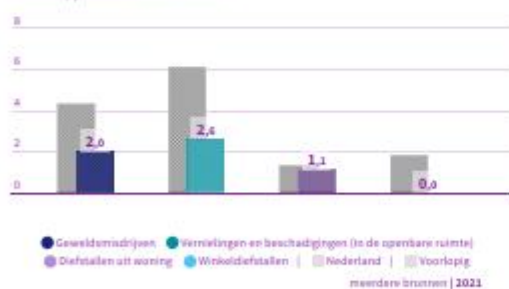
Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

Veiligheid

Verwijzingen Halt per 1.000 jongeren

Misdrijven Losser, per 1.000 inwoners

Economie

Functiemenging

44,4% **53,3%**
Losser Nederland
Meerdere bronnen | 2021

Vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inw. 15 t/m 64jr

142,2 **165,1**
Losser Nederland
USA | 2021

Onderwijs

Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen

0,0
Losser
2,5
Nederland
DUO/Ingrado | 2021

Relatief verzuim per 1.000 leerlingen

12
Losser
19
Nederland
DUO/Ingrado | 2021

Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

1,4% **1,9%**
Losser Nederland
DUO/Ingrado | 2021

Sport, cultuur en recreatie

Sociaal domein

Niet-sporters

51,1%

Losser

49,3%

Nederland

Meerdere bronnen | 2020

Volksgesondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval kg per inwoner

Losser

92

Nederland

170

CBS statistiek Huishoudelijk afval | 2020

Banen

per 1.000 inwoners van 15-64 jaar

Losser

564,0

Nederland

805,5

Meerdere bronnen | 2021

Jongeren met een delict voor de rechter

0%

Losser

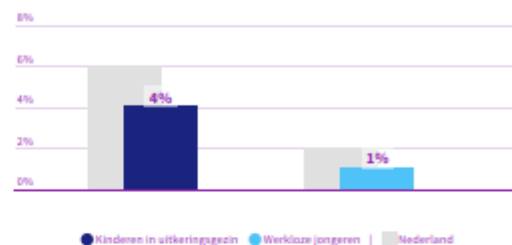
1%

Nederland

CBS | 2020

Achterstand onder jeugd

Losser

CBS | 2020

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

14,8%

Losser

26,9%

Nederland

berekening | 2020

Netto arbeidsparticipatie

69,6%

Losser

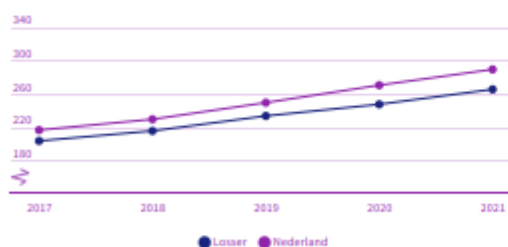
70,4%

Nederland

CBS | 2021

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ waarde x €1.000

CBS - WOZ | 2017 - 2021

Personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners

Losser

243,9

Nederland

431,2

CBS | 2021

Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen

11,8

Losser

8,9

Nederland

BAG/ABF | 2021

Lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

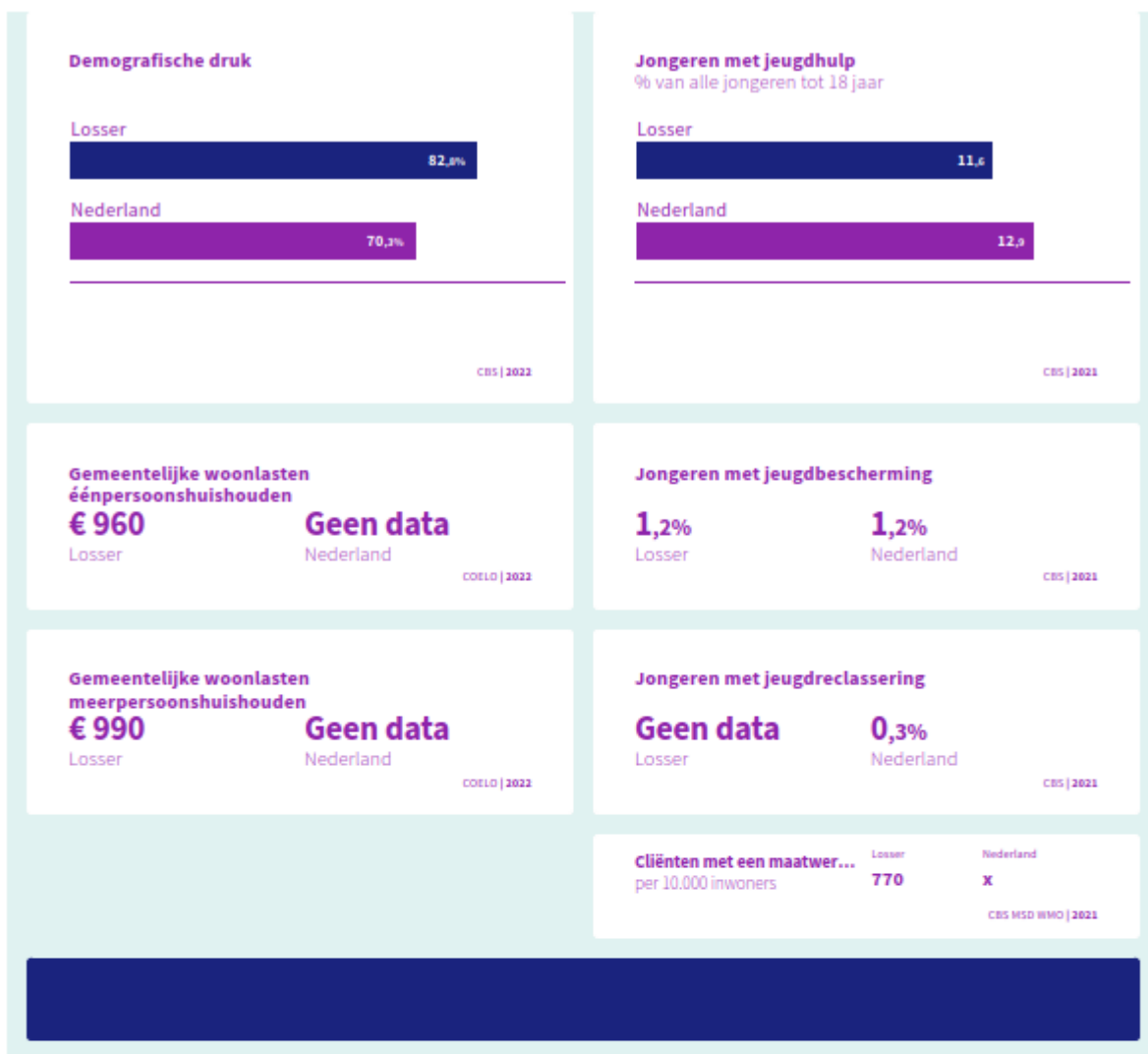
316,0

Losser

202,0

Nederland

CBS | 2020

Gerelateerde thema's

- › Thema Gemeentefinanciën

Meer over dit onderwerp

- › Regeling beleidsindicatoren gemeenten [🔗](#)
- › Aanpassingen beleidsindicatoren gemeenten [🔗](#)
- › Definities beleidsindicatoren bestuur en organisatie

Meer cijfers en informatie

- › Overzicht beleidsindicatoren bestuur en organisatie in de database
- › Gegevensset beleidsindicatoren bestuur en organisatie [🔗](#)

5.2. Financiële uitgangspunten

Het voeren van een gezond financieel beleid en het opstellen van een (meerjaren)begroting kunnen niet zonder duidelijke financiële randvoorwaarden, die borg staan voor een evenwichtig en consequent financieel beleid. Het is daarom van belang dat de financiële uitgangspunten door de raad worden onderschreven.

Bij het opstellen van de PB2023 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Voor de loon- en prijsontwikkeling wordt bij het opstellen van de (meerjaren)begroting uitgegaan van de meest recente prognose van het CPB in het Centraal Economisch Plan 2022.
- We starten met het toerekenen van de kosten voor afschrijven en rente in het jaar nadat een investering gereed is.
- Er is gerekend met een rekenrente van 1,5%.
- Investerings die langer dan een kalenderjaar duren worden in het tweede jaar belast met de toerekening van de rekenrente over het geïnvesteerde bedrag aan het begin van het boekjaar.
- De algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt berekend op basis van de mei-circulaire 2022.
- Lokale heffingen: voor 2023 wordt uitgegaan van een index van 6,54%. Dit percentage is inclusief de verrekening van de nacalculatie over 2022. Dit geldt percentage geldt voor de heffingen waar geen directe kostprijsberekening aan ten grondslag ligt (onroerendezaak-, woonforensen- en toeristenbelasting).

Bron: Centraal Economisch Plan 2022

Nominale ontwikkeling	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Prijsindex	4,9 %	2,4 %	2,4 %	1,9 %
Loonindex	3,3 %	3,9 %	3,8 %	3,6 %

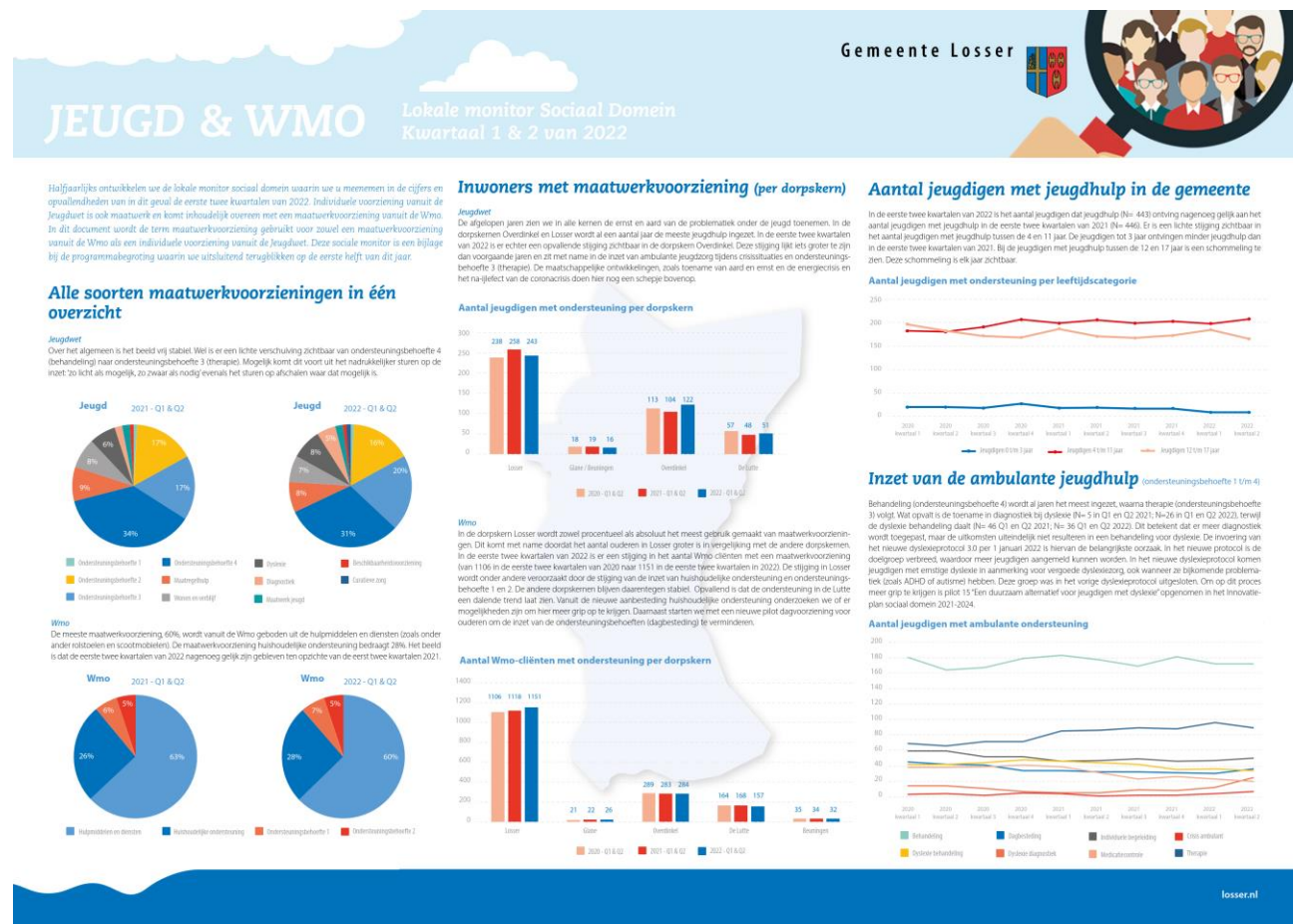
5.3. Taakvelden overzicht

Totaal baten en lasten 2023 per programma

Bedragen in € 1.000	Fys Lasten	Fys Baten	Soc Lasten	Soc Baten	Dns Lasten	Dns Baten	Totaal
0.1 Bestuur	0	0	0	0	1.729	0	1.729
0.10 Mutatie reserves	995	571	0	527	1.352	943	306
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	407	966	-559
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	674	274	400
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	861	74	0	0	0	0	787
0.4 Ondersteuning organisatie	0	0	0	0	8.867	199	8.668
0.5 Treasury	0	0	0	0	496	1.128	-632
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	445	3.950	-3.505
0.62 OZB- niet woningen	0	0	0	0	0	1.643	-1.643
0.64 Belastingen Overig	0	0	0	0	33	0	33
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	43.605	-43.605
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	1.243	0	1.243
0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	0	0	0	0	-207	0	-207
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	1.744	0	1.744
1.2 Openbare orde en Veiligheid	0	0	0	0	571	15	556
2.1 Verkeer en vervoer	3.674	76	0	0	0	0	3.599
2.4 Economische Havens en waterwegen	58	3	0	0	0	0	56
2.5 Openbaar vervoer	24	0	0	0	0	0	24
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	270	126	0	0	0	0	144
3.4 Economische promotie	12	269	227	0	0	0	-30
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	888	29	0	0	859
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	1.342	486	0	0	855
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	196	0	0	0	196
5.2 Sportaccommodaties	0	0	1.676	685	0	0	991
5.3 Cultuurpresentatie, productie en participatie	0	0	285	0	0	0	285
5.4 Musea	0	0	29	1	0	0	28
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	26	19	0	0	7
5.6 Media	0	0	471	0	0	0	471
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.551	34	182	51	0	0	1.648
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	1.812	60	0	0	1.751
6.2 Wijkteams	0	0	1.776	0	0	0	1.776
6.3 Inkomensregelingen	0	0	6.542	5.284	0	0	1.258
6.4 Begeleide participatie	0	0	3.841	236	0	0	3.605
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	1.070	0	0	0	1.069

6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	4.435	247	0	0	4.188
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	3.469	0	0	0	3.469
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	4.418	0	0	0	4.418
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	1.953	0	0	0	1.953
7.1 Volksgezondheid	0	0	945	0	0	0	945
7.2 Riolering	2.574	3.375	0	0	0	0	-801
7.3 Afval	2.089	2.588	0	0	0	0	-499
7.4 Milieubeheer	864	4	0	0	0	0	860
7.5 Begraafplaatsen	21	1	0	0	0	0	20
8.1 Ruimtelijke ordening	1.613	63	0	0	0	0	1.551
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	2.718	3.360	0	0	0	0	-642
8.3 Wonen en bouwen	1.082	452	0	0	0	0	630
Totaal	18.407	10.995	35.581	7.626	17.355	52.723	0

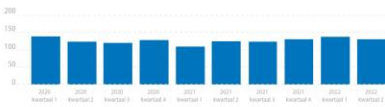
5.4. Factsheet Sociaal Domein, eerste helft 2022

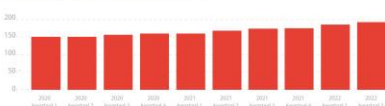
Inzet van ondersteuningsbehoefte Wmo

Voor de ondersteuningsbehoeften 1 en 2 zien we voor de individuele begeleiding een lichte stijging. We verwachten dat deze stijging mogelijk te maken heeft met corona. Deze stijging zien we bij alle leeftijdscategorieën. Voor de ondersteuningsbehoefte 1 en 2 dagbesteding is het beeld zo goed als stabiel.

Ondersteuningsbehoefte 1 en 2 dagbesteding

Ondersteuningsbehoefte 1 en 2 individuele begeleiding

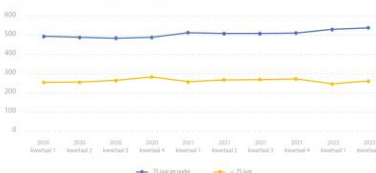

Huishoudelijke ondersteuning

Vanaf het eerste kwartaal 2022 is er een stijging van de huishoudelijke ondersteuning. Ten gevolge van onder andere de vergrijping zien we, in lijn de verwachting, dat de leeftijdscategorie 75+ meer aanspraak maakt op de huishoudelijke ondersteuning. Het abonnements tarief heeft in mindere mate invloed op de stijging. Dit in vergelijking met de stijging van de afgelopen jaren.

Huishoudelijke ondersteuning Aantal cliënten per kwartaal

Verdeling Jeugdhulp, Wmo en Participatie

Het aandeel inwoners met maatschappelijke ondersteuning vanuit de Wmo is de afgelopen jaren toegenomen. Dit komt doordat we een gemeente zijn met een groot aandeel oudere (sub)bezoekers.

De overlap van de verschillende wetgevingen is ondanks het integraal werken relatief gering. Echter heeft het integraal werken wel zijn vruchten afgeworpen. De ondersteuningsvragen van inwoners op diverse leefgebieden kunnen door de onderlinge samenwerking sneller en meer op maat worden opgelost. Vanuit de gedachte één gezin, één plan, één regioresort voert de integraal consulent een breed kranten- of intakegesprek. Inwoners hebben hierdoor in principe te maken met één contactpersoon.

INNOVATIEPLAN Pilots 2022

Naar aanleiding van (landelijke) inzichten en inzichten die voortkomen uit de monitor sociaal domein ontwikkelen we pilots die waardevol kunnen zijn voor onze inwoners. Deze pilots zijn opgenomen in het innovatieplan 2021-2024. In deze halfjaarlijkse monitor belichten we een aantal pilots over de eerste twee kwartalen van 2022.

JIM aanpak (pilot 2)

De JIM-aanpak is een methode die helpt professionele en niet-professionele hulp te combineren, waarbij een informele mentor lukt het netwerk van de jeugdige wordt ingezet om complexe situaties binnen gezinnen te doorbreken. De drie integrale consulenten die geschoold zijn in deze methode, hebben de afgelopen periode onderzoek gedaan naar de werkwijze principes van de JIM-aanpak binnen de gemeente Losser. Ze hebben de andere consulenten zoveel mogelijk meegenomen in deze manier van werken en het ingebied in onze reguliere werkwijze. Hierdoor zijn ook de andere consulenten in staat de werkwijze principes van de JIM-aanpak in te zetten in gezinnen waar dit passend is. In oktober kunnen alle consulenten deelnemen aan een theoretische training, zodat de JIM-aanpak nog meer gaat leven. Deze pilot is succesvol afgerond en ingebied in de reguliere werkwijze.

Consulent 18-/18+ (pilot 3)

Het afgelopen jaar is gebleken dat de pilot 18-/18+ zijn vruchten afwerpt. Consulenten stellen in bijna alle gevallen (uitzonderingen daargelaten) met jeugdigen vanaf 16,5 jaar een bespreking op en laten zich hierbij op casus niveau ondersteunen door de 18-/18+ consulent. Dit zorgt ervoor dat er tijdig gesignaleerd kan worden op de overgang naar de volwassen zorg en wetgeving na het bereiken van de 18-jarige leeftijd en hiermee wordt de zorg continuïteit gewaarborgd en escalatie en onnodige zorgkosten voorkomen. Verschillende processen rondom deze overgang vertoepenen soepeler, met name omdat er nauwe contacten zijn gelegd met externe instanties die een grote rol spelen tijdens deze overgang (te denken aan bijvoorbeeld het GZ, CMQ, ZWI). Er is echter blijvende aandacht nodig op dit thema, een structurele inzet van een 18-/18+ consulent is dan ook noodzakelijk. Het is van belang consulenten op dit thema van informatie en handvatten te blijven voorzien. Er blijven altijd uitdagingen op dit gebied waar zowel regionaal als landelijk veel aandacht voor is.

Zorgkrant (pilot 6)

Met de zorgkrant 2022 hebben we alle huishoudens (met uitzondering van nee-nee stickeradressen) in de gemeente Losser bereikt. De zorgkrant is daarnaast nog extra onder de aandacht gebracht met behulp van een campagne via sociale media en in de Week van Losser.

Door het lezen van de krant weten inwoners van de gemeente Losser hoe de zorg en ondersteuning in Losser is georganiseerd en waar zij terecht kunnen met vragen. In de krant zijn ook ervaringsverhalen van inwoners opgenomen die gebruik maken van het zorgaanbod in de gemeente om andere inwoners te inspireren en motiveren om de hulp te zoeken die zij nodig hebben. De Zorgkrant...Gemeente Losser.

Online was er veel belangstelling voor de zorgkrant. Dit blijkt uit de vele positieve likes en reacties op de berichten. Ook werd er veel doorgelinkt naar de pagina van de zorgkrant. In totaal is de zorgkrant digitaal 3.995 keer bekeken.

INNOVATIEPLAN

Pilots 2022 Jeugd

Jongerenparticipatie bij lokale vraagstukken (pilot 7)

We hebben een concept projectplan over jongerenparticipatie geschreven ten behoeve van de uitvoering. Dit proces liep parallel aan een aantal andere ontwikkelingen, zoals de opdracht richting Fundament om een jeugdpact op te richten en de motie Kinderburgemeester. Het jeugdpact is op dit moment ingesicht. Het proces van de motie kinderburgemeester is inmiddels opgestart.

Ook denken zich tijdens dit proces enkele vraagstukken aan vanuit inwoners, waarbij we jongerenparticipatie als middel hebben ingezet. Een concreet voorbeeld hiervan is het inzetten van jongerenparticipatie na een melding van overlast. Door de onderlinge behoefte in kaart te brengen, konden we met een passende oplossing komen.

Faciliteren vindbare informatie jeugdhulp (pilot 9)

In augustus 2021 is de website en app Kwikstart gelanceerd, die jeugdigen ondersteunt bij het vinden van bruikbare informatie om zelfstandig zaken te regelen. Deze app voorziet zowel in landelijke als lokale informatie (die we vanuit gemeente Losser zelf beheert). Middels social media, posters en een ansichtkaart aan alle jeugdigen die in 2022 18 jaar worden, is informatie over het gebruik van Kwikstart gedeeld. De QR code die vermeld stond op posters en kaarten is 92 keer gescand in de periode van 16-01-2022 t/m 23-05-2022.

De verwachting is dat meer jeugdigen de app of website gaat gebruiken, omdat deze ook rechtstreeks te downloaden zijn. Kwikstart is ondersteund door het verzamelen van data over lokaal gebruik per gemeente. Per 01-01-2023 zullen we voor gemeente Losser de eerste rapportages ontvangen.

Voorliggende voorziening jeugd als dagopvang (pilot 12)

In april 2022 is dit project van start gegaan met een voorliggende voorziening dagopvang voor jeugd in Losser, onder de naam #HuisKamer. Het doel is een laagdrempelige lokale voorziening te bieden voor jeugdigen uit de gemeente Losser, met minder stabiele thuissituaties en/of die anderszins in een andere maatwerkvoorziening elders geplaatst werden.

Het project wordt gedraaid door één beroepskracht en twee vrijwilligers. Op dit moment nemen er 11 jeugdigen deel aan deze voorziening. De ervaringen van de deelnemende jeugdigen en hun ouders zijn enkel positief. De voorziening laat een maatschappelijke waarde blijken, doordat jeugdigen en hun ouders ook met elkaar in contact komen buiten de dagopvang om. Vanwege het succes van de dagopvang in Losser, zal in het najaar ook gestart worden met deze voorliggende voorziening in Overdinkel. De pilot is vanwege corona later (april 2022) van start gegaan dan aanvankelijk gepland, vanwege de relatief korte looptijd (september 2022) en de uitdagingen, zullen we de pilot met een jaar verlengen en in het derde kwartaal 2022 en in het tweede kwartaal van 2023 zullen er evaluaties plaatsvinden.

Weerbaarheidstrainingen (pilot 18)

Eind 2021 is het plan Preventieve voorziening: weerbaarheidstrainingen voor jeugdigen afgerond. In het eerste kwartaal van 2022 is er met de betrokken partijen, waaronder de Sport Fabrik, Het Nederlands Instituut voor Vechtsport en Maatschappij (NIM) en Stichting Leerspel, overeenstemming bereikt. Als vervolg daarop heeft er een presentatie plaatsgevonden onder de consultanten en zijn scholen, jongerenwerkers en huiselopers op dit project gestart. Begin februari is er in samenwerking met de Sport Fabrik en het NIM een persbericht uitgegaan, welke in onder andere Hallo Losser en de Tubantia heeft gestaan.

Momenteel loopt deze pilot en nemen de eerste jeugdigen deel. Eind van dit jaar (kwartaal 4) worden de eerste resultaten verwacht. Deze zullen terug te lezen zijn in de jaarlijkse lokale monitor sociaal domein van 2022.

Innovatiegarage (pilot 17)

In het eerste half jaar van 2022 hebben ketenpartners gezamenlijk cliëntenbieden opgesteld voor de zorgtrajecten rondom een kwetsbare oudere die valt en een heup breekt, een oudere in de begroefase van demenciale, een oudere die een besette knijp en een oudere met geesteswonder. Aan de hand van deze cliëntenbieden hebben verbetertrajecten plaatsgevonden. De uitkomst van de sessies is per thema verwerkt in een whitepaper waarin verbetertrajecten zijn opgenomen.

De Innovatiegarage in Noordost, Theorie - Zorgbeleid en Ouderschap

Er is een start gemaakt met het in kaart brengen van het preventieve educatieaanbod in Noordost Tweente aan de hand van de sociale kaart van de vier Noordost Tweente gemeenten. Om ook het aanvullende aanbod in kaart te brengen wordt binnenkort een enquête verspreid onder alle zorg- en welzijnspartijen (inclusief huisartsen en paramedici) in Noordost Tweente.

PARTICIPATIE & WSW

Lokale monitor Sociaal Domein Kwartaal 1 & 2 van 2022

In- en uitstroom

Over de eerste helft van 2022 is de instroom 8 hoger dan de uitstroom. De belangrijkste reden van instroom (totaal 25) is het hebben van onvoldoende inkomsten (10), gevolgd door vestiging vanuit andere gemeente (6). Slechts 1 client gaf aan als gevolg van corona een uitkering aan te moeten vragen.

In Losser begeleiden we mensen voortdurend naar werk. Dat doen we onder andere door bij de aanvraag van een uitkering de nadruk te leggen op het vinden van werk. Dat bereiken we door een goede samenwerking met het UWV en het onderwijs. Via deze samenwerking zijn er 10 mensen direct doorgelaten naar betaald werk, voordat er een aanvraag voor een uitkering werd ingediend.

De belangrijkste reden van uitstroom (in totaal 17) zijn het verkrijgen van arbeid (10) en verhuizing naar een andere gemeente (6).

Periode	Instroom	Uitstroom	Totaal
1e helft 2020	44	50	-6
1e helft 2021	44	38	6
1e helft 2022	39	17	8

Aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering gedaald

De cijfers geven het gemiddeld aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering weer over de eerste 6 maanden van 2022. Dit gemiddelde aantal van 254 ligt lager dan het gemiddelde aantal over heel 2021 van 256 en ook over het gemiddelde aantal in het eerste halfjaar van 2021 (257).

In Losser kiezen we voor een actieve aanpak en zetten we in op persoonlijke begeleiding, waardoor ook mensen met een lange afstand tot de arbeidsmarkt relatief vaak doorstromen naar betaald werk. In sommige situaties kan een parttimebaan het hoogst haalbare zijn, waardoor er sprake kan zijn van een aanvullende uitkering.

Jaar	Aantal huishoudens
2020	266
2021	256
1e helft 2022	254

Lichte stijging loonkostensubsidie

Er is sprake van een lichte stijging in de eerste helft van 2022 in het aantal mensen dat met een loonkostensubsidie aan het werk is. Ieder jaar vindt er nieuwe instroom plaats, ook vanuit het Praktijkonderwijs en schoolverlaters van het Voortgezet Speciaal Onderwijs. In Losser werken we intensief samen met het onderwijs, er is bijvoorbeeld sprake van een warme overdracht. Door de goede samenwerking wordt een groot deel van deze groep geplaatst bij een werkgever, waardoor deelname aan het arbeidsproces wordt gestimuleerd en instroom in de uitkering wordt voorkomen. Wij begeleiden deze werknemers ook na plaatsing in samenwerking met de werkgevers.

Gemiddeld aantal cliënten met loonkostensubsidie

Jaar	Gemiddeld aantal cliënten
2020	50
2021	67
1e helft 2022	70

Percentage huishoudens met Participatiewetuitkering

De verdeling van het aantal huishoudens met een Participatiewetuitkering over de verschillende dorpsdelen is niet overvloedig. Er zitten verschillen tussen de vijf dorpsdelen. In verhouding heeft Overdinkel de meeste uitkeringsgerechtigden. Over de afgelopen jaren is er echter een dalende lijn te zien in het percentage huishoudens met een Participatiewetuitkering in Overdinkel. Om de cliënten uit Overdinkel intensiever en dichterbij huis te kunnen begeleiden, worden er ook op locatie in Overdinkel gesprekken met cliënten gevoerd. Gemeentebesturen laten een lichte stijging zien. Het laatste half jaar zijn in een woonwoningcomplex van het Legers des Heils in Beuningen een aantal mensen komen wonen, aan wie een uitkering is toegekend. Voor Losser en De Lutte zijn de aantallen nog lager.

Dorpsdeel	1e helft 2020	1e helft 2021	1e helft 2022
De Lutte	~0.5%	~0.5%	~0.5%
Losser	~2.5%	~2.5%	~2.5%
Overdinkel	~4.5%	~4.5%	~4.5%
Glimmer / Beuningen	~1.5%	~1.5%	~1.5%
Totaal	~2.5%	~2.5%	~2.5%

Gemiddelde tijd in de bijstand

De gemiddelde tijd in de bijstand is licht gestegen, van 5,7 naar 6,1 jaar. Dit betreft zowel mensen met een volledige bijstandsuitkering als mensen die parttime werken en een aanvullende bijstandsuitkering ontvangen.

Leertijdscategorie	Gemiddelde tijd in bijstand [jaar]		
	2020	2021	jun-22
18-26	1,4	1,1	1,6
27-44	3,2	3,3	3,1
45-AOW leeftijd	7,6	8,3	8,4

Wet sociale werkvoorziening

Per 1 januari 2015 is er alleen nog sprake van uitstroom, vooral door pensioenvrijstelling. De populatie vergrijsd sterk en de beperkingen nemen toe. Hierdoor wordt het steeds moeilijker om vijftienjarige betaalde plaatsen weer met een goed detacheringstarief in te vullen: het aantal plaatsingen met een geringer (of zelfs nul-) tarief neemt dan ook toe.

Nettamen is ruim 76% (incl. begreide werkers) werkzaam in een reguliere werkvoorziening. Het totale personeelsbestand is van 101 eind 2021 gedaald naar 99 werknemers begin juli 2022 (incl. begreide werkers).

Categorie	Percentage
Beroep	24%
Dienstbedrijf	30%
Begreide werkers	40%
Detachering	6%

5.5. Actuele beleidsdocumenten

Beleidsdocument	Jaar van vaststelling	Jaar van herziening
Programma Fysiek		
Gemeentelijk rioleringsplan vGRP 2018-2022	2018	2022/2023
Verbrede nota kapitaalgoederen openbare ruimte 2014-2018	2013	2022/2023
Verkeer en parkeerplan centrum Losser (onderdeel van het Parapluplan centrum Losser)	2017	2022
Categoriseringsplan Wegen op basis van Regionaal uitvoeringsprogramma's duurzaam veilig (actualiseren als onderdeel van de gemeentelijke mobiliteitsvisie)	1999	2022/2023
Landschapontwikkelingsplan	2008	
Groenstructuurplan	2017	
Beleidsnota Wegen (incl. gladheidsbestrijdingsplan)	2019	2028
Beleidsnota Licht in de openbare ruimte	2017	2026
Beheer en beleidsplan straatmeubilair		ntb
Beleidsnota kunstwerken (inclusief vervanging)		2022
Groenbeheer- en beleidsplan		2022
Beleidsplan Vergunningsverlening, toezicht en handhaving 2018-2021	2017	
Beleidsnota Inzameling huishoudelijk afval	2017	
Bouwverordening	2012	
Welstandsnota	2013	
Gladheidsbestrijdingsplan	2015	
Gemeentelijk mobiliteitsplan		2022/2023
Woningbouwafspraken gemeente - provincie	2021	2023
Gebiedsvisie Noordoost Twente	2012	
Casco benadering in Noordoost Twente	2012	
Gemeentelijk gebouwen (RGDBoei)	2016	
Woonvisie 2021 - 2031	2021	2031
Structuurvisie Losser (gaat op in de Omgevingsvisie)	2018	2022/2023
Bestemmingsplan buitengebied (wordt Omgevingsplan na invoering Omgevingswet)	2018	2022
Toekomstvisie gemeente Losser 2025	2014	2025
Nota Grondbeleid	2018	2023
Notitie van uitgangspunten grondexploitaties Losser	2021	2022
Nota vastgoed gemeente Losser	2014	2023
Notitie karakteristieke gebouwen centrum Losser	2018	-
Standplaatsenbeleid gemeente Losser	2018	2023

Beleidsregels planologische afwijkingsmogelijkheden	2018	2025
Beleidsnotitie buitengebied met ruimtelijke kwaliteit	2022	2024
Hondenbeleidsplan	2017	
Algemene verordening ondergrondse infrastructuur	2016	
Toekomstvisie Duurzaam Losser 2040	2018	2023/2024
Warmtevisie Noordoost Twente	2020	2024
Integrale Laadvisie	2021	2025
Beleidsregel Wet aanpak woonoverlast gemeente Losser	2018	
Nota bodembeheer regio Twente	2020	
Programma Sociaal		
Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs	2013	2024
Verordening Leerlingenvervoer	2021	
Nota Herziening Subsidiebeleid 2021	2021	2025
Integraal huisvestingsplan Onderwijs	2021	2025
Nota algemeen sportbeleid	1997	
Notitie binnensportaccommodaties	2013	
Notitie privatisering buitensportaccommodaties	2011	
Algemene subsidieverordening gemeente Losser	2010	2023
Notitie Subsidiebeleid 2017-2018	2017	
Uitvoeringsbesluit voor structurele waarderingssubsidies 2013	2013	
Verordening Startersleningen gemeente Losser	2017	2023
Cultuurvisie	2019	
Erfgoedbeleid	2010	2022
Nota integraal jeugdbeleid	2017	
Veiligheidsbeleid jeugdzorg	2016	
Startnotitie voor jeugd en gezin	2009	
Kadernota Gezondheid 2019-2022	2019	
Speelruimteplan	2021	2026
Nota uitvoering Wet Tijdelijk Huisverbod	2009	
Notitie Lokaal Bibliotheekbeleid Gemeente Losser	2011	
Beleidsregels begeleid werken Wet sociale werkvoorziening gemeente Losser	2009	Wordt ingetrokken
Beleidsregels wachtlijstbeheer Wet sociale voorziening	2009	Wordt ingetrokken
Financieel besluit maatschappelijke ondersteuning	2021	2022
Beleidskader huishoudelijke ondersteuning	2017	
Subsidieverordening peuter- en VVE arrangementen	2020	
Reïntegratieverordening gemeente Losser 2017	2017	

Urgentieverordening gemeente Losser	2021	2025
Armoedebeleid	2016	
Regionaal projectplan onafhankelijke cliëntondersteuning	2019	
Beleidsplan en actieplan eenzaamheid	2021	
Verordening Individuele Inkomenstoeslag 2015 gemeente Losser	2015	
Beleidsregels Participatiewet gemeente Losser 2015	2015	
Integraal beleidsplan Sociaal Domein 2019-2022	2019	2023
Afstemmingsverordening Participatiewet, IOAW en IOAZ	2022	
Verordening tegenprestatie	2015	
Beleidsregels individuele inkomenstoeslag	2017	
Beleidsregels bijzondere bijstand	2020	
Beleidsplan schuldhulpverlening 2018-2021	2018	2022
Beleidsregel vrijlating giften Participatiewet	2022	
Beleidsregels toegang schuldhulpverlening	2013	
Verordening beslistermijn schuldhulpverlening	2020	
Beleidsnota Integratie statushouders	2019	
Financiële compensatieregeling Algemene voorziening Wasservice Losser	2019	
Beleidsregels Wet Inburgering 2021	2019	2022
Nota Reclame- en wegbewijzingsbeleid	2014	
Evenementenbeleid	2013	2023
Beleidsplan Recreatie en Toerisme / Actieplan Recreatie en Toerisme	2016	2023
Nota Verblijfsrecreatie Noordoost Twente	2018	2023
Verordening Bedrijveninvesteringszone Centrum Losser 2022-2026	2021	2025
Privacybeleid Sociaal Domein	2016	
Sociaal Economische Strategie	2008	
Verordening marktgeld	2021	2022
Verordening toeristenbelasting Losser	2021	2022
Uitvoeringsplan LEA	2019	2022
Programma Bestuur en Dienstverlening		
Collegeprogramma 2022-2026	2022	
Algemene Plaatselijke Verordening	2021	
Dienstverleningsvisie en ontwikkelsporen	2022	
Regionaal risicoprofiel Twente	2015	
Beleidsplan integrale veiligheid gemeente Losser 2013 - 2016	2013	

Regionaal beleidsplan	2012	
Regionaal crisisplan	2012	
Uitvoeringsprogramma integrale veiligheid	2013	
Wet Veiligheidsregio	2010	
Besluit en organisatieplan één brandweer Twente	2012	
Besluit overdrachtdossier gemeente Losser - brandweer	2012	
Notitie zelfstandig blijven: samenwerken moet! En zelfstandigheid, wat is dat?	2010	
Nota representatie	2022	
Beleidskader Verbonden Partijen	2019	2023
Financiële verordening gemeente Losser (art. 212 Gemeentewet)	2018	2023
Controleverordening (art. 213 Gemeentewet)	2004	2022/2023
Nota weerstandsvermogen en risicomanagement	2018	
Treasurystatuut	2021	
Nota reserves en voorzieningen	2018	2022/2023

5.6. Organisatieoverzicht

